

**Міністерство регіонального розвитку, будівництва
та житлово-комунального господарства України**

Рада Європи

**Збірка практик –
переможців конкурсу**

**«КРАЩІ ПРАКТИКИ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»
2014 року**

Київ – 2015

УДК 352(477)“2014”(082)
ББК 67.9(4Укр)401я43
А16

МІНІСТЕРСТВО РЕГІОНАЛЬНОГО
РОЗВИТКУ, БУДІВНИЦТВА ТА
ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО
ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Швейцарська Конфедерація

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF DENMARK
DANIDA | INTERNATIONAL
DEVELOPMENT COOPERATION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Видання підготовлене Програмою Ради Європи «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в Україні», яка впроваджується за фінансової підтримки урядів Швейцарської Конфедерації та Королівства Данії, на запит Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України в рамках реалізації конкурсу «Кращі практики місцевого самоврядування».

Ця інформація є вільною для копіювання, перевидання та поширення по всій території України всіма способами, якщо вони здійснюються безоплатно для кінцевого споживача і якщо при таких копіюванні, перевиданні та поширенні є обов'язкове посилання на автора і суб'єкта майнового права на цю інформацію.

Абрам'юк І. А., Юрченко М. М.

А16 Збірка практик – переможців конкурсу «Кращі практики місцевого самоврядування» 2014 року / [І. А. Абрам'юк, М. М. Юрченко]; М-во регіон. розвитку, буд-ва та житл.-комун. госп-ва України, Рада Європи. — К. : К.І.С., 2015. — 112 с.

ISBN 978-617-684-116-6

У збірці наведено описи кращих практик органів місцевого самоврядування – переможців чергового (третього) конкурсу «Кращі практики місцевого самоврядування», який у 2014 році вперше було проведено під егідою Мінрегіону України. Як і попередні два конкурси, цей конкурс базувався на методології Ради Європи.

Збірку розраховано на фахівців сфери місцевого самоврядування та державного управління, експертів, науково-педагогічних працівників і всіх, хто цікавиться питаннями розвитку місцевого самоврядування.

ISBN 978-617-684-116-6

© Рада Європи, 2015
© Міністерство регіонального розвитку,
будівництва та житлово-комунального
господарства України, 2015

ЗМІСТ

Вступ.....	6
------------	---

ТЕМА 1. ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ

КРАЩІ ПРАКТИКИ ОБЛАСТЕЙ

Дніпропетровська обласна рада. Щорічний обласний конкурс міні-проектів з енергоефективності та енергозбереження серед локальних громад	13
---	----

КРАЩІ ПРАКТИКИ РАЙОНІВ

Харківська районна рада Харківської області. Енергоефективне село (на практиці с. Веселе Харківського району Харківської області)	16
Міжгірська районна рада Закарпатської області. Біоенергія Карпат	19
Веселівська районна рада Запорізької області. Організації виробництва паливних брикетів на території Веселівського району	21

КРАЩІ ПРАКТИКИ МІСТ

Вінницька міська рада Вінницької області. Модернізація (реконструкція) системи моніторингу та управління технологічними об'єктами вуличного освітлення м. Вінниці ..	23
Славутицька міська рада Київської області. Впровадження комплексного механізму зниження обсягів споживання енергетичних ресурсів в м. Славутич.....	26
Криворізька міська рада Дніпропетровської області. Реконструкція теплорозподільних пунктів котельні шахти «Гігант» КПТМ «Криворіжтепломережа».....	29
Хмельницька міська рада Хмельницької області. Модернізація комунальної теплоенергетики міста Хмельницького	31

КРАЩІ ПРАКТИКИ СІЛ ТА СЕЛИЩ

Рожнівська сільська рада Косівського району Івано-Франківської області. Інноваційні енергоефективні заходи в ДНЗ «Сонечко»; модернізація системи енергопостачання з застосуванням ВДЕ (енергії сонця).....	35
Онуфріївська селищна рада Онуфріївського району Кіровоградської області. Сонячне світло і вдень, і вночі — безпечне дозвілля.....	37
Антонінська селищна рада Красилівського району Хмельницької області. Інноваційні енергоефективні заходи вуличного освітлення смт Антоніни. Будівництво з використанням ВДЕ (енергія сонця).....	39
Новоборівська селищна рада Володарсько-Волинського району Житомирської області. Реконструкція станції очищення води «Струя 800» по вул. Заводській, 21 в смт Нова Борова Володарсько-Волинського району	41

ТЕМА 2. ВЛАДА ТА БІЗНЕС: СПРИЯННЯ, ПАРТНЕРСТВО

КРАЩІ ПРАКТИКИ ОБЛАСТЕЙ

- Дніпропетровська обласна рада.** Створення Комунального закладу Дніпропетровської обласної ради «Дніпропетровське регіональне інвестиційне агентство»..... 45
- Донецька обласна рада.** Створення бізнес-інкубатора регіонального рівня..... 47

КРАЩІ ПРАКТИКИ РАЙОНІВ

- Турійська районна рада Волинської області.** «Турійське мінієвро-2012» — актуальний крок до налагодження механізму добросусідського транскордонного співробітництва та міжрегіональної співпраці 50

КРАЩІ ПРАКТИКИ МІСТ

- Дніпропетровська міська рада Дніпропетровської області.** Впровадження пілотного проекту «Електронний Бізнес-центр» Дніпропетровської міської ради..... 52
- Павлоградська міська рада Дніпропетровської області.** Стратегія соціального партнерства ТОВ ДТЕК та міста Павлоград на 2013–2015 роки 55
- Криворізька міська рада Дніпропетровської області.** Віртуальний бізнес-інкубатор на порталі «Криворізький ресурсний центр»..... 58
- Івано-Франківська міська рада Івано-Франківської області.** «Купуємо Івано-Франківське — даємо роботу івано-франківцям» та запровадження практики підписання Меморандуму про співробітництво підприємств роздрібної торгівлі та підприємств харчової галузі міста 60

КРАЩІ ПРАКТИКИ СІЛ ТА СЕЛИЩ

- Черепинська сільська рада Корсунь-Шевченківського району Черкаської області.** Створення багатофункціонального сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу «Обрій» (БСОК «Обрій»)..... 63
- Горбівська сільська рада Куликівського району Чернігівської області.** Від партнерства бізнесу та влади до сталого розвитку громади 65
- Привільненська сільська рада Баштанського району Миколаївської області.** Створення умов для забезпечення реалізації прав дітей Привільненської сільської ради 67

ТЕМА 3. ВЛАДА ТА ГРОМАДА: ІНФОРМУВАННЯ, ДІАЛОГ, УЧАСТЬ

КРАЩІ ПРАКТИКИ ОБЛАСТЕЙ

- Харківська обласна рада.** Обласний конкурс міні-проектів розвитку територіальних громад «Разом в майбутнє»..... 71
- Дніпропетровська обласна рада.** Сприяння проведенню громадської експертизи рішень Дніпропетровської обласної ради та їх виконання 75

Волинська обласна рада. Створення регіональної системи підтримки місцевих ініціатив у Волинській області	77
Кіровоградська обласна рада. Хазяйнуємо там, де живемо	79

КРАЩІ ПРАКТИКИ РАЙОНІВ

Томаківська районна рада Дніпропетровської області. Управління змінами для розбудови громадянського суспільства через діяльність Томаківського районного ресурсного центру громадських ініціатив	81
Маловисківська районна рада Кіровоградської області. Створення центрів місцевої активності для розвитку громади на базі будинків культури та бібліотек.....	85
Хотинська районна рада Чернівецької області. Створення Модельних правил благоустрою територіальних громад Хотинського району та їх впровадження у громадах.....	88
Лебединська районна рада Сумської області. Підтримка проекту Сумського обласного об'єднання громадян «Усвідомлений вибір народу»	90

КРАЩІ ПРАКТИКИ МІСТ

Нікопольська міська рада Дніпропетровської області. Розробка міської комплексної Програми з екологічної безпеки та оздоровлення м. Нікополя на 2014–2017 роки та її інформаційно-промоційний супровід.....	91
Тростянецька міська рада Сумської області. Активізація участі громадян м. Тростянець Сумської області у місцевому розвитку через створення квартальних комітетів та дієвої системи громадського моніторингу дій місцевих органів влади	94
Павлоградська міська рада Дніпропетровської області. Конкурс міні-грантів «Місто власними руками».....	98
Жовтоводська міська рада Дніпропетровської області. Створення студії «НАРД» (навчання, активний розвиток, дозвілля) для дітей та підлітків з обмеженими функціональними можливостями	102

КРАЩІ ПРАКТИКИ СІЛ ТА СЕЛИЩ

Андріївська сільська рада Покровського району Дніпропетровської області. Підвищення добробуту сільських родин Андріївської територіальної громади шляхом створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу для розвитку молочного скотарства	104
Варвинська селищна рада Варвинського району Чернігівської області. Вплив органу самоорганізації населення «Варин-плюс» на розвиток Варвинської територіальної громади.....	107
Суворовська сільська рада Тульчинського району Вінницької області. Соціальна мобілізація жителів сіл Суворовського, Білоусівки, селища Пестеля на вирішення проблеми забезпечення населення громади та об'єктів соціальної сфери якісною питною водою і в достатній кількості шляхом побудови водогону по селу	109

ВСТУП

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України

У квітні минулого року Урядом України було ухвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. З цього моменту в нашій державі розпочався процес реальної децентралізації влади та фактично стартувала реформа системи місцевого самоврядування і державної регіональної політики.

У період, коли в країні здійснюються такі масштабні суспільні реформи, як ніколи важливого значення набуває практична діяльність з їх реального впровадження. Від успіху місцевих влад у впровадженні змін безпосередньо на територіях і в громадах значною мірою залежатиме, чи будуть в підсумку успішними реформи. А тому дуже важливо бачити приклади такого успіху і на їх основі рухатися вперед.

Саме цій меті слугує конкурс «Кращі практики місцевого самоврядування», який з 2012 року проводиться в Україні за підтримки Ради Європи. Конкурс виявляє та популяризує кращий досвід місцевого і регіонального розвитку, а отже — спонукає місцеві влади до змін.

У 2014 році конкурс кращих практик вперше відбувся під егідою Мінрегіону, і це був для нашого Міністерства дуже добрий досвід. У тісній співпраці з партнерами нам вдалося виявити, зібрати, оцінити, відзначити й поширити кращі приклади успішної практичної діяльності органів місцевого самоврядування з ключових питань розвитку територій та громад.

При виборі тематик конкурсу ми зважали насамперед на виклики часу, обираючи ті напрями діяльності місцевих влад, які є найважливішими саме станом на сьогодні. На цих засадах було обрано три теми конкурсу 2014 року:

- «Енергозбереження та енергоефективність» — оскільки енергонезалежність є наразі однією з ключових складових національної безпеки;

- «Влада та бізнес: сприяння, партнерство» — оскільки в умовах кризи ми мусимо дбати про нову економіку, засновану на підприємницькій ініціативі;
- «Влада та громада: інформування, діалог, участь» — оскільки участь громадян у місцевих справах є найважливішим і, по суті, невичерпним ресурсом для місцевого розвитку.

Серйозні випробування, що нині випали на долю нашої країни, призвели до різкого загострення соціально-економічних проблем та поглиблення дефіциту фінансових ресурсів у державному та місцевих бюджетах. За таких — вкрай несприятливих для розвитку — умов пошук і популяризація кращих практик набуває особливого значення, оскільки допомагає мобілізувати для потреб розвитку додаткові ресурси, задіяти нові інструменти.

Методологія Ради Європи та практична допомога Програми Ради Європи «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в Україні» стали запорукою чіткості та прозорості процедур конкурсу, а участь у роботі конкурсної комісії представників практично всіх ключових інституцій і програм, що працюють у сфері регіонального та місцевого розвитку, — фундаментом фаховості та неупередженості оцінювання отриманих заявок.

За результатами минулорічного конкурсу ми отримали дуже цікаве й якісне поповнення бази даних кращих практик, а суб'єкти регіонального та місцевого розвитку — добру можливість запозичити актуальний досвід та втілити його у своїх громадах. Усього на конкурс надійшло близько двох сотень заявок, з яких 37 (тобто майже 20 відсотків) було відзначено нагородами та спеціальними відзнаками.

Матеріали конкурсу є предметом особливої уваги для нашого Міністерства, оскільки можуть слугувати надійним ґрунтом для вдосконалення дер-

Адміністративна будівля
Мінрегіону України
(м. Київ, Україна)

жавної політики у сфері регіонального та місцевого розвитку.

Конкурс «Кращі практики місцевого самоврядування» стає для України вже традиційним, завойовує все вищий авторитет у фаховому середовищі. Розуміючи це, Мінрегіон й надалі займатиметься організацією конкурсу у взаємодії з партнерами. Ми сприймаємо конкурс кращих практик місцевого самоврядування як важливу й результативну компоненту практичної діяльності нашого Міністерства.

Слід зазначити, що співпраця Міністерства з Радою Європи далеко не обмежується конкурсом кращих практик. Рада Європи активно допомагає нам у розробленні та вдосконаленні нормативної бази, запровадженні принципів доброго урядування та вирішенні цілої низки питань практичного ре-

формування системи управління у сфері регіонального і місцевого розвитку. Нещодавно у Страсбурзі ми підписали Спільну заяву про співробітництво зі зміцнення місцевого самоврядування в Україні, згідно з якою Рада Європи й надалі предметно сприятиме впровадженню реформи місцевого самоврядування й територіальної організації влади, зокрема через підтримку діяльності регіональних Офісів із впровадження реформ.

Усі ми усвідомлюємо, що від результату започаткованих в Україні суспільних реформ залежить майбутнє нашої держави. Ми повинні створити таку систему управління, яка повною мірою забезпечить потреби розвитку українських регіонів та громад в інтересах людей. У справі побудови такої системи одним із дієвих інструментів є конкурс «Кращі практики місцевого самоврядування».

Рада Європи

Ми щиро раді виходу чергової збірки кращих практик місцевого та регіонального розвитку — практик, що стали переможцями та призерами конкурсу «Кращі практики місцевого самоврядування» 2014 року.

Конкурс кращих практик місцевого самоврядування — один із конкурсів, методологія яких розроблена і впроваджена Центром експертизи реформ місцевого самоврядування Генерального директорату з питань демократії Ради Європи.

Методологія конкурсу успішно апробована вже у декількох країнах. Україна стала однією з європейських країн, де Рада Європи допомогла запровадити подібний конкурс. Ефективність застосованої методології має кілька важливих складових. По-перше, щороку конкурс фокусується на невеликій кількості найважливіших тематик (від однієї до трьох). По-друге, оцінювання за п'ятьма найбільш суттєвими критеріями (ініціативність, інноваційність, ефективність, впливовість практики та сталість її результатів) здійснюється кожним членом конкурсної комісії незалежно в два етапи. Потретьє, об'єктивність результатів оцінювання заявок додатково забезпечується також шляхом верифікації результатів, коли експерти виїжджають безпосередньо на місце реалізації практик, які претендують на перемогу в конкурсі.

Можна із впевненістю констатувати, що досвід запровадження конкурсу в Україні виявився успішним — його проведено вже втретє, причому третій конкурс відбувся вже під егідою Мінрегіону, що значно додало йому ваги. Органи місцевого самоврядування охоче беруть участь у конкурсі, а відзнаки Ради Європи мають високу цінність для переможців та призерів.

Організаторам конкурсу 2014 року вдалося обрати дійсно найактуальніші тематики і зібрати насправді найцікавіші приклади успішно реалізованих на практиці проектів розвитку територій та громад. Це також сприяє підвищенню авторитетності й практичного значення конкурсу.

Вперше було запроваджено додаткові стимули для переможців та призерів конкурсу: для переможців — навчальна поїздка в одну з країн — членів Ради Європи (Болгарії); для переможців та призерів — семінари з обміну досвідом, проведені в громадах, де були втілені кращі практики-переможці. Два таких дводенних семінари відбулися в різних регіонах: один — у містах Тростянець (Сумської області) та Полтава, а другий — на Прикарпатті: у селі Старий Лисець та в місті Івано-Франківськ.

Як показала практика, подібні заходи є дуже корисними й результативними, оскільки допомагають забезпечити сталість результатів конкурсу, налагодити безпосередню комунікацію між його учасниками, вивести конкурс на новий рівень суспільного визнання. На наше переконання, подібні поїздки та семінари обов'язково варто практикувати й надалі.

Слід зазначити, що скористатися додатковими стимулами змогли не лише номінанти конкурсу 2014 року, а й переможці та призери обох попередніх конкурсів (2012 та 2013 років). Таким чином, усі органи місцевого самоврядування, які перемагали у конкурсах кращих практик усіх трьох років, були відзначені однаково.

Драматичні реалії, в яких наразі опинилася Україна, багатократно підвищують практичну цінність виявлення та поширення кращих практик, Україні зараз аж ніяк не можна зупинятися у своєму розвитку. Навпаки: задля збереження євроінтеграційної перспективи потрібно постійно демонструвати здатність досягати успіху в проведенні ключових суспільних реформ, забезпечувати прогрес держави та розвиток окремих регіонів і громад.

2015 рік є роком 20-ї річниці членства України в Раді Європи. Багато зобов'язань, що було взято на себе країною, наразі виконано. Україна активно рушила в бік справжнього реформування ключових сфер суспільних відносин, в напрямку до об'єднаної Європи.

Адміністративна будівля
Ради Європи «Палац Європи»
(м. Страсбург, Франція)

Нещодавно розпочато реалізацію нового Плану дій Ради Європи для України на 2015–2017 роки, який є спільною ініціативою Ради Європи та України. Цим планом Рада Європи засвідчила свої наміри підтримувати Україну впродовж наступного періоду у виконанні її зобов'язань як держави — члена Ради Європи, сприяти проведенню реформ у тих сферах, що належать до компетенції Організації: захист прав людини, забезпечення верховен-

ства права та розвиток демократії. Одним із п'яти пріоритетів згаданого Плану дій є «Демократичне управління», а у його рамках виокремлено напрямок діяльності «Децентралізація та реформа місцевого самоврядування».

Таким чином, подальше сприяння з боку Ради Європи у процесах децентралізації та впровадженні реальних суспільних змін в Україні продовжується.

Тема 1

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ

КРАЩІ ПРАКТИКИ ОБЛАСТЕЙ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

Щорічний обласний конкурс міні-проектів з енергоефективності та енергозбереження серед локальних громад

У рамках програми сприяння громадянській активності у розвитку територій діє обласний конкурс міні-проектів з енергоефективності та енергозбереження серед локальних громад. У рамках конкурсу добровільні об'єднання громад (ОСББ, ОСН, ЖСК) можуть отримати безповоротну фінансову підтримку від обласного бюджету на реалізацію проектів з енергоефективності та енергозбереження.

ПЕРЕДУМОВИ

Рівень енергоефективності будівель в Україні, за даними експертів, у три рази нижчий за цей самий показник у країнах Європейського Союзу. Втрати теплової енергії по ланцюжку теплозабезпечення можуть досягати 75 %. Потенціал енергозбереження у житлових будівлях Дніпропетровської області оцінюється експертами в 30 % від поточного енергоспоживання і може забезпечити економію до 65,7 млн дол. США на рік.

Найбільший ефект можна забезпечити за рахунок скорочення теплових втрат у споживача. При скороченні втрат у будівлях на 1 % можна досягти скорочення використання енергії на етапі генерації на 1,7 %.

За приблизними оцінками, для проведення повної термомодернізації житлового фонду та досягнення показників енергоефективності Європейського Союзу необхідно інвестувати в житловий сектор понад 200 млрд грн., що складає близько 30 річних бюджетів області. Очевидно, що впроваджувати подібні проекти можна лише у форматі тісної співпраці влади і населення. З цією метою та для подальшого розвитку в Дніпропетровській області принципів демократії, упровадження європейських стандартів управління, розвитку три-

секторного партнерства, залучення представників громад та місцевого бізнесу до вирішення місцевих проблем 27 грудня 2011 року було прийнято обласну «Програму сприяння громадській активності у розвитку територій на 2012–2016 роки» (<http://oblrada.dp.ua/decisions/35/953>).

ПРАКТИКА

Із січня 2012 року в п'яти пілотних містах області (Дніпропетровську, Кривому Розі, Павлограді, Нікополі, Дніпродзержинську) проводиться обласний конкурс міні-проектів з енергоефективності та енергозбереження серед локальних громад. Інформація про конкурс розміщується на офіційній вебсторінці Дніпропетровської обласної ради (<http://oblrada.dp.ua/miniprojects>).

Підготовку та організацію проведення конкурсу забезпечує обласна координаційна рада з питань реалізації «Програми сприяння громадянській активності у розвитку територій на 2012–2016 роки» (далі — Координаційна рада). Для здійснення своїх повноважень Координаційна рада залучає представників місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх об'єднань, громадських організацій, незалежних експертів, науковців. Оголошення про проведення конкурсу,

Буклет конкурсу

визначення переліку проектів — переможців Конкурсу та обсягів їх фінансування з обласного бюджету здійснюється розпорядженням голови обласної ради.

Обов'язковою умовою для виділення фінансування з обласного бюджету є співфінансування реалізації міні-проекту заявником у розмірі не менше 20 % від загальної вартості міні-проекту. Гранична сума фінансової підтримки з обласного бюджету не має перевищувати 50 тис. грн. на один міні-проект.

Відповідно до положень конкурсу міні-проекти мають бути направлені на:

- модернізації систем опалення, освітлення, вентиляції;
- зниження використання ресурсів;
- поліпшення мікроклімату приміщень;
- заміну вікон та дверей;
- оснащення сучасними приладами обліку споживання ресурсів;
- оснащення устаткуванням, що забезпечує суттєву оптимізацію споживання ресурсів та економію коштів.

У результаті впровадження міні-проектів мешканці отримують економічний ефект у вигляді зниження витрат на оплату комунальних послуг за спожиті енергоресурси, підвищення комфортності проживання та підвищення вартості своєї нерухомості (квартири, будинку).

Орган місцевого самоврядування в результаті впровадження таких міні-проектів у партнерстві з

мешканцями досягає скорочення витрат на модернізацію житлового фонду до 20 %.

Також конкурс сприяє підвищенню ініціативи об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельних кооперативів, органів самоорганізації населення (далі — ОСББ, ЖБК, ОСН), поліпшенню їхньої взаємодії з органами місцевого самоврядування, підвищенню культури побуту, заінтересованості громадян у виявленні та реалізації ініціатив, спрямованих на впровадження технологій з енергоефективності та енергозбереження, а також стимулюванню створення нових ОСББ та ОСН, розвитку соціального партнерства та поширенню позитивного досвіду, набутого у процесі їх реалізації.

В основу ініціативи покладені принципи демократії участі. Це — загальноприйнята європейська модель, при використанні якої жителі місцевої громади безпосередньо беруть участь у вирішенні актуальних питань її розвитку. Мешканці спільно вирішують, як привести в порядок двір, як разом дбати про будинок, в якому вони проживають, які енергоефективні заходи впровадити для підвищення комфорту проживання та зниження витрат на споживання енергоресурсів тощо. Досвід багатьох країн Європи показує, що такий підхід дозволяє ефективно розвивати території, вирішувати складні питання, поліпшувати якість життя людей.

РЕЗУЛЬТАТИ

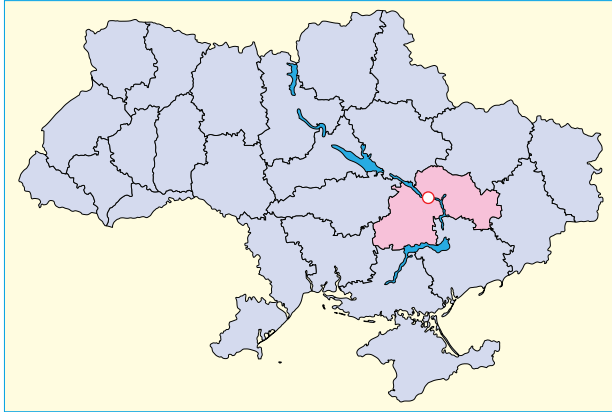
З 2012 по 2013 рік реалізовано 226 проектів у 7 містах, в яких проживає 65 % населення області. Економія енергоресурсів у результаті впровадження цих міні-проектів склала 2 500 тис. грн., що еквівалентно 1 680 тис. м³ природного газу. У 2014 році переможцями стали 65 міні-проектів на загальну суму 3 800 тис. грн., впровадження яких мало завершитися до опалювального сезону 2014 року.

Впродовж 2012–2014 років сумарний бюджет конкурсу склав 15 890 тис. грн., із яких з обласного бюджету виділено 11 640 тис. грн. Сума співфінансування з боку ОСББ, ЖБК, ОСН — 4 250 тис. грн.

Механізми і правила проведення конкурсу, а також фінансова підтримка обласної ради спонукають представників громад до застосування сучасних, інноваційних технологій та оптимізації управлінських рішень, забезпечує сталий розвиток територіальних громад.

Співфінансування дає змогу зменшити навантаження на обласний бюджет та реалізувати більшу кількість проектів.

У ході підготовки та реалізації проектів органи місцевого самоврядування отримують змогу опанувати та впроваджувати на практиці нові механізми співпраці влади і громади.

Для поширення ініціативи обласною радою проводяться презентації вдалого досвіду у пресі, організація виставок, тренінгів. Створено брошуру з інформацією про конкурс.

Контактна інформація

ТІШКІН Олексій Миколайович,
начальник відділу розвитку місцевого
самоврядування виконавчого апарату
Дніпропетровської обласної ради

просп. Кірова, 2, м. Дніпропетровськ, 49004, Україна
Тел.: (056) 742-88-10
oblrada@oblinfo.dp.ua
<http://oblrada.dp.ua/>

КРАЩІ ПРАКТИКИ РАЙОНІВ

ХАРКІВСЬКА РАЙОННА РАДА ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Енергоефективне село (на практиці с. Веселе Харківського району Харківської області)

Завдяки реалізації низки мікропроектів у селі Веселе створюється демонстраційний майданчик дієвих енергоефективних технологій, де на практиці можна ознайомитися з тим, як забезпечити енергетичну незалежність громади.

ПЕРЕДУМОВИ

Постійне зростання вартості енергетичних ресурсів, зношеність мереж та інфраструктури енергозабезпечення, відсутність додаткових надходжень до місцевих бюджетів — ці та інші чинники у сукупності стають причиною того, що громада не в змозі сплатити за спожиті об'єктами соціальної сфери енергоносії. Таке явище називається «енергетична бідність». Показати можливості і шляхи подолання такого стану покликаний проект «Енергоефективне село», який реалізується у селі Веселе.

ПРАКТИКА

Проект «Енергоефективне село» — це довготривала програма, яка складається з ряду мікропроектів, що мають на меті наочно і доступно продемонструвати різні енергоефективні рішення. Село Веселе, в якому створено моделі енергоефективних технологій, стало майданчиком для демонстрації на практиці їх функціональності та принципу дії.

Від початку дії Проекту (з осені 2013 року) реалізовано такі енергоефективні рішення.

1. Світлодіодне освітлення вулиць

Безсумнівними перевагами світлодіодного освітлення є економія енергії, тривалий термін служби (до 100 000 годин), відсутність ртутних парів, мале ультрафіолетове та інфрачервоне випромінювання, стійкість до актів вандалізму.

Замість старого зовнішнього освітлення було влаштовано світлодіодне (LED), що дозволило зменшити витрати не тільки на оплату електроенергії, але й на поточне обслуговування. Наразі нова система освітлює дві головні вулиці села, а також території, прилеглі до школи, медичної установи, клубу та будівлі сільської ради. Загалом встановлено 50 світлоточок вуличного освітлення та замінено електричні стовпи. Завдяки впровадженню енергоефективних технологій та модернізації обладнання 200 жителів села отримали комфортне якісне вуличне освітлення, що також є чинником безпеки.

У результаті впровадження світлодіодних світильників витрати електроенергії зменшилися на 65–70 %, а експлуатаційні — на 50 %. За підрахунками фахівців, система окупиться за чотири роки. Зекономлені кошти можуть бути направлені на подальший розвиток мережі вуличного освітлення.

Ця технологія демонструє шлях до енергетичної стабільності сільських громад та зменшення енерговитрат місцевих бюджетів.

2. Заміна старих вікон школи на металопластикові

Використання металопластикових вікон як енергозберігаючих технологій дозволить зменшити витрати на оплату енергоносіїв, створивши комфортне температурне середовище для учнів, що безсумнівно позитивно вплине на учбовий про-

*Твердопаливний
пелетний котел*

цес та приведе до зменшення кількості захворювань. Загалом у сільській школі замінено 45 вікон.

3. Біоенергетика

Для теплозабезпечення школи, дитячого садка та сільської ради була збудована блочна котельня, в якій встановлено два твердопаливні котли, що працюють на пелетах (гранули циліндричної форми стандартного розміру). Як сировину для їх виробництва можна використовувати торф, відходи лісозаготівлі: кору, тирсу, тріску тощо, а також відходи сільського господарства: відходи кукурудзи та круп'яного виробництва, соломку, лушпиння соняшника та інше. До переваг такого опалення належать безперечна незалежність від централізованого джерела опалення, екологічна чистота та максимальна автоматизація. Пелетні котли мають високий ККД — 85–95 %. Низька вартість пелет та відсутність витрат на обслуговуючий персонал є чинниками максимальної економічності цього виду опалення.

Пелетний котел було встановлено у сільському Будинку культури, де також розташована бібліотека. Надійне недороге опалення створює комфортні умови у приміщеннях, де молодь і діти проводять дозвілля.

4. Заміна системи опалення, ремонт покрівлі

Разом із встановленням пелетного котла у Будинку культури, а також у школі було впроваджено енергозберігаючі заходи — влаштовано нову систему опалення та відремонтовано покрівлю.

5. Енергетичний паспорт села

Цей документ включає характеристику основних соціально-економічних проблем населеного пункту, аналіз динаміки населення, опис бюджетуючого процесу та статей витрат бюджетних коштів. Але головна мета — енергетична стабільність. Тому паспорт села Веселе містить різні сценарії використання енергетичних ресурсів — викопного палива та альтернативних джерел енергії, а також впровадження технологій енергозбереження. У паспорті фігурують чотири базових об'єкти: школа, амбулаторія сімейного лікаря, сільський клуб та бібліотека. Окрім того, особливу увагу приділено будинку сільської ради як громадській будівлі з найнижчим рівнем енергоефективності.

6. Сайт-калькулятор

Цей інструмент для калькуляції енергетичних проектів на території села Веселе створено за ініціатииви Регіонального центру міжнародних проектів і програм та розміщено на його порталі (<http://intprog.kh.ua/>). Програмний продукт дозволяє розрахувати рівень рентабельності й окупність технологій відновлюваної енергетики та заходів з підвищення енергоефективності, які впроваджуються в селі. Першим об'єктом, що калькулюється в програмі, є LED-освітлення. Цей інструмент дозволяє забезпечити прозорість використання залучених для Проекту коштів, а також розрахувати рентабельність встановлення нового енергоефективного обладнання.

7. Семінари

Семінари проводив Регіональний центр міжнародних проектів і програм Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна за підтримки Харківської районної ради. Заходи були присвячені таким темам: залучення місцевих мешканців до вирішення проблем громади; вплив кожного жителя на соціально-економічний розвиток території; стратегічне планування; значення енергоефективності у житті кожного; сутність поняття «енергоефективна громада»; досвід закордонних енергоефективних населених пунктів та інше.

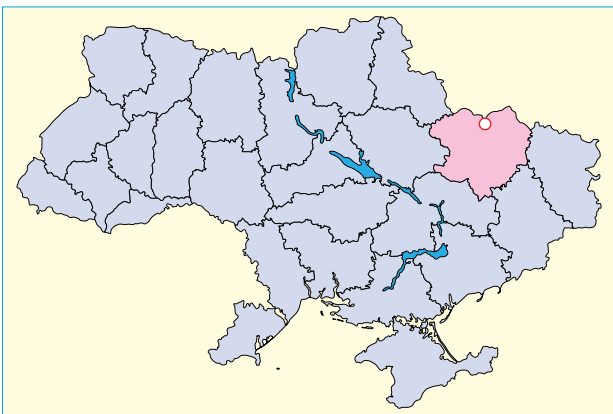
Партнерами Харківської районної ради в реалізації Проекту «Енергоефективне село» стали: Інститут сталого розвитку, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна; Регіональний центр міжнародних проектів і програм; Харківська обласна рада; Веселівська сільська рада Харківського району; управління ЖКГ Харківської райдержадміністрації, приватне підприємство «ЕТРА», ТОВ «Світлодіодні Технології Україна», ТОВ «Лада Євробуд», ГО «Комітет регіонального розвитку», ПП «Альтеп-центр».

Джерела фінансування Проекту

Загальний бюджет реалізованих заходів, що складає 1 453 500 грн., також формувався на партнерських засадах. Понад половину суми (762 000 грн.) склали внески приватних партнерів, 181 200 грн. — гранти та донорська підтримка, 1 300 грн. — кошти громади, решта — кошти органів місцевого самоврядування (обласної, районної та сільської рад).

РЕЗУЛЬТАТИ

Головним результатом Проекту є створення платформи для впровадження кращих практик

енергозбереження та енергоефективних технологій на рівні громади. В ході реалізації заходів встановлено стійке партнерство між органами влади різного рівня, приватним сектором, громадою, донорськими організаціями.

У рамках ініціативи «Енергоефективне село» було досягнуто мети щодо наочної демонстрації прикладів заміщення використання класичних енергоресурсів, які постійно дорожчать, на альтернативні джерела енергії. Кожний бажаючий має можливість ознайомитись особисто з будь-якою представленою моделлю, вирахувати її ефективність, дізнатись про вартість, умови експлуатації та можливість придбання.

Реалізація Проекту дозволила встановити діалог між органами місцевого самоврядування та громадою, оскільки проектом передбачається безпосередня участь жителів у громадських слуханнях, обговореннях, вирішенні питань місцевого значення. А головне — відбулося згуртування громади навколо спільної мети, усвідомлення того, скільки зусиль необхідно докласти для реалізації будь-якого заходу. Сільський голова отримав дієвий механізм спілкування з представниками бізнес-структур щодо залучення інвестицій. Жителі села тепер впевнені у своїх можливостях впливати на рішення та дії влади щодо життєдіяльності громади.

Проект «Енергоефективне село» продовжується. Вже проведено переговори та укладено договори для подальшої співпраці. Найближчим часом планується спорудження поля сонячних батарей, встановлення трьох мегаватних вітрогенераторів, влаштування геліоколекторів для підігріву води для школи і теплового насоса для амбулаторії та багато інших енергоефективних заходів.

Контактна інформація

ТРЕТЯК Михайло Володимирович,
голова Харківської районної ради

Комсомольське шосе, 52, м. Харків, 61098, Україна
Тел.: (057) 777-20-52
kharkivrada@ukr.net; m_tretyak@mail.ru
<http://khrada.gov.ua/>

МІЖГІРСЬКА РАЙОННА РАДА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Біоенергія Карпат

Проект привернув увагу суспільства до можливостей використання потенціалу біомаси та продемонстрував ефективність цього виду енергетики на досвіді словацьких колег і пілотному проекті модернізації опалення в українській школі.

ПЕРЕДУМОВИ

В українсько-словацьких прикордонних регіонах практично не використовується потенціал енергії з біомаси. Через недостатній рівень промислових заходів цей вид енергетики практично не впроваджується. Окрім того, важливим чинником впливу є практична відсутність спеціалістів або центрів, які займаються розробкою обладнання для вироблення енергії з біомаси та проектів у сфері біоенергетики.

Проект, який розробило Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва «Закарпаття», покликаний створити умови для використання енергії з біомаси та впровадити пілотні приклади використання альтернативної енергії на соціальних об'єктах Міжгірського району.

ПРАКТИКА

Проект «Біоенергія Карпат» реалізовувався протягом січня 2011 року — липня 2013 року у рамках Програми транскордонного співробітництва ЄСП Угорщина — Словаччина — Румунія — Україна на 2007–2013 роки.

Його партнерами з українського боку стали Міжгірська районна рада та Асоціація студентів-економістів Закарпаття, зі словацького — Агентство підтримки регіонального розвитку Кошице та сільська рада с. Будковце.

У рамках Проекту проведено такі заходи.

Інформаційні семінари

У трьох дводенних семінарах взяли участь представники потенційних споживачів та виробники енергії з біомаси зі Словаччини та України, посадовці органів місцевого самоврядування, журналісти.

Розробка тренінгових програм та проведення тренінгів

Тренінг з питань впровадження виробництва енергії з біомаси складався з 4 блоків (по два

дні). Два було проведено в Словаччині, два — в Україні.

Міжнародна конференція для обміну інформацією з транскордонного співробітництва та ноу-хау

Конференція на тему «Використання енергії з біомаси» відбулася в Україні. Учасниками стали представники України та Словаччини.

Ознайомчий візит до Словаччини

Представники України та транскордонні партнери відвідали Кошицький самоврядний край. Учасники ознайомилися з досвідом впровадження біоенергетики на рівні громад.

Створення Центру з розвитку альтернативних джерел енергії

Експерти Центру поширюють інформацію щодо можливостей використання сучасних енергозберігаючих технологій та надають консультації щодо модернізації систем опалення для використання біомаси та інших альтернативних джерел енергії.

Розробка проектної документації

Розроблено та проведено експертизу проектно-кошторисної документації «Реконструкція Колочавської загальноосвітньої школи I–III ст. № 1 по заходах із енергозбереження — Альтернатива АДЕ», отримано дозвіл на початок будівельних робіт. Документацію передано на баланс споживача.

Створення опалювальної системи на енергії з біомаси

Виконано підготовчі та монтажні роботи з модернізації котельні в с. Новоселиця Міжгірського району, ведеться моніторинг роботи системи опалення. Усі роботи виконувалися згідно з проектною документацією, затвердженою відповідними державними службами.

Міжгірська районна рада брала участь у всіх заходах Проекту, здійснювала співфінансування пілотного проекту, приймала обладнання для котельні та проектну документацію.

Загальний бюджет проекту «Біоенергія Карпат» склав 430 214 євро, з яких 5033 євро — власний внесок української сторони.

На придбання котлів та допоміжного обладнання для Новоселицької школи використано 12 000 євро, на виготовлення проектно-технічної документації на заміну обладнання системи опалення в Колочавській школі № 1 — 9 000 євро.

***Довідка.** Програма транскордонного співробітництва ЄІСП Угорщина–Словаччина–Румунія–Україна здійснювалася впродовж 2007–2013 років на зовнішніх кордонах країн — членів ЄС, які беруть участь у програмі з Україною. ЄІСП — Європейський Інструмент Сусідства та Партнерства. Програма фінансувалася з Фондів ЄС.*

РЕЗУЛЬТАТИ

Головним результатом Проекту є привернення уваги до біоенергетики та популяризація цього напрямку серед різних цільових груп. Завдяки ре-

кламній кампанії і тематичним публікаціям у ЗМІ з перспективами вироблення енергії з біомаси обізнана широка громадськість. Потенційні споживачі та виробники цього виду енергії отримали корисні знання в ході інформаційних заходів, тренінгів, міжнародної конференції. Учасники ознайомчого візиту безпосередньо ознайомилися з досвідом словацьких партнерів і зможуть поділитися ним зі своїми колегами.

Важливим наслідком Проекту є пілотний приклад з використання біоенергії у Новоселицькій школі, де проведено модернізацію тепломеханічної частини котельні (заміна котла) та встановлено обладнання, що працює на біомасі, якої є в достатку у регіоні.

Проектно-технічну документацію із заміни застарілого, неефективного обладнання системи опалення Колочавської школи № 1 на новітнє (з високим ККД), яке працює на біомасі, буде використано в наступних енергоефективних програмах. Так, відповідно до угоди, підписаної між Закарпатською обласною радою та Краєм Височина Чеської Республіки, у 2015 році цей Проект буде профінансовано на суму 7 млн грн. за рахунок Фонду «Віза» (Край Височина).

Контактна інформація

ЯРЕМА Іван Васильович,
голова Міжгірської районної ради

вул. Шевченка, 107, смт Міжгір'я, Міжгірський р-н,
Закарпатська обл., 90000, Україна
Тел.: (03146) 2-12-03
admin@mizg-rada.gov.ua; jarema-ivan@ukr.net
<http://mizg-rada.gov.ua/>

ВЕСЕЛІВСЬКА РАЙОННА РАДА ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Організації виробництва паливних брикетів на території Веселівського району

У районному комунальному підприємстві створено виробництво паливних брикетів з відходів деревини та іншої сировини, які слугують альтернативним паливом для котелень бюджетних установ.

ПЕРЕДУМОВИ

Незадовільний стан обладнання котелень та зношеність магістралей теплопостачання не дають змоги створити у загальноосвітніх школах та інших соціально-культурних закладах району комфортний температурний режим у холодну пору року. Окрім того, придбання вугілля для забезпечення опалення лягає тягарем на і так доволі обмежені місцеві бюджети.

Шляхом розв'язання проблеми є впровадження енергоефективних технологій з використанням нетрадиційного палива. Так, в процесі ремонту котелень проводилося їх переоснащення з твердого палива на брикети.

ПРАКТИКА

У Веселівському районі діє схвалена районною радою у 2011 році Програма енергозбереження на 2011–2015 роки. В її рамках з метою впровадження використання альтернативних видів палива та нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії було розроблено Проект організації виробництва паливних брикетів, який районна рада затвердила у 2013 році. Партнерами Веселівської районної ради виступили КП «Райсількомунгосп», громадська організація «Веселе-2007», ДП «Кам'янсько-Дніпровське лісове господарство», ПП «Корнієнко».

У ході реалізації проекту на базі Веселівського районного комунального підприємства «Райсількомунгосп» було створено виробничі потужності для виготовлення брикетів із соломи, відходів деревини та сільськогосподарського виробництва, які слугують альтернативним паливом. Їх роздрібна ціна становить 1500 грн./т. Виробництво брикетів організоване з розрахунку на поступове переобладнання у всьому районі котелень шкіл та

об'єктів соціально-культурної сфери з твердого на альтернативне паливо.

Проект здобув перемогу у Всеукраїнському конкурсі проектів і програм розвитку місцевого самоврядування, але, на жаль, фінансування на його реалізацію не було отримано. Тому КП «Райсількомунгосп» за допомогою партнерів, здебільшого за власні кошти, проводило реалізацію запланованих заходів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Переведення котелень, які забезпечують соціальні об'єкти та заклади культури, на альтернативне паливо дає можливість економити понад 30 % бюджетних коштів, які виділяються на закупівлю вугілля. Результати цього пілотного проекту на практиці демонструє навчальний заклад, який опалюється за допомогою брикетів. Його котельня у 2014 році була переобладнана під альтернативне паливо і сьогодні забезпечена сировиною на 100 %.

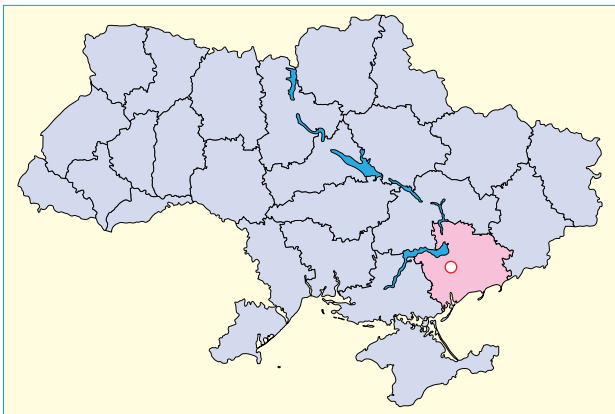

Лінія з виробництва паливних брикетів

Виробництво брикетів, що належить Веселівському районному комунальному підприємству «Райсількомунгосп», у подальшому зможе забезпечити потреби району по мірі переобладнання котелень бюджетних закладів для переведення їх на альтернативні види палива. Це дозволить зменши-

ти бюджетні витрати на енергоносії, а зекономлені кошти спрямувати на соціальні проекти.

Слід зазначити, що чинником успіху цього Проєкту стали злагоджені дії на рівні району органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та громадських організацій.

Контактна інформація

ДЯЧЕНКО Олексій Валерійович,

начальник відділу з питань комунальної власності
виконавчого апарату Веселівської районної ради

вул. Леніна, 136, смт Веселе, Веселівський р-н,
Запорізька обл., 72202, Україна
Тел.: (06136) 2-16-35
vessel_rada2@mail.ru

КРАЦІ ПРАКТИКИ МІСТ

ВІННИЦЬКА МІСЬКА РАДА ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Модернізація (реконструкція) системи моніторингу та управління технологічними об'єктами вуличного освітлення м. Вінниці

Модернізація зовнішнього освітлення міста з впровадженням сучасної системи управління забезпечила економію енергетичних ресурсів та зниження витрат на технічне обслуговування. Добре освітлені вулиці є безпечними для пішоходів і транспорту, привабливими для туристів.

ПЕРЕДУМОВИ

У січні 2006 року у Вінниці налічувалось лише 1689 енергозберігаючих ліхтарів. Інші були або неробочими, оскільки встановлювались ще за радянських часів, або в них світили звичайні лампи розжарювання. Погане освітлення в нічний час створювало небезпечні умови для водіїв та пішоходів.

Міське комунальне унітарне підприємство (МКУП) «Міськвітло» не мало сучасної системи контролю та управління для забезпечення сталої ефективної роботи вуличного освітлення міста. Застаріле телемеханічне обладнання — пульти керування зовнішнім освітленням ТНО-1-3 і УТУ-1-10 — експлуатувалося вже понад 30 років. На витрати, яких можна було б уникнути, доводилося відволікати кошти міського бюджету. В той же час важливі роботи і заходи залишалися нереалізованими через обмеженість ресурсів.

У такій ситуації міська влада мала невеликі можливості впливати на якість освітлення та, відповідно, на рівень безпеки вулиць.

ПРАКТИКА

Щоб зробити вулиці міста безпечними та зручними для пішоходів і транспорту у темну пору доби, було прийнято рішення розпочати масштаб-

ні роботи з розширення та переоснащення мережі зовнішнього освітлення.

Першочергово встановлення енергозберігаючих ламп проводилося на основних вулицях міста, потім — у районах приватного сектору, а протягом останніх трьох років реконструкція зовнішнього освітлення ведеться на територіях шкіл, садочків, лікарень, дитячих та спортивних майданчиків.

Наступним етапом модернізації системи вуличного освітлення стала її автоматизація та диспетчеризація.

Відповідно до заходів Плану дій зі сталого енергетичного розвитку м. Вінниці (ПДСЕР), ухваленого міською радою, рішенням виконкому № 2012 від 16.08.2012 р. було надано дозвіл на розробку проекту «Модернізація (реконструкція) системи моніторингу та управління технологічними об'єктами вуличного освітлення м. Вінниці».

На замовлення МКУП «Міськвітло» проектна організація ПРАТ «УКРАВТОМАТИКА» (м. Житомир) виготовила проектну документацію. Її фахівці впровадили систему моніторингу та управління технологічними об'єктами вуличного освітлення. Всі роботи завершилися у жовтні 2013 року.

У ході реалізації проекту було виконано:

- встановлення сучасного пульта керування зовнішнім освітленням з використанням

Система зовнішнього освітлення міста

В місті налічується:

- 804 км мереж зовнішнього освітлення
- 20 307 світлоточок оснащених енергозберігаючими лампами

Зовнішнім освітленням охоплено всі вулиці міста, житловий фонд та об'єкти соціальної інфраструктури

2013-2014 рр. встановлено біля 300 світлодіодних світильників

Фрагмент презентації практики

GSM-модулів без застосування телефонного зв'язку;

- впровадження автоматизованих систем управління нового покоління, які дають можливість дистанційно керувати системою освітлення та знімати показання приладів обліку електричної енергії, що витрачається для вуличного освітлення.

У перспективі передбачається розширення можливостей пульта управління — підключення до нього системи керування світлофорами, встановленими на вулицях міста та області.

Загалом вартість проекту склала 935 194,80 грн., з яких:

- 430 557,80 грн. — кредитні кошти, надані МКУП «Міськвітло» міським комунальним підприємством «Вінницький фонд муніципальних інвестицій»;
- 504 637 грн. — кошти місцевого бюджету.

РЕЗУЛЬТАТИ

На сьогоднішній день у Вінниці діють 20 307 світлових точок, з яких практично всі (98 %) оснащені енергозберігаючими лампами, що дозволяють майже вдвічі економити електроенергію.

Завдяки оптимізації системи управління та обліку електроенергії на основі використання новітніх технологій суттєво зменшено витрати на утримання мережі зовнішнього освітлення. Таким чином, у

результаті реалізації проекту досягнуто зниження споживання енергоносіїв:

- газу на 15,5 % — 1758 м³;
- електроенергії — на 8 %, або 233 530,50 грн.

Сучасне технічне оснащення підприємства «Міськвітло» забезпечило:

- підвищення надійності експлуатації об'єктів електромереж вуличного освітлення та зменшення витрат на їх обслуговування;
- покращення якості освітлення міста та оперативність реагування на нештатні ситуації;
- автоматизацію обліку електроенергії та відповідне зниження витрат на збір і обробку даних, підготовку звітної інформації тощо.

Впровадження проекту «Модернізація (реконструкція) системи моніторингу та управління технологічними об'єктами вуличного освітлення м. Вінниці» стало важливим черговим кроком у процесі оптимізації та модернізації системи зовнішнього освітлення міста. Сьогодні при реконструкції та будівництві нових об'єктів зовнішнього освітлення встановлюються лише сучасні енергозберігаючі та безпечні для довкілля світлодіодні світильники.

Покращення якості освітленості вулиць міста стало чинником підвищення безпеки руху міського транспорту та пішоходів, зменшення кількості дорожньо-транспортних пригод та рівня нічної

Фрагмент презентації
практики (продовження)

Автоматизована система управління вуличним освітленням міста

В ході реалізації проекту були виконані наступні заходи:

- Встановлення сучасного пульта керування зовнішнім освітленням з використанням GSM-модулів без застосування телефонного зв'язку;
- Впровадження нового покоління автоматизованих систем управління зовнішнім освітленням з можливістю дистанційного керування системою освітлення, дистанційного знімання показань приладів обліку електричної енергії, що використовується для вуличного освітлення;
- В перспективі передбачається розширення можливостей сучасного пульта з підключенням до нього системи керування світлофорами, встановленими на вулицях міста та області.

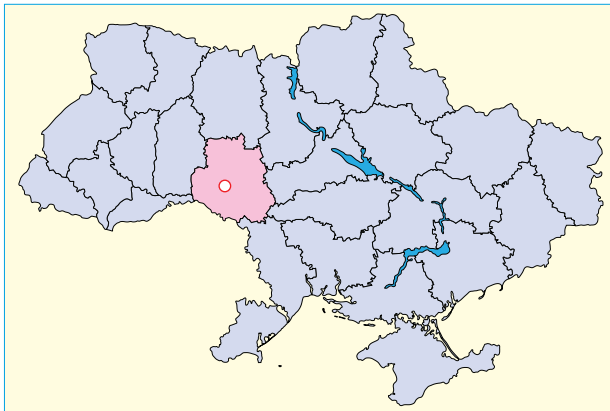

вуличної злочинності. Обсяг звернень городян на «гарячу лінію» міської ради з питань роботи системи зовнішнього освітлення знизився на 31 % (у 2013 році порівняно з 2011 роком).

Загалом результати проекту мають значний соціальний та економічний вплив, позитивно оціню-

ються громадськістю та сприяють підвищенню туристичної привабливості міста.

Гості міста відзначають, що Вінниця є світлою і комфортною у вечірній та нічний час, а її мережа вуличного освітлення набагато розвиненіша, ніж у багатьох обласних центрах України.

Контактна інформація

КОНДРАЦЬКИЙ Вадим Олександрович,
директор МКУП «Міськвітло»

вул. Р. Скалецького, 17, м. Вінниця, 21000, Україна
Тел.: (0432) 55-07-74
vinmisksvet@mail.ru

СЛАВУТИЦЬКА МІСЬКА РАДА КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Впровадження комплексного механізму зниження обсягів споживання енергетичних ресурсів в м. Славутич

Будівництво, реконструкція та модернізація об'єктів виробництва, постачання і споживання енергоресурсів — це елементи комплексного механізму зниження обсягів споживання енергії, який впроваджує міська влада Славутича для досягнення мети щодо створення енергетично незалежного та енергоефективного європейського міста.

ПЕРЕДУМОВИ

Обсяг споживання енергоресурсів в Україні останніми роками збільшився на 8 %, а витрати в енергетичній сфері — на 11 %. Такий стан негативно впливає на рівень енергетичної та екологічної безпеки країни.

Місто Славутич, як і більшість українських міст, має проблеми в енергетичній сфері. Так, за останні п'ять років вартість енергоресурсів зросла на 39,1 %, а витрати місцевого бюджету на їх оплату — на 45 %.

Серед головних чинників, що погіршують енергетичний стан міста, визначено такі: залежність від російського газу та його висока вартість, використання енергоємного обладнання, надмірні втрати енергетичних ресурсів, значні витрати коштів місцевого бюджету на оплату комунальних послуг, незадовільний технічний стан об'єктів комунального та житлового фонду.

ПРАКТИКА

Міська влада Славутича ще 15 років тому визначила енергозбереження та енергоефективність серед своїх пріоритетів і на сьогодні має досить великий досвід роботи у цій сфері.

Місто Славутич у 2009 році стало підписантом «Угоди мерів» та взяло на себе зобов'язання щодо скорочення споживання енергоресурсів та зменшення викидів вуглекислого газу. Відповідно до Угоди та в рамках Стратегічного плану соціально-економічного розвитку м. Славутича до 2020 року, в 2013 році було розроблено та затверджено Програму «План дій сталого енергетичного розвитку міста Славутич до 2020 року», метою якої є зменшення викидів вуглекислого газу шляхом реаліза-

ції проектів та заходів для скорочення споживання енергоресурсів (природного газу, електроенергії та інших).

Також у Славутичі реалізовано програму «Енергоефективне місто» на 2009–2013 роки, продовжується виконання Програм: з енергозбереження на об'єктах житлово-комунального господарства та модернізації систем теплопостачання на 2012–2015 роки і збереження житлового фонду міста Славутич на 2013–2015 роки.

Протягом 2000–2012 років завдяки впровадженню відповідних заходів вдалося досягти зменшення обсягів споживання енергоресурсів у місті на 70,8 тис. МВт*год./рік та на 17,4 тис. тон/рік знизити викиди вуглекислого газу (CO₂).

На 2013–2015 роки заплановані та реалізуються енергозберігаючі заходи, які дозволять скоротити споживання енергетичних ресурсів ще на 7,8 % (17,3 МВт*год./рік).

Головна мета — впровадження в Славутичі комплексного механізму зниження обсягів споживання енергетичних ресурсів шляхом реалізації енергозберігаючих проектів, які вирішують проблеми залежності від російського газу та втрат енергії. В рамках завдання щодо створення умов для переходу на альтернативні джерела енергії:

- збудовано блочно-модульну котельню потужністю 10,5 МВт, що працює на альтернативних видах палива (торф, тріска);
- проведено технічне переобладнання центральної міської котельні в зв'язку з переходом на резервне дизельне паливо.

Будівництво блочно-модульної котельні та технічне переобладнання центральної міської котель-

*Урочистості з нагоди
завершення Проекту
«Техперевладнання котельні
м. Славутич у зв'язку
з переведенням котла
КВГМ-50 (1 шт.)
та ДЕВ-10 (2 шт.)
на резервне дизельне паливо»*

ні стали пілотним проектом у сфері виробництва теплової енергії з використанням альтернативних видів палива не лише для Славутича, а й для Київської області. Це перший великий крок маленького міста на шляху до впровадження новітніх енергоефективних технологій у комунальній сфері, що зумовлять скорочення обсягів споживання та витрат на придбання природного газу.

У рамках завдання щодо зменшення енергетичних втрат та енергоспоживання:

- здійснено реконструкцію 616,6 м міських теплових мереж з використанням попередньо ізольованих труб;
- встановлено системи автоматичного регулювання опалення на індивідуальних теплових пунктах (ІТП) у шести закладах освіти.

Реконструкція теплових мереж міста з використанням попередньо ізольованих труб надала можливість додатково скоротити витрати енергоресурсів за рахунок зменшення обсягів втрат теплової енергії при її транспортуванні до споживачів, а реалізація пілотного проекту встановлення ІТП з автоматичним регулюванням систем опалення на об'єктах бюджетної сфери забезпечила оптимальний режим споживання теплової енергії та економію енергоресурсів і бюджетних коштів.

Усі питання щодо впровадження в місті технологій енергозбереження виносяться на широке обговорення та розглядаються Громадською радою з розвитку міста.

Слід зазначити, що громада завжди проявляє зацікавленість та надає підтримку міській владі у реалізації проектів розвитку міста. Енергоефективні проекти не є виключенням. До їх впровадження, окрім виконавчому міськради та управління ЖКГ, долучилися приватний інвестор ТОВ «Зелена енергія Т», комунальне підприємство «Агентство регіонального розвитку», громадська організація «Лабораторія малого бізнесу».

Загалом вартість впровадження практики складає 53 941 470 грн., з яких:

- 47 600 000 грн. (88,2 %) — приватні інвестиційні кошти;
- 5 166 170 грн. (9,6 %) — кошти держбюджету;
- 1 111 680 грн. (2,1 %) — кошти місцевого бюджету;
- 63 620 000 грн. (0,1 %) — співфінансування.

РЕЗУЛЬТАТИ

Комплексне впровадження енергоефективних заходів та проектів дозволяє Славутичу досягти суттєвого зменшення споживання енергетичних ресурсів та впевнено рухатися до енергетичної незалежності.

Завдяки будівництву блочно-модульної котельні та реконструкції котлів центральної міської котельні в Славутичі створено додаткові енергоефективні джерела теплової енергії та умови для заміщення використання природного газу альтернативними видами палива (торф, тріска, дизельне паливо). Жителі міста та організації отримали послуги теплопос-

Відкриття найбільшої в Україні
твердопаливної котельні
в місті Славутич
(26.11.2013)

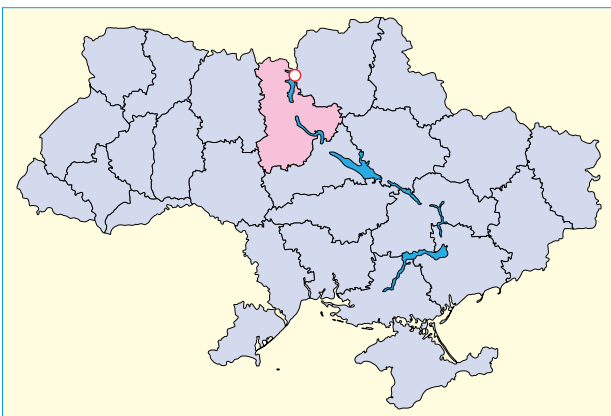
тачання належної якості, незважаючи на скорочення обсягів постачання природного газу.

Нова котельня здатна задовольнити 40 % потреб міста в тепловій енергії та знизити на 35,8 % тариф на її виробництво. Під час роботи на повну потужність річна економія природного газу може складати 8 млн м³ і, відповідно, коштів міського бюджету — 4 350 тис. грн. Отже, залежність Славутича від природного газу зменшена на 40 %.

Реконструкція теплових мереж підвищила їх експлуатаційну надійність, завдяки чому зменше-

но фактичні втрати теплової енергії при її транспортуванні до споживачів.

Обладнання індивідуальних теплових пунктів шести шкіл системою автоматичного регулювання опалення залежно від температури зовнішнього повітря дозволить забезпечити комфортне перебування в приміщеннях учнів та вчителів. При цьому на 125,3 тис. м³ зменшиться річний обсяг споживання природного газу та на 545 700 тис. грн. знизяться витрати коштів місцевого бюджету на оплату теплової енергії.

Контактна інформація

ФОМІЧЕВ Юрій Кирилович,
в. о. Славутицького міського голови

Центральна площа, 7, м. Славутич,
Київська обл., 07101, Україна
Тел.: (04579) 2-75-55
information@slav.gov.ua
<http://e-slavutich.gov.ua/>

КРИВОРІЗЬКА МІСЬКА РАДА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Реконструкція теплорозподільних пунктів котельні шахти «Гігант» КПТМ «Криворіжтепломережа»

Реалізація проекту реконструкції теплорозподільних пунктів котельні шахти «Гігант» КПТМ «Криворіжтепломережа» (впровадження технології гідравлічного регулювання теплового потоку) надала можливість покращити якість надання послуг теплопостачання, підвищити ефективність використання енергетичних ресурсів, поліпшити фінансовий стан підприємств теплоенергетики міста.

ПЕРЕДУМОВИ

Система централізованого теплопостачання Кривого Рогу — це потужний теплоенергетичний комплекс, до складу якого входять 103 котельні, 125 теплорозподільчих пунктів, 800 км теплових мереж, що забезпечують виробництво, транспортування, розподіл і реалізацію теплової енергії всім групам споживачів.

Існуюча система теплопостачання міста є фізично та морально застарілою. Технічний стан об'єктів дозволяє експлуатувати їх, але більшість із них введено в дію у 60–70-х роках минулого сторіччя і потребує комплексної реконструкції.

У структурі собівартості виробництва теплової енергії питома вага енергоносіїв (природний газ, електроенергія, вода, покупне тепло) складає 85 %.

Зважаючи на ці чинники, на сьогоднішній день головним завданням є модернізація діючої системи теплозабезпечення з метою підвищення ефективності роботи підприємства — надавача послуг теплопостачання та поліпшення якості цих послуг.

ПРАКТИКА

У Кривому Розі виробництво, транспортування, розподіл і реалізацію теплової енергії всім групам споживачів здійснює комунальне підприємство теплових мереж (КПТМ) «Криворіжтепломережа» та державне підприємство «Криворізька теплоцентрально».

КПТМ «Криворіжтепломережа» було створено у 1972 році і на сьогодні його власником є територіальна громада міста в особі Криворізької міської ради.

На балансі підприємства знаходяться 76 котельень, які обслуговують 4 610 будинків. Мережі та котельні КПТМ «Криворіжтепломережа» розташовані в усіх районах міста.

З метою покращення технічного стану об'єктів підприємства та забезпечення економії паливно-енергетичних ресурсів було розроблено проект «Реконструкція теплорозподільчих пунктів котельні шахти «Гігант» комунального підприємства теплових мереж «Криворіжтепломережа», який схвалила Криворізька міська рада у травні 2011 року.

Цей проект став одним із переможців Всеукраїнського конкурсу проектів і програм розвитку місцевого самоврядування. Соціально-економічний вплив його полягає у зниженні споживання природного газу і зменшенні витрат підприємства на оплату енергоносіїв, покращенні платіжної дисципліни при одночасному поліпшенні якості послуг теплопостачання.

Проект передбачає упровадження на котельнях КПТМ «Криворіжтепломережа» системи гідравлічного регулювання теплового потоку, головною особливістю якої є те, що тепловий потік скорочується не шляхом зменшення витрат води в мережі, а через зниження температури теплоносія і відповідне підвищення температури води, яка повертається в котельню. У теплообміннику вода зворотного трубопроводу підігрівається за рахунок прямої подачі теплоносія, після чого повертається через тепломережу в котельню з більш високою температурою, де оператори котельні будуть змушені скорочувати витрати газу, щоб температура в трубопроводі не піднімалася вище заданого рів-

ня. На відміну від інших автоматичних систем регулювання теплового потоку, система гідравлічного регулювання заощаджує не тільки теплову енергію у споживачів, але і природний газ у центральній котельні.

Проект інноваційний, оскільки на території Дніпропетровської області запропонована технологія гідравлічного регулювання теплового потоку використовується вперше.

РЕЗУЛЬТАТИ

Проект «Реконструкція теплорозподільчих пунктів котельні шахти «Гігант» КПТМ «Криворіжтепломережа» було повністю реалізовано у 2012 році.

На чотирьох теплорозподільчих пунктах (№ 43, 58, 82, 91), на які подає теплоносій котельня шахти «Гігант», було проведено реконструкцію та впроваджено систему гідравлічного регулювання теплового потоку.

До модернізації на теплорозподільчих пунктах лічильників теплової енергії не було, а стан теплових мереж був критичним, про що свідчили їх зношеність та велика кількість латок. У ході реалізації проекту на всіх теплорозподільчих пунктах було замінено 80 % теплових мереж, запірної арматури, встановлено обладнання системи гідравлічно-

го регулювання теплового потоку, лічильники теплової енергії.

Загальний бюджет проекту склав 980 тис. грн., з яких кошти фонду конкурсу — 250 тис. грн., міського бюджету — 633 тис. грн., організації-партнера — 97 тис. грн.

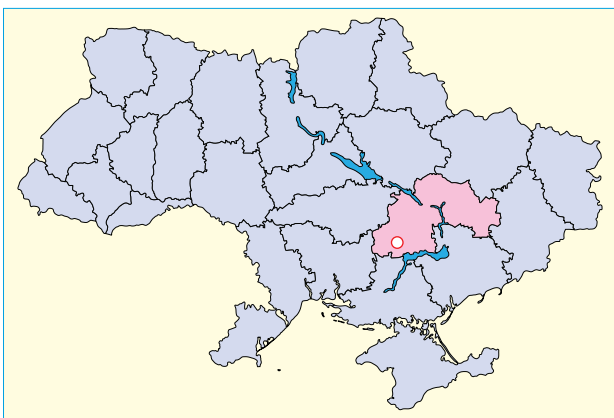
Результати реалізації проекту:

- зниження обсягу споживання природного газу;
- зменшення витрат підприємства на сплату за природний газ на 268 100 грн. за рік;
- підвищення якості надання послуг з опалення та гарячого водопостачання.

Окрім того, реалізація проекту надала змогу поліпшити фінансовий стан КПТМ «Криворіжтепломережа» та дозволила вивільнити обігові кошти для впровадження енергозберігаючих заходів у наступних роках, покращити якість надання послуг тепlopостачання, покращити побутові умови жителів будинків, відвідувачів і працівників бюджетних закладів та промислових підприємств, які є споживачами тепла від котельні шахти «Гігант».

Очікуваний термін окупності проекту складає 3,5 роки.

Успішному впровадженню проекту сприяла чітка та злагоджена робота виконавців проекту і органів місцевого самоврядування.

Контактна інформація

ГАЛОЧКА Ігор Михайлович,

начальник відділу з питань енергоменеджменту та впровадження енергозберігаючих технологій виконавчого комітету Криворізької міської ради

пл. Радянська, 1, м. Кривий Ріг,
Дніпропетровська обл., 50101, Україна
Тел.: (0564) 74-32-63
otdel.energy@yandex.ua
<http://kryvyirih.dp.ua/>

ХМЕЛЬНИЦЬКА МІСЬКА РАДА ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Модернізація комунальної теплоенергетики міста Хмельницького

Впровадження на міських теплостачальних підприємствах енергоефективних заходів дає можливість зменшити використання енергетичних ресурсів та підвищити якість послуг.

ПЕРЕДУМОВИ

У Хмельницькому послуги теплостачання надають два комунальних підприємства: «Хмельницьктеплокомуненерго» та «Південно-Західні тепломережі». Вони обслуговують 58 котельень, 81 центральний тепловий пункт (ЦТП), 12 когенераційних установок, 308,9 км теплових мереж у двотрубному вимірі. Загалом у місті опалюється площа 4,7 млн м².

Останніми роками теплостачальні підприємства Хмельницького посідають чільні місця у конкурсі на звання «Краще підприємство комунальної теплоенергетики України».

Для забезпечення безперебійного постачання споживачам тепла та гарячої води підприємства постійно удосконалюють свою роботу, впроваджують заходи з енергозбереження та енергоефективні технології, спрямовані на зменшення обсягів використання паливно-енергетичних ресурсів.

Практика № 1

МКП «Хмельницьктеплокомуненерго»: встановлення ефективного сучасного обладнання, оптимізація схеми котельень, когенерація

Для забезпечення ефективної роботи підприємства, економії енергоресурсів та підвищення якості послуг на підприємстві реалізуються ряд заходів.

1. Заміна застарілих пальників

Починаючи з 2007 року встановлюються вітчизняні мікродифузійні пальникові пристрої з комплексом автоматики, що мають такі головні переваги:

- максимальна стійкість горіння на будь-яких навантаженнях;
- висока надійність, маневреність та рівень безпеки;
- робочий коефіцієнт надлишку повітря $\alpha = 1,02-1,06$; тепловіддача від мікродифузій-

ного факела на 20 % більша; зниження температури димових газів на 30–60°C;

- відсутність перегріву екранів та елементів;
- висока рівномірність температурного поля в топці; приведені СО до 50 мг/м³ та NO_x 110 мг/м³; легке розпалювання при низькому тиску газу;
- легка адаптація пальника під штатне місце;
- підвищення ККД котлів від 3 % та більше.

2. Автоматизація котельень

Впроваджується система SKADA (система збирання даних і оперативного диспетчерського управління), яка забезпечує виведення всіх параметрів роботи котлів на робоче місце оператора. SKADA забезпечує динамічне відображення показників температури, тиску, стану насосів та іншого обладнання на мнемосхемах, у табличному вигляді та на графіках. Автоматично ведеться журнал подій та аварій, реєструються вихід параметрів за допустимі межі та дії диспетчерів. Автоматизація котельень дозволяє відмовитись від самописців та інших застарілих приладів, підвищити якість управління та підняти культуру роботи операторів. Надійний автоматичний контроль інженерних систем є важливим чинником підвищення ефективності та якості теплостачання.

3. Встановлення частотно-регулюючих приводів (ЧРП) на електродвигуни

ЧРП знижує пускові струми у декілька разів, забезпечує плавний пуск, здійснює управління приводом по заданій формулі співвідношення, що збільшує ресурс електродвигунів та обладнання. Також привод зупиняє, перезавантажує і автоматично запускає при падінні напруги стабілізацію швидкості обертання при зміні навантаження, оптимізує збудження електричного двигуна. За-

Робоче місце оператора автоматизованої котельні КП «Хмельницьк-теплокомуненерго»

вдяки цьому досягається додаткова економія електроенергії. Встановлення ЧРП на електродвигуни є одним із перспективних напрямків підвищення ефективності роботи електрообладнання котельень.

4. Встановлення сучасних насосних агрегатів в ЦТП

Для забезпечення економії електроенергії проводяться роботи із заміни в ЦТП і котельнях застарілих насосних агрегатів, які працюють неефективно, на сучасні, експлуатаційні параметри яких перевищують необхідні показники при збереженні технічних характеристик.

5. Реконструкція теплових мереж з використанням попередньо ізольованих труб

Ізоляція труб теплових мереж забезпечує зниження втрат теплової енергії при транспортуванні теплоносія до споживача. Таким чином досягаються економія енергоресурсів та підвищення якості послуг. Окрім того, завдяки новим трубам суттєво знижуються ризики аварійних ситуацій.

6. Впровадження когенерації на міських котельнях

Одним із шляхів здешевлення електроенергії для підприємства і зменшення тарифів на комунальні послуги є впровадження когенерації — комбінованого виробництва теплової та електричної енергії. У Хмельницькому встанов-

лення когенераційних установок у міських котельнях розпочалося ще у 2002 році відповідно до Концепції розвитку комунальної енергетики міста, яка передбачала створення у комунальному господарстві міста нової галузі електроенергетики. Ці установки мають високі енергетичні та економічні показники, зокрема низьку собівартість виробленої електричної енергії, невеликий термін окупності капітальних вкладень. Окрім того, вони дають можливість забезпечити енергетичну незалежність підприємства. Станом на 1 квітня 2014 року МКП «Хмельницьктеплокомуненерго» експлуатує 10 когенераційних установок сумарною електричною потужністю 4,95 МВт, тепловою — 6,1 Гкал/рік.

7. Заміна механічних натрій-катіонітових фільтрів очищення докотлової води на автоматичні установки з фільтрами-пом'якшувачами «ECOSOFT DFU 1665»

Необхідною умовою довговічної та економічної роботи будь-якого котлоагрегату є висока ефективність пом'якшення води. У 2013 році на підприємстві розпочато встановлення автоматичних установок очищення докотлової води з фільтрами-пом'якшувачами «ECOSOFT DFU 1665» на заміну старих механічних натрій-катіонітових фільтрів. Регенерація проводиться в автоматичному режимі з використанням таблетованої солі. Переваги нових фільтрів: висока ефектив-

ність пом'якшення води за рахунок використання катіоніту високої іонообмінної ємності; безперервне постачання пом'якшеної води; надійність — фільтр, виготовлений зі стійкого до корозії високоміцного композитного пластику; тривалий термін служби фільтруючого матеріалу. Окрім того, повна автоматизація обладнання сприяє скороченню кількості обслуговуючого персоналу.

8. Оптимізація роботи котельень

З метою економії енергоносіїв та інших ресурсів на підприємстві проведено роботу щодо закриття малоефективних котельень та реконструкції котельень із заміною застарілих котлів на сучасні типу КОЛВІ з підвищеним ККД.

РЕЗУЛЬТАТИ

Починаючи з 2007 року на КП «Хмельницьктеплокомуненерго» проведено масштабну реконструкцію котельень, у ході якої:

- модернізовано 46 котлоагрегатів, на яких встановлено 125 сучасних енергоефективних палинкових пристроїв;
- на 14 котельнях впроваджено комплекс автоматики з використанням системи SKADA;
- введено в експлуатацію 180 частотно-регулюючих приводів;
- замінено 218 застарілих насосів на сучасні зі збереженням/покращенням необхідних технічних характеристик;

- замінено 30,2 км теплових мереж у двотрубному вимірі на сучасні попередньо ізольовані.

Окрім того, на підприємстві закрито 10 та реконструйовано 11 малоефективних котельень, в яких встановлено 22 сучасних котли типу КОЛВІ замість застарілих НІІСТУ-5.

Завдяки впровадженню когенераційних установок з грудня 2003 року підприємство розпочало виробництво власної електроенергії. В результаті загальні витрати на виробництво теплової енергії зменшились на 8,1 %, питома вага електричної енергії в собівартості тарифу зменшилась з 11,8 % до 3,7 %.

Станом на 1 квітня 2014 року (від початку впровадження) когенераційні установки МКП «Хмельницьктеплокомуненерго» виробили більше 181,6 млн кВт/год. електроенергії, за рахунок чого зекономлено більше 52 млн грн.

Підприємство на 100 % забезпечує власні потреби в електричній енергії, а надлишок продає іншим комунальним підприємствам. Собівартість виробленої електроенергії складає 0,78 грн/кВт. Така економія та додаткові доходи дають можливість підприємству вкладати кошти в енергоефективні технології та покращувати якість послуг теплопостачання.

Завдяки впровадженню заходів з енергозбереження вдалося скоротити річне споживання газу зі 100 млн м³ у 2007 році до 81 млн м³ у 2013 році, а електроенергії — з 20,2 млн кВт/год. до 15,8 млн кВт/год. відповідно.

Сучасні економічні котли КОЛВІ

Контактна інформація

СКАЛІЙ Володимир Михайлович,
директор МКП «Хмельницьктеплокомуненерго»

вул. Пересипкіна, 5,
м. Хмельницький, 29009, Україна
Тел.: (0382) 70-06-35
admin@teplo.km.ua

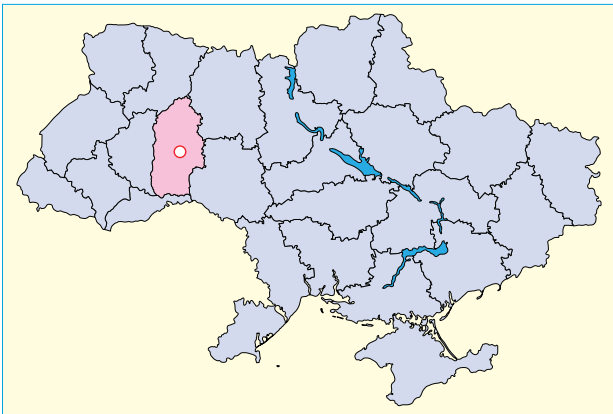
Практика № 2

КП «Південно-Західні тепломережі»: впровадження блочно-модульної котельні

У 2013 році підприємство провело переобладнання центрального теплового пункту (ЦТП) по вул. Молодіжна, 15/1 на котельню.

Раніше ЦТП був приєднаний до теплової мережі довжиною близько 1 км, що призводило до перевитрат електроенергії та втрат теплової енергії в мережі в літній період.

Для роботи у міжопалювальний період на ЦТП встановлено модульну котельню установку фірми «Укрінтерм» (м. Біла Церква) на базі модулів нагріву МН-120 «Бернард» (4 од.) загальною потужністю 480 кВт, теплообмінник пластинчастого типу та

автоматику регулювання «IonSot OC.07» з диспетчеризацією (підтримання заданих параметрів роботи обладнання по тиску, температурі теплоносія, витраті води, дистанційний за допомогою мобільного GSM-зв'язку контроль за параметрами роботи об'єкта).

Загальна вартість переобладнання становила 520 тис. грн. Період окупності цього нововведення складає 19 місяців.

РЕЗУЛЬТАТ

Завдяки переобладнанню ЦТП на котельню суттєво зменшилися витрати газу та електричної енергії на виробництво і транспортування теплової енергії в літній період. Також ліквідовано втрати тепла в теплової мережі на ділянці від ЦТП до джерела теплової енергії.

Розрахункова річна економія газу — 34,4 тис. м³ на суму 64 700 грн.

Економія електроенергії — 230 тис. кВт/год. на суму 261 400 грн.

Впровадження заходів з енергозбереження дає можливість поліпшити фінансовий стан підприємства, дозволяє вивільнити обігові кошти для впровадження енергозберігаючих заходів на подальші роки.

Контактна інформація

ЦИМБАЛЮК Сергій Олександрович,
директор МКП «Південно-Західні тепломережі»

вул. Курчатова, 17/1,
м. Хмельницький, 29025, Україна
Тел.: (0382) 78-39-00
wboiler@rambler.ru

КРАЩІ ПРАКТИКИ СІЛ ТА СЕЛИЩ

РОЖНІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА КОСІВСЬКОГО РАЙОНУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Інноваційні енергоефективні заходи в ДНЗ «Сонечко»; модернізація системи енергопостачання з застосуванням ВДЕ (енергії сонця)

У дошкільному навчальному закладі «Сонечко» встановлено сонячну електричну станцію потужністю 9,6 кВт, яка забезпечує його потреби в електриці, а за відповідних погодних умов — й інших бюджетних установ сільської громади.

ПЕРЕДУМОВИ

Витрати на енергопостачання дитячого садка «Сонечко», які оплачує сільська рада, постійно зростали. Так, у 2012 році за використані 27 160 кВт електроенергії було сплачено 31 161,21 грн., у 2013 році за 36 371 кВт — 45 059,00 грн.

Надійним шляхом зменшення таких великих для сільського бюджету видатків є впровадження енергоефективних технологій, зокрема використання енергії сонця. При цьому зекономлені кошти можна використати для покращення харчування вихованців ДНЗ.

ПРАКТИКА

Реалізацією амбітного проекту із встановлення у ДНЗ «Сонечко» сонячної електростанції зайнялася громадська організація с. Рожнів «Дбайливий господар», яка стала переможцем по компоненту «Енергоефективність» у конкурсі малих грантів проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду - II».

У січні 2013 року збори засновників ГО спільно із сільською радою затвердили план розвитку громади на 2013 рік.

Влітку цього ж року фахівці Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу провели енергетичний аудит ДНЗ «Сонечко» с. Рожнів та підготували відповідний звіт.

За підсумками тендера у жовтні було укладено угоду із ТзОВ «Світлоцентр» (м. Тернопіль) на проведення робіт та постачання матеріалів. Протягом майже чотирьох місяців підприємство виконало всі роботи, і наприкінці лютого 2014 року було підписано Акт про прийняття завершених ремонтно-будівельних робіт на об'єкті впровадження.

У квітні 2014 року рішенням Рожнівської сільської ради сонячну електростанцію потужністю 9,6 кВт в ДНЗ «Сонечко» було взято на баланс.

У липні Рожнівська сільська рада уклала угоду з ПАТ «Прикарпаттяобленерго» на передачу електричної енергії його мережами.

18 серпня 2014 року сонячну електростанцію було введено в дію. Вироблена електроенергія надходить в існуючу ЛЕП. Дитячий садок споживає її, а сільська рада сплачує ПАТ «Прикарпаттяобленерго» по 0,2 грн. за 1 кВт/год. за транспортування. Облік згенерованої та наданої енергії проводиться запрограмованим лічильником із системою

Сонячна електростанція
ДНЗ «Сонечко»

ЛУЗОД (локальне устаткування збору і обробки даних).

Проект реалізовувався на засадах партнерства та співфінансування.

Загальний бюджет склав 233 099 грн., з яких:

- внесок громади — 12 000 грн.;
- грант ПРООН/МРГ — 162 540 грн.;
- сільський бюджет — 3 309 грн.;
- районний бюджет — 40 250 грн.;
- обласний бюджет — 15 000 грн.

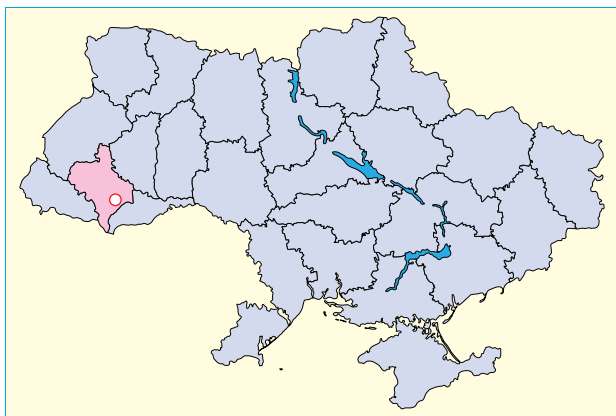
РЕЗУЛЬТАТИ

Сонячна електрична станція в дитячому садку «Сонечко» з часу запуску в дію станом на початок 2015 року виробила 3 000 кВт/год., що дало

зможу зекономити кошти з бюджету сільської ради в сумі 3 600 грн.

Передбачається, що в літні місяці (а також у вихідні та святкові дні) сонячна електростанція вироблятиме електрики більше, ніж споживатиме ДНЗ. Надлишкову електроенергію також по ціні 0,2 грн. за 1 кВт/год. сільська рада використовуватиме для потреб інших бюджетних установ, які вона утримує на балансі і яким оплачує електроенергію.

Головний результат полягає у тому, що сільська громада завдяки своїй згуртованості та активності змогла залучити кошти та реалізувати енергоефективний проект, який зробив її більш незалежною від енергоресурсів та допомагає економити кошти бюджету села.

Контактна інформація

АТАМАНЮК Василь Васильович,
головний спеціаліст Рожнівської сільської ради,
голова ГО «Дбайливий господар»

вул. Бойчука, 24, с. Рожнів, Косівський р-н,
Івано-Франківська обл., 78635, Україна
Тел.: (067) 254-35-01
<http://rozhniv.kosiv.net/>

ОНУФРІЇВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА ОНУФРІЇВСЬКОГО РАЙОНУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сонячне світло і вдень, і вночі — безпечне дозвілля

У центрі селища виконано благоустрій та влаштовано систему вуличного освітлення, яка працює від сонячної енергії та економить кошти бюджету селища.

ПЕРЕДУМОВИ

Онуфріївський дендропарк — це пам'ятка садово-паркового мистецтва XVIII–XIX ст. До нього селищем веде центральна алея, яка у темну пору доби не освітлювалася. Також бракувало світла й у сквері.

Таке становище створювало некомфортні умови для жителів, особливо для молоді, та спричиняло ризик виникнення правопорушень, пошкодження майна громади та архітектурно-культурної спадщини.

ПРАКТИКА

Онуфріївська селищна рада з метою розв'язання проблеми підготувала проект щодо влаштування на центральній алеї та у сквері освітлення, яке

працює на сонячній енергії, і подала заявку на щорічний конкурс проектів та програм розвитку місцевого самоврядування Кіровоградської обласної ради.

Проект «Сонячне світло і вдень, і вночі — безпечне дозвілля» здобув перемогу. Партнером селищної ради у його реалізації виступило ГО «Орлан».

Для освітлення центральної алеї та скверу селища використано автономні світильники. Система не потребує прокладання мереж і, відповідно, забезпечує економію коштів на утримання та обслуговування. Принцип дії простий і надійний: протягом світлого часу доби фотоелектричний елемент перетворює сонячну енергію в електричну і заряджає акумулятори, а з настанням темряви

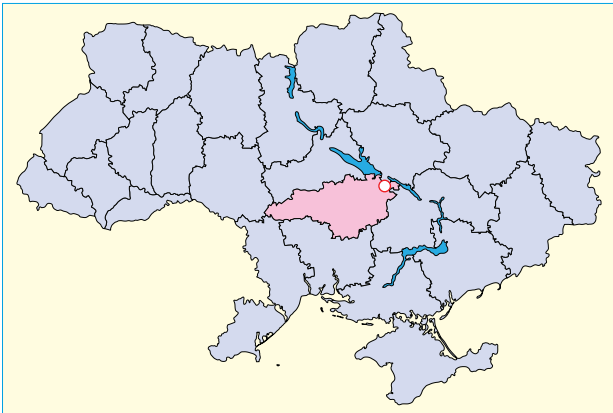

Автономна система освітлення на центральній алеї смт Онуфріївка

світильник автоматично вмикається і забезпечує м'яке освітлення до світанку. При цьому для зарядки акумуляторів не обов'язково потрібні прямі сонячні промені — батарея здатна вловлювати сонячну енергію навіть в похмуру погоду і зимою пору року.

Проект реалізовувався на умовах співфінансування за рахунок коштів фонду Конкурсу, селищного бюджету та громадської організації «Орлан». Його вартість становить 110 тис. грн.

Після виготовлення кошторисної документації та отримання експертного висновку розпочалася реалізація заходів проекту. У сквері та на центральній алеї було змонтовано 12 автономних систем освітлення, а також встановлено естетично оформлені урни та лави (по 6 шт.).

РЕЗУЛЬТАТИ

Завдяки реалізації проекту забезпечено освітлення центральної алеї та скверу, чим створено комфортні умови для жителів та гостей селища у темний час доби. Безпека у місці масового відпочинку молоді стала чинником зменшення кількості порушень громадського порядку.

Окрім того, центральна алея та сквер тепер є об'єктами туристичного маршруту в напрямку до Онуфріївського дендропарку.

Використання сонячної енергії дозволяє забезпечити стабільну роботу системи вуличного освітлення та економію коштів місцевого бюджету.

Важливим наслідком проекту також є наочна демонстрація можливостей впровадження відновлювальної енергетики на рівні громади.

Контактна інформація

ГАМЕРА Володимир Зинівійович,
заступник Онуфріївського селищного голови

вул. 50 років Жовтня, 7,
смт Онуфріївка, Онуфріївський р-н,
Кіровоградська обл., 28100, Україна
Тел.: (05238) 9-18-80
onselrada@mail.ru

АНТОНІНСЬКА СЕЛИЩНА РАДА КРАСИЛІВСЬКОГО РАЙОНУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Інноваційні енергоефективні заходи вуличного освітлення смт Антоніни. Будівництво з використанням ВДЕ (енергія сонця)

У центральній частині селища, де розташовані школа, бібліотека та дитячий садок, влаштовано автономне освітлення — світлодіодні ліхтарі працюють від сонячного світла.

ПЕРЕДУМОВИ

Територія селища міського типу Антоніни освітлюється частково — з 48 вулиць лише на 15, по яких проходять дороги міжрайонного сполучення, встановлено традиційні ліхтарі.

Але в центрі селища, де розташовані бібліотека, дитячий дошкільний заклад та школа, зовнішнє освітлення відсутнє. Ці заклади знаходяться у парковій зоні і через високі старі дерева проблематично прокласти повітряні електромережі.

Неосвітлені у темну пору доби вулиці є небезпечними для пішоходів. Найбільш гостро ця проблема постає в осінньо-зимовий період, коли світловий день короткий.

Для розв'язання проблеми влаштування зовнішнього освітлення поруч із закладами соціальної сфери було вирішено застосувати технології відновлювальної енергетики, а саме — встановити світильники на сонячних батареях.

ПРАКТИКА

Проект «Інноваційні енергоефективні заходи вуличного освітлення смт Антоніни. Будівництво з використанням ВДЕ (енергія сонця)» було реалізовано протягом 2014 року. В його рамках в центрі селища поруч із закладами соціальної сфери було влаштовано 14 автономних систем освітлення на металоконструкціях висотою підвісу 8 м зі світло-

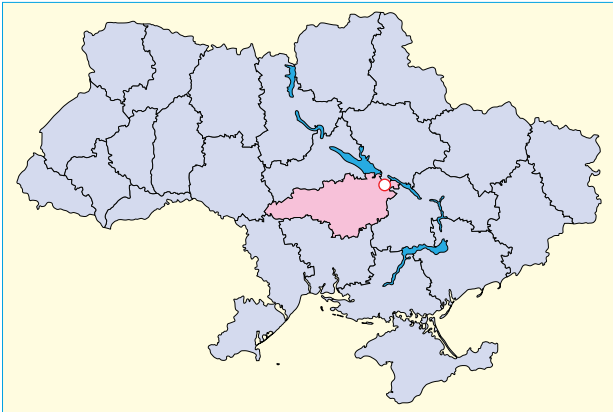
Встановлення автономної системи освітлення біля ЗОШ смт Антоніни

діодними ліхтарями потужністю 40 Вт, монокристалічними сонячними модулями 140 Вт, акумуляторними батареями та контролерами.

Загальну координацію виконання проекту здійснювала селищний голова Н. Кондратюк. Контролювала виконання робіт та витрачання коштів наглядова рада. Головним партнером проекту виступила громадська організація «Антонінський край». На загальних зборах її членів затверджувалися обсяги та напрямки фінансування, звіт про використання коштів з подальшим опублікуванням у районній газеті. Також члени громадської організації, які мають досвід участі у подібних проектах, проводили громадський аудит виконання проекту.

Проект реалізовувався в умовах співфінансування, його загальний бюджет склав 203 502,00 грн., з яких:

- 118 250 грн. (58,11 %) — грант ПРООН;
- 60 620 грн. (29,79 %) — місцевий бюджет;
- 24 632 грн. (12,10 %) — внесок громади (в т. ч. 7 000 грн. від корпорації «Сварог вест груп»).

РЕЗУЛЬТАТИ

Освітлення центральної частини селища та клевої алеї має важливе соціальне значення для громади, оскільки тут знаходяться школа, бібліотека та дитячий садок. Тепер відвідувачі цих закладів можуть зручно та безпечно пересуватися й у темну пору доби.

Завдяки тому, що освітлення забезпечується за рахунок сонячної енергії, робота системи не потребує витрачання коштів бюджету громади на оплату електрики.

Світлодіодні лампи, застосовані в системах, не випромінюють ультрафіолету — їх світло практично ідентичне природному, а світловий потік легко регулюється не лише за величиною, але й за напрямком.

Не менш важливим наслідком проекту є набутий досвід об'єднання зусиль громади та влади навколо спільної мети щодо розвитку свого селища, який стане корисним й надалі у реалізації наступних планів і програм.

Контактна інформація

КОНДРАТЮК Наталія Анатоліївна,
Антонінський селищний голова

пл. Леніна, 6, смт Антоніни, Красилівський р-н,
Хмельницька обл., 31022, Україна
Тел.: (03855) 5-12-67
antoniny@meta.ua

НОВОБОРІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА ВОЛОДАРСЬКО-ВОЛИНСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Реконструкція станції очищення води «Струя 800» по вул. Заводській, 21 в смт Нова Борова Володарсько-Волинського району

Завдяки впровадженню енергоефективного проекту на станції очищення води селище отримує якісну питну воду, а енерговитрати зменшилися утричі.

ПЕРЕДУМОВИ

Житлово-комунальне господарство сьогодні переживає нелегкі часи. Високий ступінь зносу основних фондів (насосних станцій та мереж) спричинений практичною відсутністю фінансування протягом останніх двадцяти років.

Не виключенням була і станція очищення води «Струя 800» у селищі міського типу Нова Борова. Вона була введена в дію в 1976 році, і станом на 2012 рік її обладнання зносилося майже на 90 %. Окрім того, воно споживало надмірний обсяг електричної енергії.

ПРАКТИКА

Оскільки потреба в оновленні обладнання була очевидною, було прийнято рішення про реконструкцію станції.

Це рішення приймалося всією громадою — за підсумками громадських слухань відповідний проект ухвалила селищна рада. Головною проблемою була відсутність коштів на його реалізацію. Але ця перешкода була подолана завдяки участі у конкурсі на фінансування проектів в рамках Державної цільової програми «Питна вода України», що проводило Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

У рамках реалізації проекту на станції очищення води було встановлено сучасне енергоефективне обладнання водопідготовки системи фільтрації, яка складається з двох технологічних ліній: HI-Fio 9OFSY 48 з автоматичними дозаторами реагентів компанії «CULLIGAN» та насосної станції другого підйому з використанням енергозберігаючого

насосного обладнання фірми «WIL0» з частотним перетворювачем.

Новаціями цього проекту є:

- великий термін роботи фільтруючих елементів — їх потрібно замінювати лише один раз на 10 років;
- використання для знезараження води гіпохлориду натрію;
- впровадження частотного перетворювача на насосному обладнанні.

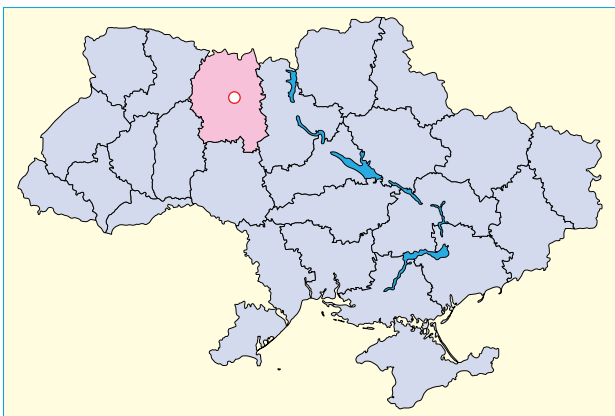
*Новоборівський селищний голова — Рудюк Григорій Лаврентійович
Директор Новоборівського ДЖКП — Гнітецький Микола Йосипович
біля насосної станції другого підйому*

Партнерами проекту виступили:

- громада селища;
- Мінрегіон як розпорядник коштів на реалізацію програми «Питна вода України»;
- підприємства «Аквалюкс» (м. Київ) та «Акватерм - Житомир» як постачальники обладнання.

Загальні витрати на реалізацію проекту склали 1 102 700 грн., з яких:

- 804 000 грн. — кошти Державного бюджету за програмою «Питна вода України»;
- 298 700 грн. — кошти місцевого бюджету.

РЕЗУЛЬТАТИ

Головним результатом впровадження проекту є покращення якості питної води для жителів селища. При цьому рівень споживання електроенергії обладнанням станції зменшився утричі. Окрім цього, завдяки тому, що для знезараження води замість хлору використовується гіпохлорид натрію, виробництво питної води стало безпечнішим. Слід також відзначити набутий у ході реалізації проекту досвід включення громади у процес ухвалення важливих для селища рішень.

Контактна інформація

ГНІТЕЦЬКИЙ Микола Йосипович,

директор Новоборівського державного житлово-комунального підприємства

вул. Жовтнева, 1, смт Нова Борова, Володарсько-Волинський р-н, Житомирська обл., 12114, Україна
Тел.: (04145) 9-52-73

Тема 2.

ВЛАДА ТА БІЗНЕС: СПРИЯННЯ, ПАРТНЕРСТВО

КРАЩІ ПРАКТИКИ ОБЛАСТЕЙ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

Створення Комунального закладу Дніпропетровської обласної ради «Дніпропетровське регіональне інвестиційне агентство»

Агентство забезпечує додаткові умови для залучення інвестицій у створення виробництва та нових робочих місць шляхом надання персональними проектними менеджерами безкоштовних послуг із супроводу інвестиційних проектів на всіх етапах реалізації.

ПЕРЕДУМОВИ

Дніпропетровська область — промислово розвинений регіон. Приблизно 70 % внутрішнього регіонального продукту формують підприємства гірничо-металургійного комплексу. У цьому є ризик для економіки регіону, обумовлений її високою залежністю від попиту зовнішніх ринків на металургійну продукцію. Під час всесвітньої кризи 2008 року економіка регіону зазнала великих втрат. З метою нівелювання ризиків Дніпропетровською обласною радою прийнято рішення сприяти диверсифікації економіки області за рахунок розвитку нових галузей, малого та середнього бізнесу. Додатковими передумовами стали спад активності зовнішніх інвесторів після 2008 року, низька активність крупних підприємств щодо розширення виробництва, зростання рівня безробіття тощо.

ПРАКТИКА

Обласна рада сприяє розвитку малого і середнього бізнесу та створює додаткові умови для залучення інвестицій у регіон. З цією метою створено комунальний заклад «Дніпропетровське регіональне інвестиційне агентство» (далі — Агентство), яке

надає підтримку суб'єктам підприємницької діяльності. Однією з найбільш запитуваних послуг є надання послуги персонального проектного менеджера. Такий менеджер за заявкою від представників малого, середнього та крупного бізнесу супроводжує інвестиційний проект на всіх етапах реалізації — від ідеї до введення бізнесу в експлуатацію.

Функції персонального проектного менеджера:

- надання первинної аналітичної інформації, необхідної для розробки бізнес-плану;
- допомога у розробці бізнес-плану;
- розробка та погодження «дорожньої карти» інвестиційного проекту, в тому числі отримання дозвільних документів;
- допомога у виборі земельної ділянки для створення бізнесу;
- допомога у виборі партнерів для реалізації бізнес-ідеї, компетентних у різних аспектах розвитку інвестиційного проекту (будівництво, трудові ресурси тощо);
- надання консультацій з пошуку інвестора.

Напрями діяльності Агентства:

- створення інформаційного поля, яке багатократно посилює інтерес інвестора до регіону;

- створення аналітичної бази, яка дозволяє інвестору проводити аналіз потенційної ефективності ведення бізнесу в регіоні;
- науковий аналіз, оцінка актуальності та ефективності інвестиційних проектів;
- розробка та супроводження інвестиційних проектів;
- надання наукової, консалтингової, правової, інформаційної допомоги у сфері зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності фізичним та юридичним особам області, іноземним підприємствам та організаціям.

Цільова аудиторія:

- фізичні та юридичні особи Дніпропетровської області;
- представники вітчизняного та зарубіжного бізнесу;
- іноземні підприємства та організації.

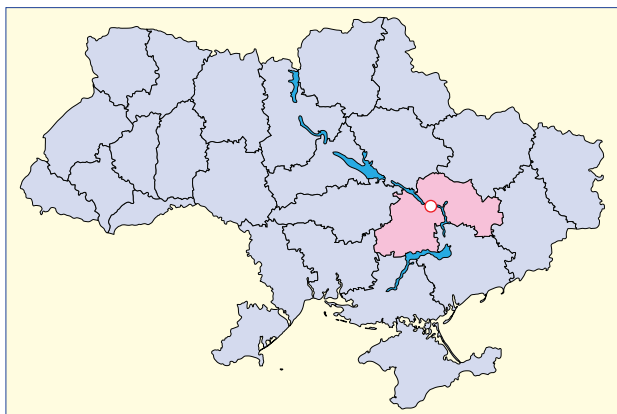
Агентство — це неприбуткова організація. Усі послуги, які воно надає, є безкоштовними.

Фінансування діяльності Агентства відбувається з обласного бюджету. У 2014 році його бюджет склав 2 800 тис. грн.

РЕЗУЛЬТАТИ

З 2011 по 2013 рік реалізовано 8 бізнес-проектів. Сума залучених інвестицій складає 780 млн грн. Створено 1082 робочих місця.

На цей час загальний портфель проектів Агентства складає 67 проектів (17 з яких знаходяться на стадії реалізації: відведення земельної ділянки, розробка проектної документації, отримання дозво-

Логотип КП «Дніпропетровське регіональне інвестиційне агентство»

лів на будівництво, будівельні роботи) із загальним бюджетом 37 700 млн грн.

Під час проходження дозвільних процедур були перешкоди у реалізації проектів, які вирішувались шляхом організації тристоронніх переговорів за участю представників влади.

Обласна рада поширює вдалий досвід шляхом публікацій у пресі, участі у міжнародних та міжрегіональних форумах та конференціях, презентацій Агентства на світових інвестиційних площадках. У 2012 році в Дніпропетровську було проведено Міжнародний інвестиційний форум «Інвестиційна Хвиля — 2012».

Контактна інформація

ГЕРАСИМЕНКО Іван Сергійович,
директор КП «Дніпропетровське регіональне інвестиційне агентство» Дніпропетровської обласної ради

просп. Кірова, 2, м. Дніпропетровськ, 49004, Україна
Тел.: (056) 742-86-87
info@dia.dp.ua
oblrada@oblinfo.dp.ua
<http://oblrada.dp.ua/>

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

Створення бізнес-інкубатора регіонального рівня

За рахунок розвитку мережі інноваційних структур ринкового типу посилюється співпраця органів місцевого самоврядування з науковими та освітніми установами, суб'єктами підприємницької діяльності та громадськими організаціями щодо впровадження інновацій.

ПЕРЕДУМОВИ

У Донецькій області функціонують понад 150 науково-дослідних установ, інноваційний потенціал яких оцінюється майже в 100 млн дол. США. Однак окремі наукові установи досі працюють неефективно, особливо лабораторії вищих навчальних закладів. Ефективність роботи таких установ полягає в доведенні наукової розробки до промислового масштабу, впровадженні її у виробництво на малих та середніх підприємствах. Проблема полягає в тому, що комерціалізуються лише 2–5 % з усіх наукових розробок в таких сферах, як ІТ-технології; нанотехнології; технології з енергоефективності; технології з раціонального природокористування тощо.

В Україні, в Донецькій області зокрема, існує необхідність сприяння розвитку інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва. Згідно зі статистичними даними, розвиток малого бізнесу має нестійку динаміку. Кількість малих підприємств на 10 тис. населення скоротилася по Україні з 72 у 2006 році до 63 у 2011 році, а в Донецькій області — з 61 до 54 відповідно. Кількість працівників підприємств малого бізнесу за цей самий період знизилася з 173,8 до 149,5 тис. осіб.

У Європейському союзу бізнес-інкубатори створюються з розрахунку 1 інкубатор на 50–75 тис. населення, а в старопромислових регіонах таких інкубаторів потрібно вдвічі більше. Головний акцент у їхній діяльності робиться на стимулюванні розвитку місцевої та регіональної економіки і на створенні робочих місць.

Основними проблемними питаннями при запуску власної справи (особливо в інноваційних проектах) є обґрунтування конкурентоспроможності бізнес-ідеї, технології, розробки бізнес-плану, проведення маркетингових досліджень,

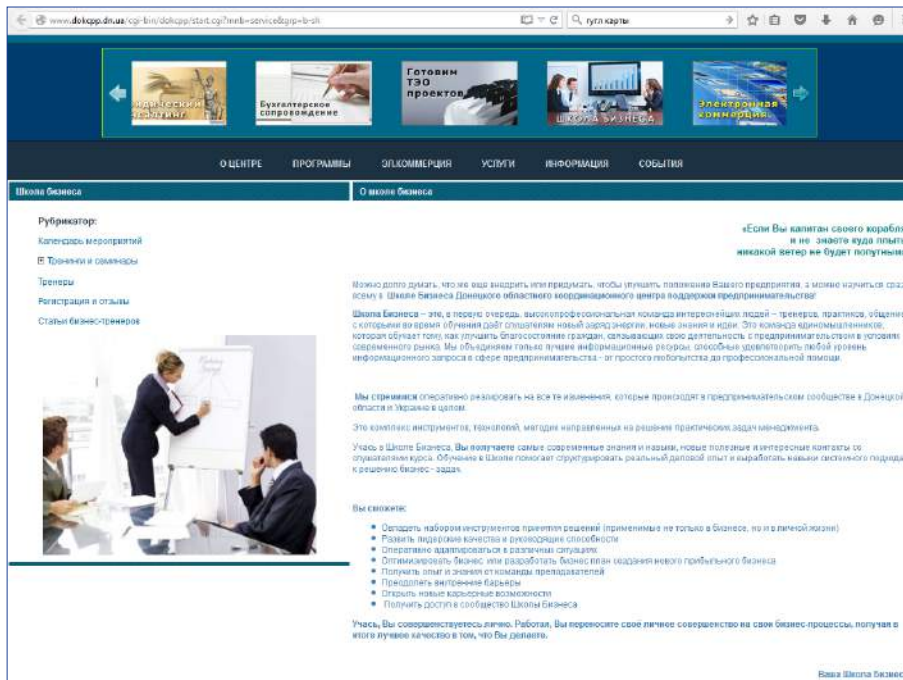
правильне обрання організаційно-правової форми ведення бізнесу, розробка фінансового плану, ведення бухгалтерського та податкового обліку. Усе це потребує залучення висококваліфікованих консультантів.

Для вирішення цих та інших проблемних питань у Стратегії економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2015 року було передбачено створення обласного бізнес-інкубатора регіонального рівня як одного з ефективних інструментів підтримки підприємців-початківців.

ПРАКТИКА

Донецькою обласною радою за ініціативою комунального підприємства «Донецький обласний координаційний центр підтримки підприємництва» (далі — КП «ДОКЦПП») розроблено проект «Створення бізнес-інкубатора регіонального рівня», який у 2012 році став переможцем Всеукраїнського конкурсу проектів та програм розвитку місцевого самоврядування.

Організацією-партнером, співвиконавцем проекту є КП «ДОКЦПП». Для забезпечення створення та функціонування бізнес-інкубатора цьому підприємству було виділено в оренду приміщення загальною площею 263 м², здійснено його капітальний ремонт, придбано офісні меблі та оргтехніку для створення нових робочих місць. На всю комп'ютерну техніку встановлено програмне забезпечення, а також на робочі місця додатково встановлено програмний продукт для спрощення ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової та податкової звітності, господарської діяльності, організовано звітування до контролюючих органів через Інтернет, забезпечено найновішою електронною законодавчою базою з щоденним оновленням.

Сайт бізнес-інкубатора регіонального рівня (Донецька область)

У співпраці з науковими та освітніми установами розроблено бази даних відповідних консультантських блоків для консультантів бізнес-інкубатора за напрямками: організація власної справи, бізнес-планування, правове забезпечення, бухгалтерський та податковий облік, блок-офіс, департамент маркетингових досліджень.

У вересні 2013 року було підписано партнерську угоду з ТОВ «Майстерня бізнесу», за допомогою працівників якого складено програми тренінгів та семінарів для представників малого та середнього бізнесу.

Крім того, КП «ДОКЦПП» у вересні–грудні провела масштабну роз'яснювальну кампанію щодо роботи бізнес-інкубатора. Зокрема, згідно з договором ТОВ ТРК «Юніон» було виготовлено та вийшло три докладних відеосюжети та одна 50-хвилинна телепередача «С глазу на глаз», де обговорювались питання створення та роботи бізнес-інкубатора. В мережі Інтернет проводились рекламні заходи щодо інформування про початок роботи бізнес-інкубатора та умови проведення конкурсу інноваційних проектів для майбутніх підприємців-початківців. Було організовано розповсюдження поліграфічної продукції (банери, афіші, буклети) з тематикою бізнес-інкубатора.

Для формування бізнес-інкубаційного процесу із залученням наукових центрів міста, малого та середнього бізнесу та інноваційних менеджерів протягом вересня–грудня 2013 року на базі

КП «ДОКЦПП» було проведено 3 семінари: «Вузкі питання оподаткування», «Управління повсякденним хаосом: Тайм-менеджмент для керівників», «Майстерні прийоми активних продажів»; майстер-клас; 17 тренінгів.

Бюджет практики склав 1 194 000 грн. З них: Держфонд підтримки місцевого самоврядування — 499 870 грн., Донецька облрада — 630 130 грн., КП «ДОКЦПП» — 64 000 грн.

РЕЗУЛЬТАТИ

Реалізація проекту дозволила впровадити на практиці ефективні принципи, форми і методи стимулювання розвитку підприємництва в Донецькій області з використанням можливостей місцевої влади, громадських організацій, вищих навчальних закладів і самих підприємців.

У результаті реалізації проекту:

1. Створено новий інструмент розвитку бізнесу — бізнес-інкубатор на обласному рівні.
2. Не менше 83 % учасників круглих столів та навчальних заходів підтвердили поліпшення узгодженості, посилення співпраці і підвищення прозорості відносин між суб'єктами МСБ, громадськими організаціями і місцевою владою.
3. Не менше 50 % учасників конкурсу інноваційних проектів підтвердили бажання навчатися в рамках проекту щодо впровадження інновацій у продукцію і процеси бізнесу.

4. На 100 % сформовано та підготовлено штатну кількість консультантів для інноваційних бізнес-інкубаторів.
5. Не менше 50 % інноваційних розробок (ноу-хау), які подано на конкурсну комісію, мають стовідсоткове право знаходитися у процесі комерціалізації або трансферу.
6. Підготовлено 20 новостворених робочих місць для учасників — переможців конкурсу інноваційних проектів.

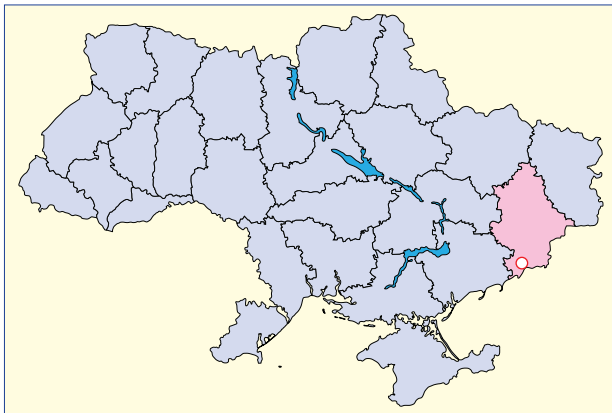
Проект було презентовано на обласних телевізійних каналах, круглих столах, інвестиційному саміті у вигляді презентацій та відеороликів.

Мультиплікаційний ефект від реалізації проекту полягає в подальшому функціонуванні бізнес-інкубатора в Донецькій області як місця кооперації представників наукових інститутів, вищих навчальних закладів та малого і середнього бізнесу, що забезпечить вирішення стратегічних завдань у частині збільшення до 2020 року частки ВРП за рахунок МСБ з 7 до 40 %, тобто структура забезпечить щорічне створення від 20 інноваційних підприємств,

щомісячно консультанти центрів забезпечать вирішення більше 3000 проблемних питань від місцевого населення в частині створення власного підприємства. Із середини 2015 року структура перейде на самоокупність.

Основними перешкодами у впровадженні проекту були:

1. Нова та незнайома форма підтримки підприємництва не мала позитивного відгуку в підприємницькій громаді регіону. Вирішувалася ця проблема шляхом обговорення за круглими столами, проведення презентацій та поширення через ЗМІ в регіоні інформації про позитивні наслідки проекту.
2. Мала активність бажаючих починати власну справу. Ця проблема вирішувалася через пошук людей, зацікавлених і вже готових до відкриття власного бізнесу. Такий пошук здійснювався серед осіб, які проходили бізнес-тренінги у школі бізнесу, та шляхом цільової розсилки електронної інформації.

Контактна інформація

АРЕДОВ Володимир Анатолійович,
заступник директора КП «Донецький обласний
координаційний центр підтримки підприємництва»

вул. Університетська, 13, оф. 12,
м. Донецьк, 83001, Україна
Тел.: (095) 415-77-95
aredov@dokcpp.dn.ua

КРАЩІ ПРАКТИКИ РАЙОНІВ

ТУРІЙСЬКА РАЙОННА РАДА ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

«Турійське мінієвро-2012» — актуальний крок до налагодження механізму добросусідського транскордонного співробітництва та міжрегіональної співпраці

У рамках проекту в Турійську проведено міжнародну конференцію, яка сприяла налагодженню транскордонних партнерських відносин, а також міжнародний футбольний турнір, для проведення якого за допомогою спонсорів відремонтовано стадіон.

ПЕРЕДУМОВИ

Турійський район як адміністративно-територіальна одиниця прикордонної Волині, що межує з двома державами і входить до єврорегіону Буг, має партнерські зв'язки з Республікою Польща та Білоруссю. Футбольна команда «Турія» періодично бере участь у міжнародних футбольних турнірах, що проходять у Польщі (Люблінське воєводство) і Білорусі (Брестська область), а також приймає гостей у себе.

Такі зв'язки хоч і дають певну користь, але не є стійкими та системними. А партнерські зв'язки Турійського району з районами сусідніх Львівської та Рівненської областей взагалі відсутні.

Такий стан транскордонного та міжрегіонального співробітництва не відповідає потребам територіальних громад, місцевого бізнесу, громадських об'єднань щодо добросусідства, обміну інформацією та досвідом, розвитку спільних проектів тощо.

Прагнучи побудувати ефективні партнерські стосунки з прикордонними регіонами сусідніх держав та сусідніми регіонами України, Турійська районна рада ініціювала проведення в смт Турійськ міжнародної конференції для презентації інтересів і можливостей територій щодо розвитку співпраці та в її рамках футбольного турніру за участю

команд з Польщі, Білорусі та України. Назва змагань — «Турійське мінієвро-2012» — була визначена в унісон з фіналом Чемпіонату Європи з футболу, який проходив у 2012 році в Україні.

Суттєвою перешкодою в реалізації задуму був незадовільний стан стадіону ДЮСШ «Колос» у Турійську. Футбольне поле та трибуни були пошкоджені ще під час стихійного лиха (смерчу) влітку 2007 року. Реконструкція стадіону потребувала значних матеріальних витрат.

ПРАКТИКА

Турійська районна рада розробила та подала на Всеукраїнський конкурс проектів та програм розвитку місцевого самоврядування 2011 року проект «Турійське мінієвро-2012», і цей проект здобув перемогу в конкурсі.

Проект став втіленням ініціативи щодо організації міжнародних змагань з футболу, проведення міжнародної конференції та реконструкції стадіону ДЮСШ «Колос».

У рамках проекту 12 травня 2012 року в Турійську відбулася Міжнародна конференція «Створення ефективного механізму добросусідських відносин для співпраці на транскордонному та міжрегіональному рівнях», в якій взяли участь де-

легації з міст Грубешів (Люблінське воєводство, Республіка Польща) та Володимир-Волинський (Волинська область), Сарненського району (Рівненська область), Сокальського району (Львівська область), Ковельського та Турійського районів (Волинська область). Учасники заходу — представники органів місцевого самоврядування — презентували свої території, їх соціально-економічний розвиток та можливості співпраці. З метою створення ефективного механізму добросусідського транскордонного співробітництва та міжрегіональної співпраці було підписано шестисторонню Угоду про співпрацю.

Одночасно з конференцією проходив міжнародний турнір з футболу «Турійське мінієвро-2012» за участю команд-ветеранів: ФК м. Грубешів, ФК смт Турійськ, ФК м. Червоноград, ФК м. Ковель, ФК м. Володимир-Волинський, ФК м. Сарни.

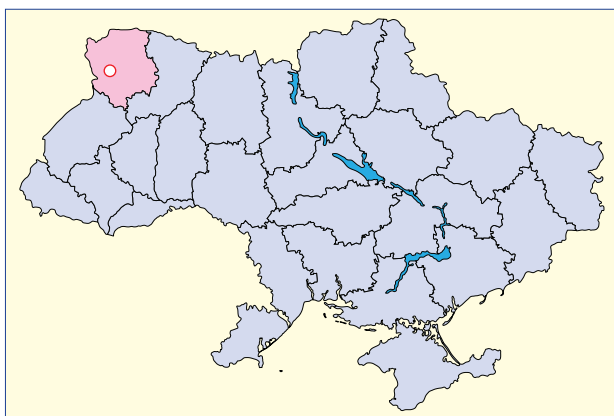
На урочистому завершенні футбольного турніру було оголошено про те, що за допомогою спонсорів буде проведено ремонт стадіону.

Ремонтно-будівельні роботи з планування ділянки центрального ядра стадіону (футбольного поля), посіву газонів, облаштування водовідведення та заміни трибун для глядачів були виконані протягом липня–грудня 2012 року.

Партнерами районної ради в реалізації заходів проекту були ТОВ «АМіЛа», ФГ «Перлина Турії», Волинський благодійний фонд (далі — БФ) Степана Івахіва.

Загальний бюджет проекту склав 389 тис. грн., з яких:

- 185 тис. грн. — кошти державного бюджету (грант);
- 54 тис. грн. — кошти районного бюджету;
- 150 тис. грн. — внесок партнерів (БФ Степана Івахіва).

РЕЗУЛЬТАТИ

Проект «Турійське мінієвро-2012» став головною спортивною і громадською подією 2012 року у житті району. Підтвердженням його важливості та актуальності було приєднання нових партнерів уже в ході його реалізації. Зокрема, Волинський обласний БФ Степана Івахіва на потреби проекту виділила 150 тис. грн. Важливим результатом є налагодження співпраці з місцевим підприємництвом. Так, ФГ «Перлина Турії» та ТОВ «АМіЛа» зробили внесок у реалізацію проекту шляхом виконання робіт та використання власних ресурсів.

Після завершення проекту його ідеї й надалі реалізуються, співпраця з бізнесом продовжується. За ініціатииви та фінансової підтримки ТОВ «АМіЛа» у 2013 році на стадіоні влаштовано багатофункціональний спортивний майданчик зі штучним покриттям. Загалом на реконструкцію стадіону спрямовано 789 тис. грн. з різних джерел.

Для поширення досвіду та результатів реалізації проекту виготовлено ілюстрований буклет, мультимедійну презентацію «Турійщина у пошуку позабюджетних ресурсів» та інформаційно-презентаційний відеоролик, який транслювався у новинах Волинського ТБ.

Важливим наслідком проекту є розвиток транскордонного співробітництва і міжрегіональної співпраці. Уже маючи позитивний досвід, Турійська районна рада знайшла партнерів — благодійна організація «Центр освітніх ініціатив» (Львів), суспільно-просвітницьке товариство «Едукатор» (Ломжа, Польща), Волинський ресурсний центр (Рівне) — і взяла участь у Програмі транскордонного співробітництва «Польща — Білорусь — Україна 2007–2013», в рамках якої у 2014 році успішно завершено проект «Створення системи альтернативних форм дошкільної освіти у сільських громадах».

Контактна інформація

МАРЧУК Микола Петрович,

завідувач організаційного відділу виконавчого апарату Турійської районної ради

Майдан Центральний, 5, смт Турійськ, Турійський р-н, Волинська обл., 44801, Україна
Тел.: (03363) 2-14-10
turrayrada@i.ua; mykola_marchuk@hotmail.com

КРАЩІ ПРАКТИКИ МІСТ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА МІСЬКА РАДА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Впровадження пілотного проекту «Електронний Бізнес-центр» Дніпропетровської міської ради

Електронний бізнес-центр як форма інформаційної підтримки підприємництва сприяє вдосконаленню взаємодії між міською владою та бізнесом

ПЕРЕДУМОВИ

Ключовим напрямом державної політики сприяння розвитку малого і середнього бізнесу є підтримка його саме на місцевому рівні. Адже стан підприємництва на пряму залежить від умов, що створюються для його існування.

Тому діяльність міської влади у цьому напрямі має відповідати сучасним вимогам та забезпечувати інституційну, інформаційну, методологічну підтримку місцевого бізнесу, а також усунення зайвих адміністративних бар'єрів для реалізації конституційно-права громадян на підприємницьку діяльність.

Програма розвитку малого і середнього підприємництва міста Дніпропетровська на 2013–2015 роки покликана створити сприятливі умови для сталого розвитку малого і середнього бізнесу, збільшення його внеску у зайнятість населення, а також зростання конкурентоспроможності економіки міста.

Також Програма передбачає удосконалення інформування суб'єктів підприємництва з актуальних питань, сприяння в підвищенні рівня знань та започаткуванні нової справи.

Для реалізації цих завдань управління розвитку підприємництва та інвестицій Департаменту промисловості, підприємництва та інвестицій Дніпропетровської міської ради виступило ініціатором розробки та реалізації проекту створення електронного бізнес-центру.

НОВОВВЕДЕННЯ

Проект «Електронний Бізнес-центр», розроблений спеціалістами управління, передбачає реформування та докорінне оновлення сайта міського бізнес-центру: <http://bc.dniprorada.gov.ua/>

Така реорганізація покликана створити для підприємців міста інформаційний ресурс, на якому розміщено різноманітну корисну інформацію довідкового, нормативного, юридичного та іншого спрямування.

На сайті започатковано «Календар підприємця», де публікуються нагадування для фізичних та юридичних осіб — підприємців про терміни здачі звітності та інші податкові аспекти; у підрозділі «Програма розвитку бізнесу» наведено основні напрямки роботи та описано заходи для покращення підприємницького клімату міста до 2015 року.

У розділі «Угода з ЄС» опубліковано методичні матеріали, норми і стандарти, нормативно-правова база з питань експорту/імпорту до/з країн Єврозою.

Розділ «Регуляторна політика» містить інформацію про план підготовки регуляторних актів на 2014 рік (16 документів), реєстр чинних регуляторних актів (34 документи), підрозділ обговорення регуляторних актів (4 документи), план-графік відстеження результативності регуляторних актів на 2014 рік (20 документів) тощо.

У розділі «On-line навчання» міститься інформація про курси перепідготовки, що діють у навчальних закладах та установах міста (6 пропозицій), можливості стажування (1 пропозиція), тренінги (20), а також матеріали для самостійного навчання — 8 відеофайлів, 23 методичні рекомендації з різних напрямків підприємницької діяльності.

Розділ «Вебінари» містить інформацію про навчальні заходи, які проводять досвідчені спеціалісти з України.

У розділі «Створення власної справи» розміщено 12 дорожніх карт, в яких покроково роз'яснено, як відкрити бізнес за різними напрямками діяльності, 6 збірників методичних матеріалів з головних питань започаткування та ведення власної справи.

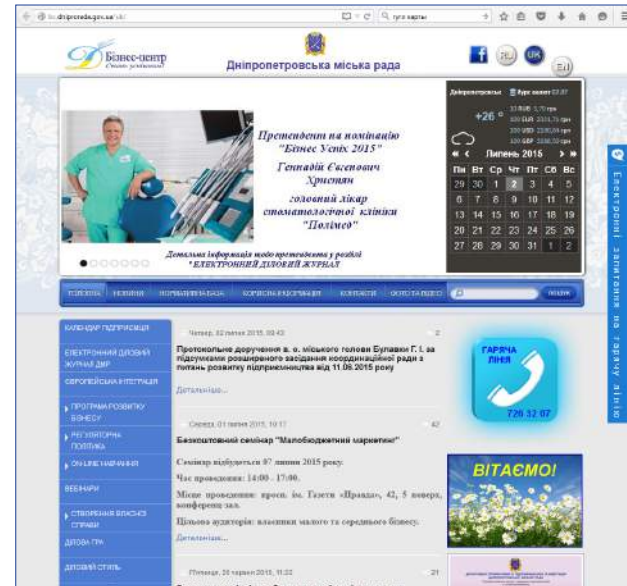
У розділах «Ділова гра» та «Діловий стиль» підприємцям пропонуються тематичні публікації, за якими вони можуть оволодіти новими навичками та вміннями, корисними для бізнесу.

На сайті впроваджено корисні для підприємців розділи «Інвестиції» та «Інновації», в яких висвітлюється діяльність міської ради та підприємств міста у цих напрямках.

Тут же розміщено інвестиційний паспорт міста, розроблений у взаємодії з підприємцями та громадськими об'єднаннями у 2013 році, перелік інвестиційних пропозицій та інноваційних розробок підприємств і установ міста. На даний час до переліку включено 47 інвестиційних проектів, 155 інноваційних розробок вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ, придатних для втілення у пріоритетних галузях промисловості міста. Також у розділі можна переглянути методичні матеріали щодо регулювання інвестиційної діяльності та Дорожню карту інвестора.

Ще одним важливим для підприємців розділом є розділ «Інфраструктура підтримки підприємництва», в якому розміщено інформацію щодо діючих у місті бізнес-центрів (20), бізнес-інкубаторів (6) та громадських об'єднань підприємців (30).

Для підтримки та просування на ринку місцевого виробника на сайті запроваджено розділ «On-line виставка товарів та послуг», в якому розміщено інформацію про продукцію, що виробляється на підприємствах малого та середнього бізнесу міста. На сьогодні до переліку внесено більше 50 підприємств міста, які для зручності пошуку розподілені за підрозділами: «Машинобудування», «Харчова промисловість», «Будівельна промисловість», «Меблева промисловість», «Транспортні послуги», «Інші товари та послуги». Розділ постійно оновлюється.

Сайт Дніпропетровського міського електронного бізнес-центру

Розділ «Індустріальний парк» пропонує інформацію про перші кроки у створенні індустріальних парків на території міста, результати, приклади успішного досвіду українських міст.

У рамках реалізації проекту започатковано новий розділ «Індустріальний туризм». 8 підприємств міста вже готові приймати групові екскурсії і розповідати про виробничий потенціал та потреби, зокрема, завод «Інтерпайп сталь», ПАТ «Дніпроважмаш», МНПК «Веста» тощо.

У розділі «Гранти» передбачено «Календар грантів на рік» та «Перелік донорських (спонсорських) організацій», які надають допомогу для фінансування проектів розвитку малого та середнього бізнесу.

У розділі «On-line підвищення кваліфікації» пропонується дистанційна освіта за 8 дисциплінами: збільшення продажу, управління якістю продукції, прийняття управлінських рішень, енергозбереження, підбір кадрів, відносини в колективі, діагностика психологічних станів особистості. У разі успішного складання іспиту учасники можуть отримати сертифікат про підвищення кваліфікації.

Інструментом зворотного зв'язку з підприємцями слугує «Гаряча лінія», на яку можна звернутися телефоном або за допомогою електронного повідомлення прямо із сайту.

Розділ «Анкетування» дає можливість вивчати громадську думку щодо діяльності сайту та проблем підтримки підприємництва.

Презентація успішних жінок — керівників започаткована на сайті з метою забезпечення гендерної

рівності в українському суспільстві та представляє жінок — керівників малого та середнього бізнесу міста, які зробили значний внесок у соціально-економічний розвиток міста.

На головній сторінці сайта та в розділі «Новини» постійно анонсуються заходи для підприємців та городян — це семінари, круглі столи, конференції, наради тощо, які проводяться в конференц-залі Бізнес-центру Дніпропетровської міської ради (організатор — управління розвитку підприємництва та інвестицій Департаменту промисловості, підприємництва та інвестицій). Також тут публікуються підсумки за результатами їх проведення.

З метою охоплення найбільш широкої аудиторії та створення можливості для представлення підприємців Дніпропетровська на міжнародному рівні планується вести англомовну версію сайта.

Спеціалісти управління постійно підтримують сайт Бізнес-центру Дніпропетровської міської ради <http://bc.dniprorada.gov.ua/> в актуальному стані та наповнюють його корисною і цікавою інформацією.

Партнерами «Електронного бізнес-центру» є такі громадські об'єднання підприємців: «Асоціація сприяння зовнішньоекономічній діяльності», Спілка адвокатів України, Міжнародна аудиторсько-консалтингова компанія ТОВ «BDO» та інші; вищі навчальні заклади міста; центри зайнятості

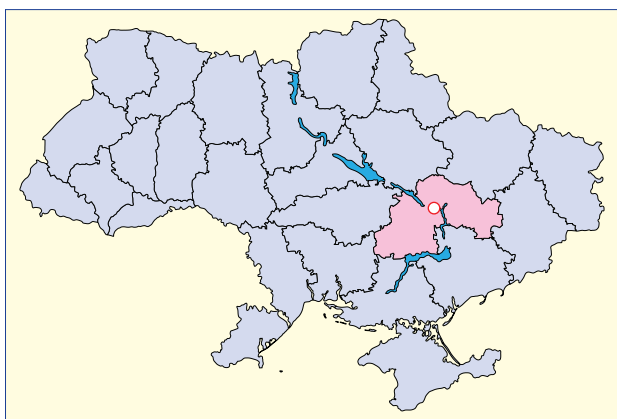
міста, Дніпропетровська торгово-промислова палата; Культурно-діловий центр «Менора»; Агентство підтримки організаційних змін ОCSA, державні установи міста.

На реалізацію проекту «Електронний Бізнес-центр» витрачено 7 тис. грн. з міського бюджету в рамках реалізації Програми розвитку малого і середнього підприємництва у м. Дніпропетровськ на 2013–2015 роки.

РЕЗУЛЬТАТИ

Незважаючи на невеликий термін роботи сайта (із січня 2014 року), результати реалізації проекту «Електронний Бізнес-центр» Дніпропетровської міської ради вже доволі помітні. Так, станом на 1 вересня 2014 року:

- кількість відвідувачів сайта склала 46 000 осіб;
- проведено 50 майстер-класів, семінарів та круглих столів;
- кількість зареєстрованих юридичних та фізичних осіб — підприємців склала 151 000 осіб, що на 12,4 % більше за відповідний показник 2013 року;
- обсяг надходжень до місцевого бюджету від діяльності малого і середнього підприємництва становить 222 500 тис. грн., що на 36 % більше, ніж за відповідний період 2013 року.

Контактна інформація

ШЕВЧЕНКО Микола Іванович,
начальник управління розвитку підприємництва та інвестицій Департаменту промисловості, підприємництва та інвестицій виконавчого комітету Дніпропетровської міської ради

просп. ім. Газети «Правда», 42,
м. Дніпропетровськ, 49000, Україна
Тел.: (056) 726-33-25, 726-35-54
dnepr-office@rambler.ru

ПАВЛОГРАДСЬКА МІСЬКА РАДА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Стратегія соціального партнерства ТОВ ДТЕК та міста Павлоград на 2013–2015 роки

Впровадження спільних проектів у рамках соціального партнерства ТОВ «ДТЕК» і міста Павлограда посилює конкурентоспроможність міста, підвищує якість надання послуг жителям, збільшує їх доходи та надходження до місцевого бюджету, покращує умови для розвитку бізнесу та якість життя.

ПЕРЕДУМОВИ

Стратегічний план економічного розвитку м. Павлоград було розроблено та затверджено у 2011 році за ініціативою проекту «Місцевий економічний розвиток», який реалізовувався за фінансової підтримки уряду Канади. Основні напрямки, стратегічні та оперативні цілі (проекти), передбачені у цьому документі, стали підґрунтям для розробки Стратегії соціального партнерства. Створена розпорядженням міського голови робоча група проаналізувала Стратегічний план, результати анкетування працівників ДТЕК та опитування експертів, висновки SWOT-аналізу (визначення слабких та сильних сторін міста, загроз та можливостей). У результаті були визначені напрямки соціального партнерства та в їх межах — попередній перелік цілей і завдань, їх вплив на вирішення соціальних проблем міста.

Стратегію соціального партнерства розроблено на підставі результатів аналітичних досліджень і прогнозних розрахунків, чинних національних законодавчих і нормативних актів центральних та місцевих органів влади з урахуванням міжнародних правових актів і угод.

ПРАКТИКА

Стратегія соціального партнерства ТОВ «ДТЕК» і міста Павлограда базується на партнерстві компанії із місцевою громадою, органом місцевого самоврядування, депутатами, регіональними органами влади, бізнесом та громадськими організаціями.

Головним завданням соціального партнерства є сталий економічний розвиток міста та підвищення рівня життя його мешканців.

ТОВ «ДТЕК» та місто обрали **5 пріоритетних** напрямків соціального партнерства: охорона здоров'я; енергоефективність у сфері комунальних послуг; соціально-значуща інфраструктура; розвиток бізнес-середовища; освіта, культура і спорт. Згідно із затвердженим планом з реалізації Стратегії на 2013–2015 роки в Павлограді на засадах співфінансування впроваджуються 17 проектів.

З боку ДТЕК було вкладено понад 6 300 тис. грн., з боку міста — 1 400 тис. грн.

РЕЗУЛЬТАТИ

Результати окремих проектів свідчать про важливість для громади та перспективи соціального партнерства.

Проект «Покращення якості надання медичних послуг шляхом оновлення матеріально-технічного оснащення КУ міської лікарні № 4»: у відділенні було замінено вікна, двері, проведено ремонтні роботи (підлоги, стелі та стіни), замінено електропроводку та світильники, закуплено спеціалізовану ліжка. Відкриття єдиного в Західно-Донбаському регіоні кардіологічного відділення на 25 ліжок дало можливість надавати допомогу на європейському рівні хворим з гострим коронарним синдромом та гострим інфарктом міокарда.

Проект «Телемедицина»: у міській лікарні № 4 вже відбулися перші відеоконсультації; КЗ «Павлоградський пологовий будинок «ДОС» — другий учасник проекту — проводитиме дистанційне консультування зі спеціалістами як свого міста та області, так і медустанов більш високого рівня в Україні.

Оновлене матеріально-технічне оснащення центрального стерилізаційного відділення Павлоградської клінічної міської лікарні №4

Проект «Проведення ремонтних робіт будівлі для відкриття амбулаторії загальної практики — сімейної медицини № 6»: укладено договір на виготовлення проектно-кошторисної документації з ПП «НОВ-ПРОЕКТ», проект відправлений на експертизу, опубліковано оголошення про початок проведення відкритих торгів по об'єкту «Реконструкція приміщень за адресою: вул. Паркова, 1а, під амбулаторію загальної практики — сімейної медицини № 6».

Проект «Енергоефективні школи»: для учнів 6–8 класів успішно стартував у двох навчальних закладах — міському ліцеї та середній школі № 4.

Проект «Реконструкція мереж зовнішнього освітлення мікрорайону ім. 40 років Жовтня»: розроблена проектно-кошторисна документація і подана на експертизу.

Проект «Майбутнє Павлограда — інноваційна освіта підростаючого покоління»: дасть можливість створити єдиний інформаційно-освітній простір на базі Павлоградського міського ліцею. На сьогоднішній день проведені ремонтні роботи в бібліотеці, частково закуплено обладнання, меблі виготовлено під замовлення для дітей з особливими потребами.

Проект «Будівництво розвідувально-експлуатаційних свердловин питної води для децентралізованого водопостачання м. Павлоград»: на території міста визначені місця будівництва сверд-

ловин у 5 районах міста. Розроблені проекти проходять експертизу.

«Розробка ТЕО-інвестицій для відновлення роботи Павлоградського родовища підземних вод як джерела питної води»: КП «Південукргеологія» проводить роботи з визначення сучасного стану запасів підземних вод Павлоградського родовища і можливості їх використання для господарсько-питних і технічних цілей.

Проект «Створення комплексної ефективно-ї системи поводження з твердими побутовими відходами на території субрегіону «Західний Донбас»: придбано тензометричні автомобільні платформні ваги ВПТА-40–8 і встановлені на діючому полігоні КП «Затишне місто», проведено їх метрологічну повірку. Сьогодні ваги активно використовуються при прийомі відходів на полігон. ТОВ «УКРНДІКОМУНПРОЕКТ» за участю служб міста провело дослідження з визначення норм надання послуг з вивезення відходів та їх морфології. Результати досліджень дозволять якісно провести аналіз стану існуючої ситуації у сфері поводження з твердими побутовими відходами на території Західного Донбасу та в подальшому розробити «Стратегію поводження з відходами в субрегіоні».

Проект «Створення зони відпочинку на березі р. Вовча. пляж»: проект пройшов експертизи, триває процедура оформлення технічної документації із землеустрою та визначення меж водоохоронних зон.

Проект «Реконструкція приміщення театру ім. Б. Є. Захави»: відбулося розкриття пакетів конкурсних документів претендентів на виконання робіт. Сьогодні здійснюється процедура розгляду документації. Проходить процес переоформлення земельної ділянки.

Проект «Організація діяльності громадської організації «Агентство економічного розвитку м. Павлоград»: у серпні 2013 року відбулося відкриття бізнес-центру «Перспектива».

Проект «Створення індустріального парку в м. Павлоград»: одним з можливих варіантів під створення індустріального парку розглядається земельна ділянка (200 га) на території заводу ПМЗ (підприємства державної форми власності).

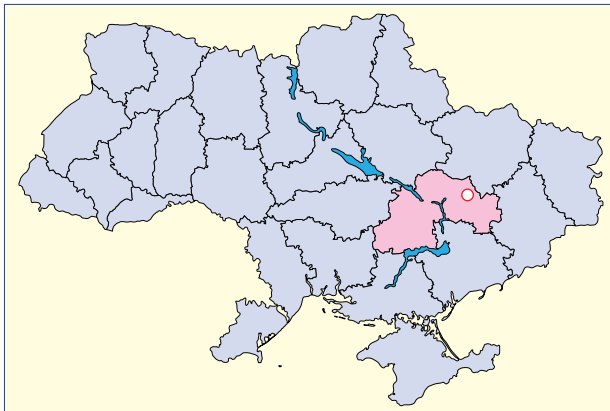
Проект «Створення ефективного механізму забезпечення бюджетних установ освіти, спорту і громадян для опалення індивідуальних будинків вугіллям»: бюджетні заклади освіти (ЗОШ № 14 — 80 т), спорту (КЗ СОК «Центр» — 90 т),

пільгова категорія населення (30 т) безкоштовно отримали вугілля.

Проект «Конкурс міні-грантів «Місто власними руками»: у 2013 році взяли участь 27 проектів, реалізовано 7 проектів-переможців: ландшафтний міні-парк «Дихання скіфських степів», реабілітаційний парк «Милосердя», скалодром, спортивний майданчик для воркаута, новий дитячий майданчик, проведена реконструкція та благоустрій лікарняного скверу ім. Пирогова, ремонт парадних входів в одному з ОСББ.

Завдяки соціальному партнерству місто отримало інвестиції за напрямками:

- охорона здоров'я — 2 677 000 грн.;
- підвищення енергоефективності — 174 100 грн.;
- соціально значуща інфраструктура — 2 898 000 грн.;
- розвиток бізнес-середовища — 460 400 грн.;
- підвищення активності громади — 100 000 грн.

Контактна інформація

ОСТРЕНКО Сергій Андрійович,

заступник Павлоградського міського голови

вул. Леніна, 95, м. Павлоград,
Дніпропетровська обл., 51400, Україна
Тел.: (0563) 20-02-50
ostrenko2005@ukr.net
<http://pavlograd-official.org/>

ГРИБ Вікторія,

керівник Департаменту із соціального розвитку
ТОВ «ДТЕК»

вул. Льва Толстого, 57, м. Київ, 01032, Україна
Тел.: (044) 581-45-42
GribVA@dtek.com

КРИВОРІЗЬКА МІСЬКА РАДА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Віртуальний бізнес-інкубатор на порталі «Криворізький ресурсний центр»

Віртуальний бізнес-інкубатор — це інноваційний продукт, створений міською радою для підтримки малого і середнього бізнесу та надання допомоги підприємцям-початківцям у відкритті власної справи.

ПЕРЕДУМОВИ

Розвиток підприємництва напругу впливає на підвищення економічного потенціалу міста, збереження та розвиток його інфраструктури, формування передумов для практичної реалізації інноваційних проектів, створення нових робочих місць, зростання доходів населення.

Водночас цей сектор економіки міста потребує підтримки та стимулювання, оскільки ряд чинників стримують його розвиток, зокрема, недостатня обізнаність підприємців щодо основ ведення бізнесу та оподаткування; відсутність управлінського досвіду; некомпетентність у певних стратегічних сферах господарювання; дефіцит інвестиційних ресурсів; недостатньо розвинена інфраструктура підтримки підприємництва (бізнес-інкубаторів; технопарків; лізингових компаній).

ПРАКТИКА

На виконання Стратегічного плану розвитку міста Кривого Рогу до 2015 року, затвердженого рішенням міської ради від 23.11.2011 р. № 711, у 2013 році було створено інноваційний продукт для підтримки малого та середнього бізнесу — розділ «Віртуальний бізнес-інкубатор» на порталі «Криворізький ресурсний центр» (<http://krogerc.info/>).

Після презентації ресурсу з червня 2013 року розпочалася його робота у тестовому режимі. А 15 січня 2014 року Віртуальний бізнес-інкубатор повноцінно введено в дію. Його адреса в Інтернеті: <http://bi.krogerc.info/>.

Також перейти на сторінку можна з порталу Криворізького ресурсного центру.

Структурно Віртуальний бізнес-інкубатор складається з розділів: «Навчальний майданчик», «Успішний досвід», «Банк бізнес-ідей», «Навігатор підприємця», «Консультаційний центр», «Блог».

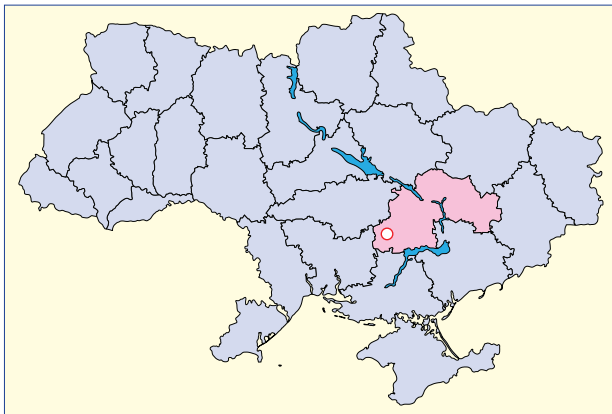
У розділі «Навчальний майданчик» представлено рубрики: з чого розпочати справу, які форми та види діяльності обрати, де і як зареєструватися, чи потрібно отримувати ліцензію на обраний вид діяльності, яку систему оподаткування обрати, як стати на облік платнику податків до органів пенсійного забезпечення, статистики, служби зайнятості, фондів соціального страхування; де і як відкрити банківські рахунки, отримати кредити, скористатися послугами нотаріуса, застрахувати ризики, отримати консультації в організаціях підтримки підприємництва, що потрібно знати для здійснення зовнішньоекономічної діяльності. З метою підвищення правової, податкової обізнаності підприємців розміщено рубрики «Семінари» та «Підприємцю на замітку». У рубриці «Податкова інформує» надана контактна інформація центрів обслуговування платників податків; у рубриці «Захист прав споживачів» — інформація щодо гарячих телефонних ліній, поради споживачам та рекомендації суб'єктам господарювання; у рубриці «Регуляторна діяльність міської ради та її виконкому» представлені плани з регуляторної діяльності, графіки здійснення заходів з відстеження результативності дії регуляторних актів, інформація щодо публічних слухань, розміщено проекти регуляторних актів, а також збірник міських регуляторних актів в електронному вигляді та презентацію порядку здійснення регуляторної діяльності.

Розділ «Успішний досвід» створено для поширення передового досвіду ведення бізнесу, пропагування ділової та інноваційної активності суб'єктів господарювання на основі поширення об'єктивної інформації про досягнення підприємців. У розділі міститься інформація щодо 40 переможців конкурсу-рейтингу «Бізнес-успіх — 2012», «Бізнес-імідж Криворіжжя — 2013» та фотоматеріали.

Розділ «Банк бізнес-ідей» дає можливість пошуку та реалізації бізнес-ідей, здобуття досвіду та знань для розвитку бізнесу. У розділі на сьогоднішній день представлено 14 проектів та бізнес-ідей, у тому числі проекти студентів — переможців конкурсів «Бізнес-план — 2012», «Бізнес-план — 2013», Інституту розвитку міста Кривого Рогу.

Розділ «Навігатор підприємця» є електронною платформою з надання послуг, необхідних суб'єктам господарювання малого та середнього бізнесу на етапах становлення та розвитку; місцевою базою даних, що містить максимально повну інформацію про адміністративні послуги для ведення бізнесу та умови їх надання. Інформацію представлено у вигляді алгоритму поетапного проходження процедур від реєстрації до відкриття об'єктів бізнесу з урахуванням усіх можливих варіантів (будівництво, реконструкція, оренда тощо), у тому числі за різними напрямками діяльності (магазин, медичний кабінет, ресторанний заклад тощо). Розділ містить 15 схематичних алгоритмів покрокового проходження етапів відкриття об'єктів малого бізнесу, пов'язаних з різними варіантами місця його розташування, за галузевою спеціалізацією та інформаційний блок «Це потрібно знати», в якому наведено рекомендації міських служб щодо вибору приміщення, де буде функціонувати об'єкт бізнесу, та організації його подальшої діяльності.

Розділ «Консультаційний центр» дає можливість підприємцям отримати консультації досвідчених фахівців з питань ведення бізнесу в режимі оф-лайн. До участі у даному розділі залучено керівництво міських галузевих рад підприємців за відповідними напрямками діяльності. На сьогоднішній день надійшло 29 звернень до консультантів та розробника з питань провадження певних видів господарської діяльності та оподаткування.

Відповіді надаються своєчасно, доступно та в необхідному обсязі.

Розділ «Блог» дає підприємцям можливість спілкуватися, обмінюватися думками, порадами щодо ведення бізнесу, роботи Віртуального бізнес-інкубатора.

Віртуальний бізнес-інкубатор — це електронний формат комунікації між владою, адміністративними органами та бізнесом, який дозволяє забезпечити шлях швидкого інформування підприємців про зміни у законодавстві, умови надання адміністративних послуг. Завдяки йому забезпечено права мешканців Кривого Рогу на доступ до всіх видів інформації органів місцевого самоврядування; скорочено витрати часу громадян та суб'єктів господарювання на одержання послуг за рахунок максимально прозорого механізму виконання кожної процедури, що надаються органами місцевого самоврядування, іншими органами.

Партнером та співрозробником Віртуального бізнес-інкубатора виступило ТОВ «Нова-Ком».

Кошти на реалізацію проекту в обсязі 77 428,62 грн. були виділені з місцевого бюджету.

РЕЗУЛЬТАТИ

Віртуальний бізнес-центр став ще одним інструментом, створеним міською владою для стимулювання розвитку бізнесу та спілкування з підприємцями.

Завдяки впровадженню цього інноваційного продукту створено нові можливості та зручності для своєчасного отримання максимально прозорої й повної інформації щодо процедур започаткування та ведення бізнесу, послуг, які надаються органами місцевого самоврядування та іншими службами.

За період від початку роботи Віртуальний бізнес-інкубатор відвідали більше 10 тисяч користувачів.

Контактна інформація

РИЖКОВА Ірина Олексіївна,

начальник Управління розвитку підприємництва виконавчого комітету Криворізької міської ради

пл. Радянська, 1, м. Кривий Ріг,
Дніпропетровська обл., 50101, Україна
Тел.: (0564) 74-39-72
ispolkomkr@ukrpost.ua
<http://kryvyrih.dp.ua/>

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА МІСЬКА РАДА ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

«Купуємо Івано-Франківське — даємо роботу івано-франківцям» та запровадження практики підписання Меморандуму про співробітництво підприємств роздрібної торгівлі та підприємств харчової галузі міста

З метою підтримки місцевих виробників та забезпечення жителів якісною продукцією міська влада запровадила промоційну акцію «Купуємо Івано-Франківське — даємо роботу івано-франківцям» та практику підписання Меморандуму про співробітництво підприємств роздрібної торгівлі і підприємств харчової галузі міста.

ПЕРЕДУМОВИ

Серед головних завдань Управління економічного та інтеграційного розвитку виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради визначено всебічне сприяння діяльності та розвитку промислових підприємств міста, у тому числі й підприємств харчової галузі.

Саме з цією метою в місті запроваджено практику проведення промоційних акцій та підписання Меморандуму про співробітництво підприємств роздрібної торгівлі та підприємств харчової галузі.

ПРАКТИКА

Акція «Купуємо Івано-Франківське — даємо роботу івано-франківцям» проводиться кілька разів на рік та приурочується до визначених подій, що відбуваються в місті: Великодній ярмарок, День міста, Осінній ярмарок, День працівника харчової промисловості тощо. В її рамках з метою ознайомлення жителів та гостей міста з напрямками виробничої діяльності промислового комплексу проводиться презентація можливостей підприємств у форматі виставки-продажу продукції. Окрім промоції виробників, мається на меті забезпечення івано-франківців якісними товарами харчової галузі за цінами виробника.

У процесі проведення заходів відбувається живе спілкування споживачів та виробників продукції, адже обов'язковим елементом є дегустація. Виробники враховують усі зауваження і побажання.

Починаючи з 2013 року акція проводиться у розширеному форматі. До участі у ній, окрім підприємств харчової промисловості, залучаються й місцеві виробники інших галузей: машинобудівної, легкої, хімічної, поліграфічної промисловостей, які презентують власну продукцію. Новий формат акції дістав підтримку та схвальні відгуки як учасників, так і споживачів.

Ще одним заходом, спрямованим на підтримку місцевих виробників, є Меморандум про співробітництво підприємств роздрібної торгівлі та підприємств харчової галузі міста, який укладається за сприяння Івано-Франківської облдержадміністрації, а також виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради. Документ сприяє налагодженню взаємовигідної співпраці між підприємствами, стабілізації цінової ситуації на ринку продовольчих товарів у місті та забезпечує присутність на полицях магазинів продукції місцевого виробництва.

Підписуючи Меморандум, сторони беруть зобов'язання, моніторинг виконання яких проводиться щоквартально.

Підприємства харчової промисловості міста зобов'язуються:

- дотримуватись умов договорів поставки продукції підприємствам роздрібної торгівлі;
- продовжувати започатковану акцію «Купуємо Івано-Франківське — даємо роботу івано-франківцям», організувати виставки-ярмарки з дегустацією товарів місцевого виробництва в торговельній мережі міста,

- брати участь у виставках-продажах до свят Різдва Христового і Воскресіння Христового;
- забезпечувати співпрацю з обласним територіальним відділенням Антимонопольного комітету України у проведенні досліджень стану конкуренції на ринку продовольчих товарів;
- не допускати зміни якісних параметрів продукції з метою уникнення декларування зміни цін на неї;
- поставляти товари в торговельну мережу в повному асортименті;
- своєчасно приймати продукцію, термін споживання якої сплинув.

Підприємства роздрібної торгівлі міста зобов'язуються:

- збільшувати обсяги реалізації продукції місцевих товаровиробників та забезпечувати наявність продукції місцевого виробництва у продажу в повному асортименті або не менше 80 % від усієї продукції, яка продається;
- у повному обсязі виконувати вимоги актів чинного законодавства щодо термінів перерахування інкасової виручки від реалізації соціально значущих продовольчих товарів їх виробникам, мінімізувати термін оплати за хліб та хлібобулочні вироби з дня постачання до роздрібної торговельної мережі (не більше 7–10 банківських днів);
- забезпечити співпрацю з обласним територіальним відділенням Антимонопольного комітету України з метою дотримання вимог

- законодавства про захист економічної конкуренції на ринку продовольчих товарів;
- не допускати повернення нереалізованої протермінованої продукції (молокопродукти і хлібобулочні вироби) більше 1 % від кількості останнього відвантаження, оскільки продукція завозиться кожний день, а найкоротший термін реалізації складає 3 дні;
- сприяти формуванню прозорого конкурентного середовища в роздрібній торгівлі продовольчими товарами на основі дотримання норм податкового законодавства та недопущення схем мінімізації податкових зобов'язань;
- запровадити постійний зв'язок менеджерів підприємств роздрібної торгівлі міста з менеджерами підприємств харчової промисловості для вирішення питань поставки і реалізації товарів;
- взаємодіяти з Держцінінспекцією в області у проведенні моніторингу цін і торговельних надбавок на соціально значущі продовольчі товари, що реалізуються в роздрібній торгівлі;
- встановити термін підписання договорів поставки продукції на 14 днів;
- не застосовувати до виробників соціально значущих продовольчих товарів сплату різних бонусів та додаткових платежів за наявність таких товарів у торговельній мережі;
- надавати на запит облдержадміністрації та виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради інформацію про виконання цьо-

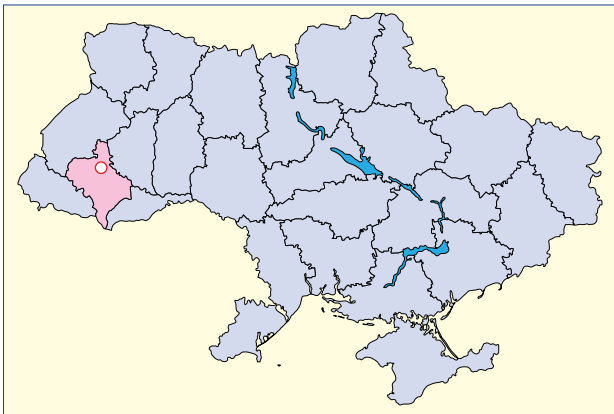

Акція
«Купуємо Івано-Франківське —
даємо роботу івано-франківцям!»

го Меморандуму щодо цін, за якими підприємства торгівлі проводять закупівлю соціально значущих продовольчих товарів від їх виробників (постачальників), і термінів розрахунків із ними та рівня торговельних надбавок і роздрібних цін на такі товари.

Бюджет практики покриває анонсування та інформаційне супроводження акції і залежить від вартості відповідних робіт і послуг. Його обсяг складає близько 12 000 грн., з яких:

- розробка макета логотипа акції — 500 грн.;
- демонстрація промоційних роликів — 2 000 грн.;
- виготовлення банера — 1 400 грн.;
- виготовлення вивісок з назвами учасників — 6 800 грн.;
- друк флаєрів — 1 300 грн.

РЕЗУЛЬТАТИ

Акція «Купуємо Івано-Франківське — даємо роботу івано-франківцям» уже стала традиційною і приносить результати. Для городян — це можливість ознайомитися з новими видами продукції, продегустувати харчові вироби. Для підприємств — це стимул збільшувати свої виробничі потужності, нарощувати обсяги виробництва та реалізації. Для міста — це наповнення міського бюджету, створення нових робочих місць, економічний розвиток, зростання інвестиційної привабливості тощо. Наприклад, за I півріччя 2014 року місто отримало близько 150 млн дол. США, більша частина яких інвестована саме в промислові виробництва. Результатом підписання Меморандуму про співробітництво між закладами торгівлі та виробниками є збільшення в торговельній мережі міста частки продукції місцевих виробників.

Контактна інформація

КАРАБІН Надія Дмитрівна,

начальник відділу промисловості та інвестиційного супроводу
Управління економічного та інтеграційного розвитку виконавчого комітету
Івано-Франківської міської ради

вул. Грушевського, 21,
м. Івано-Франківськ, 76004, Україна
Тел.: (0342) 55-20-28
prom@mvk.if.ua
<http://mvk.if.ua/>

КРАЩІ ПРАКТИКИ СІЛ ТА СЕЛИЩ

ЧЕРЕПИНСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА КОРСУНЬ-ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Створення багатофункціонального сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу «Обрій» (БСОК «Обрій»)

Спільними зусиллями влади і громади та за допомогою гранту ЄС/ПРООН створено багатофункціональний сільськогосподарський обслуговуючий кооператив «Обрій», який надає селянам послуги за цінами удвічі дешевшими, ніж приватні підприємці.

ПЕРЕДУМОВИ

На території Черепинської сільської ради обліковуються 618 домогосподарств, з яких переважна більшість займається овочівництвом та вирощуванням зернових і технічних культур з метою відгодівлі домашніх тварин і птахів для власного споживання. Надлишки продукції селяни реалізують на районному ринку в Корсунь-Шевченківському та заїзним підприємцям.

Сільськогосподарське підприємство, створене після збанкрутілого у 2012 році СТОВ, не приділяє уваги особистим господарствам. Його техніка високопродуктивна та крупногабаритна і не може бути застосована на городах селян. Лише шість власників техніки надають послуги з оброблення земельних ділянок (оранка, дискування, культивування), але за досить високими цінами та часто із запізненням.

Для вирішення цієї проблеми сільський голова вийшов з ініціативою об'єднати зусилля та матеріальні і фінансові ресурси приватних господарників, що дасть можливість надавати селянам дешеві послуги з оброблення землі за допомогою кооперативної техніки. Своєчасне виконання цих робіт сприятиме отриманню вищих врожаїв.

Окрім того, у зимовий період ця техніка може бути залучена до очищення доріг від снігу.

Отже, передумов для створення на території сільської ради комунального підприємства чи обслуговуючого кооперативу було достатньо, але не було відповідних коштів.

ПРАКТИКА

Сільський голова запропонував провести анкетування жителів села Черепин для визначення найбільш затребуваних послуг. Очікуваний результат підтвердився — майже 60 % опитаних господарників висловилися щодо необхідності послуг з оброблення землі. На зборах громади голова роз'яснив селянам переваги та вигоди об'єднання в кооператив. Після обговорення було прийнято рішення довірити трьом жителям села виступити засновниками.

24 жовтня 2013 року багатофункціональний сільськогосподарський обслуговуючий кооператив (БСОК) «Обрій» був зареєстрований як неприбуткова організація.

Сільська рада вже мала досвід проектної роботи, оскільки у 2012–2013 роках брала участь у Проекті ЄС/ПРООН. Тому було прийнято рішення подати заявку на конкурс, яка і була відібрана для проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду — II».

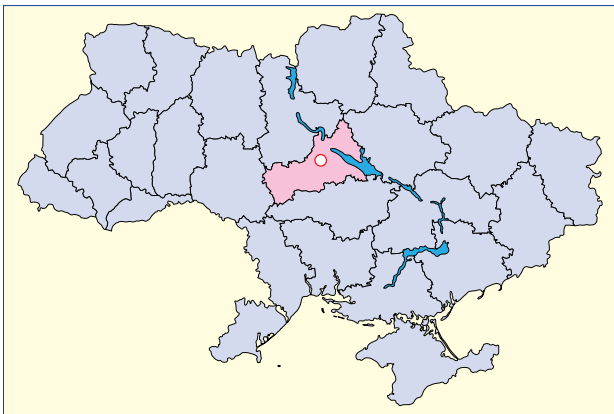
Сільська рада надала новоствореному кооперативу всебічну допомогу щодо підготовки пакета відповідних документів та бізнес-плану.

Статутом БСОК «Обрій» передбачено 19 видів діяльності, що охоплюють практично весь господарський спектр сільського життя. Зрозуміло, що відразу кооператив не в змозі надавати всі послуги, але у перспективі планується їх розширення. «Обрій» діє на території громади, що об'єднує три села — Черепин, Вільхівчик, Карашина.

У рамках реалізації проекту придбано таку техніку: універсальний трактор МТЗ-82.1, навісний плуг ПЛН 3–35, тракторний причіп 2ПТС-4, косарку КР-1.65. Закупівлі проходили прозоро на тендерних засадах. Для цього було створено тендерний комітет із членів кооперативу та запрошено представників проекту.

Керівництво БСОК «Обрій» щоквартально звітує про свою діяльність. Працює і контрольно-ревізійна комісія, до якої залучено кваліфікованих інженерів та бухгалтерів. Вартість послуг, затверджена кооперативом, була спочатку розрахована теоретично та перевірена в роботі.

При кооперативі створено ресурсний центр, в якому голова кооперативу або бухгалтер щоденно ведуть прийом. Сільська рада надала кабінет для роботи цього центру, а Проект ЄС/ПРООН надав оргтехніку та забезпечив підключення до Інтернету. Керівництво кооперативу працює на безоплатній основі. Вступні внески встановлено у розмірі 100 грн.

Слід підкреслити, що БСОК «Обрій» — це перший в Корсунь-Шевченківському районі кооператив, засновниками і власниками якого є члени сільської громади.

Загальний бюджет проекту склав 330 941 грн.:

- 49 641 грн. — кошти громади;
- 281 300 грн. — грант ЄС/ПРООН.

РЕЗУЛЬТАТИ

Створення в селі Черепин сільськогосподарського кооперативу є результатом спільних зусиль влади та громади. Дуже важливо, що селяни почали об'єднуватися, довіряючи одне одному та владі. Якщо спочатку у БСОК «Обрій» було лише сім членів, то восени 2014 року їх уже стало 42. Заяви на вступ до кооперативу продовжують надходити, оскільки селяни побачили реальну вигоду від діяльності цього добровільного об'єднання.

У 2014 році на практиці доведено, що в «Обрії» послуги з сінокосіння та зяблевої оранки вдвічі дешевші, ніж у приватних власників техніки. Господар, отримуючи дешевшу послугу, заощаджує свій сімейний бюджет. А ті, хто реалізовуватиме власну продукцію на ринку, матимуть «запас міцності» при ринкових коливаннях цін.

Щодо подальших планів: у серпні 2014 року на чергових зборах кооперативу було прийнято рішення придбати у 2015 році тракторну гребку для згрібання сіна та агрегат для тюкування сіна і соломи. Отже, кооператив буде розвиватись та надавати громаді корисні і такі необхідні послуги.

Контактна інформація

ПАРХОМЕНКО Анатолій Сергійович,
Черепинський сільський голова

вул. Шевченка, 42, с. Черепин, Корсунь-Шевченківський р-н, Черкаська обл., 19431, Україна
Тел.: (04735) 9-87-9
anatoliy.parkhomenko@ukr.net

ГОРБІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА КУЛИКІВСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Від партнерства бізнесу та влади до сталого розвитку громади

Ефективна співпраця з підприємницькими структурами допомагає сільській владі покращувати рівень та умови життя громади.

ПЕРЕДУМОВИ

Через відсутність конструктивного діалогу між владою та бізнесом на рівні територіальної громади господарюючі суб'єкти не брали участь у вирішенні нагальних проблем села та його жителів.

ПРАКТИКА

З метою залучення до розвитку громади підприємств, які працюють на території сільської ради, сільським головою встановлено постійний контакт з їх керівниками.

Починаючи з 2012 року запроваджено щорічне укладання угод про соціально-економічне співробітництво між Горбівською сільською радою та ТОВ «Егрес-Агро». Предметом цих угод є співпраця у різноманітних сферах діяльності з метою реалізації державної та місцевих програм соціально-економічного розвитку на території Горбівської сільської ради, збереження та збагачення місцевих традицій історико-культурної спадщини, утримання соціальної інфраструктури територіальної громади.

Протягом 2012–2014 років ТОВ «Егрес-Агро» спрямувало на виконання угод кошти в сумі 83 760 грн.

Також налагоджено регулярну співпрацю з ПВТП «Джі-Ен-Ел». Це підприємство займається переробкою зерна на крупи та комбікорми і має виробничі потужності, зокрема, на території сільської ради.

Представники місцевого бізнесу беруть участь у сесіях ради, засіданнях виконкому, загальних збо-

*Благоустрій на території
Горбівської сільської ради*

Дитячий майданчик
ДНЗ «Сонечко»

рах громадян, різноманітних семінарах, заходах з благоустрою. Такі партнерські відносини дають бізнесу можливість бути в курсі життя громади та вчасно долучатися до вирішення її проблемних питань.

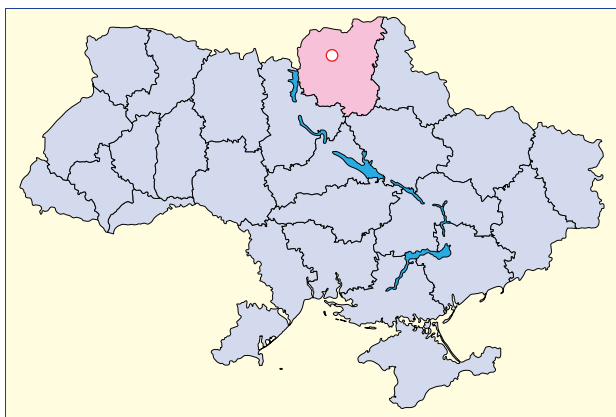
РЕЗУЛЬТАТИ

Завдяки постійному партнерському діалогу влади та бізнесу за останні два роки покращився санітарний стан населених пунктів, чотирьох в'їзних доріг, водойм, лісосмуг. Окрім того, за рахунок суб'єктів господарювання в зимовий період сільські дороги регулярно чистяться від снігу, за сприяння бізнес-структур постійно вивозяться тверді побутові відходи з приватного сектору, надається матеріально-фінансова підтримка закладам освіти, культури, охорони здоров'я та спортивно-масової роботи.

Розширення виробництва продукції та надання послуг вплинуло на збільшення кількості робочих місць. ПВТП «Джі-Ен-Ел» для забезпечення необхідними кадрами направляє сільську молодь на навчання.

За допомогою підприємницьких структур було розроблено статут та символіку територіальної громади.

Підтвердженням визнання успіхів Горбівської сільської ради є те, що вона визначена Чернігівським центром перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій базовою для навчання та обміну досвідом представників органів місцевого самоврядування.

Контактна інформація

ТРИКАШНА Оксана Миколаївна,
Горбівський сільський голова

вул. Миру, 97, с. Горбове, Куликівський р-н,
Чернігівська обл., 16311, Україна
Тел.: (04643) 2-34-10
gorbovo@ukr.net

ПРИВІЛЬНЕНСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА БАШТАНСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Створення умов для забезпечення реалізації прав дітей Привільненської сільської ради

Громада, сільська влада та підприємці, об'єднавши ресурси і зусилля, відремонтували приміщення дитячого садка, що дозволило відкрити додаткову групу для дітей п'ятирічного віку та створити умови для реалізації їх права на доступну і безоплатну дошкільну освіту.

ПЕРЕДУМОВИ

Останніми роками в селі спостерігається зростання народжуваності і, відповідно, збільшується кількість дітей дошкільного віку. Проте дитячий садок — двоповерхова споруда в центрі села — не може прийняти всіх бажаних дітей, оскільки його приміщення потребують ремонту.

Загалом будівля розрахована на шість груп, але діють лише дві, які при нормативі 15–20 дітей вміщують по 28 кожна. За такої ситуації діти старшої та середньої груп вимушені навчатися разом. При цьому на черзі до ДНЗ перебувають ще 20 дітей. У дитячому садку відсутні гральні майданчики, що

є порушенням санітарно-технічних норм та свідчить про відсутність умов для повноцінного і всебічного розвитку дошкільнят.

Можна констатувати, що така ситуація порушує права дітей на здобуття дошкільної освіти, а дитячий навчальний заклад не в змозі надати жителям села послуги належного рівня та обсягу.

Опитування селян, проведене ініціативною групою Привільненської громадської організації «Джерело», в ході зборів громади показало, що питання відкриття додаткової групи у ДНЗ «Дзвіночок» належить до першочергових пріоритетів.

*Вихованці ДНЗ «Дзвіночок»
разом із завідувачем
Кришталь Любов'ю Олександрівною
та вихователем
Роговською Іриною Володимирівною*

Заняття в ДНЗ «Дзвіночок»

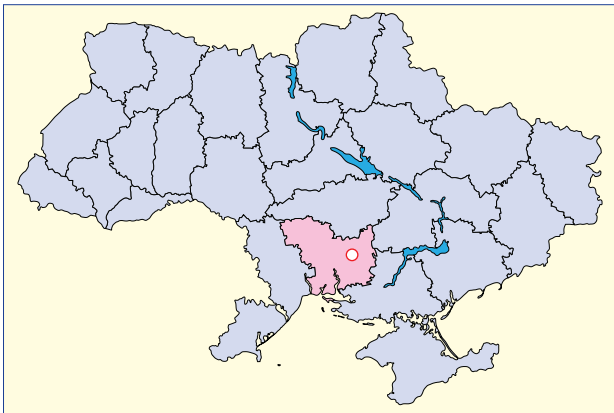
ПРАКТИКА

Для розв'язання вкрай гострої проблеми, що стосувалася майже кожного жителя села, було вирішено об'єднати зусилля та ресурси громади, суб'єктів підприємництва, громадянського суспільства та місцевого бюджету.

Реалізація ініціативи щодо створення додаткової групи розпочалася з батьківських зборів, на які був запрошений сільський голова. Крок за кроком було розроблено план та протягом трьох місяців (квітень–червень 2013 року) відбудовано приміщення групи.

Батьки майбутніх вихованців власними силами пошпаклювали та пофарбували стіни, відремонтували вікна і двері. За підтримки Привільненської сільської ради було придбано лінолеум, а також обладнано системи опалення, водопостачання, каналізації. Рада соціального партнерства допомогла закупити нові сучасні меблі — столи, стільці, парти, куточок для іграшок, які відповідають санітарно-технічним нормам та віковим особливостям дітей. Привільненський лісгосп подарував дітям акваріум з рибками, а ПП Савченко С. А. — іграшки та спортивний інвентар. За кошти батьків було придбано конвектор, посуд, технічний інвентар, штори тощо.

На потреби проекту Привільненська сільська рада виділила 32 тис. грн. з місцевого бюджету.

ту. 25 тис. грн. надала Рада соціального партнерства (місцеві товаровиробники та сільгоспвиробники).

РЕЗУЛЬТАТИ

Результатом реалізації ініціативи є відкриття в ДНЗ «Дзвіночок» додаткової групи для 25 дітей п'ятирічного віку. Таким чином, створено можливості для реалізації ст. 2 Закону України «Про дошкільну освіту», якою передбачено право дитини на доступність і безоплатність дошкільної освіти.

Покращення умов виховання та навчання дошкільнят зменшило соціальну напругу в громаді.

У процесі реалізації проекту значно активізувалася співпраця та взаємодія сільської влади, підприємницьких структур, громадських організацій. Можна стверджувати, що спільна мета згуртувала жителів Привільного.

Сільська рада здобула новий досвід залучення ресурсів у розвиток громади. Завдяки прийняттю нових управлінських рішень удосконалено та розширено місцеву нормативно-правову базу, механізм використання додаткових джерел фінансування проектів розвитку соціальної сфери відпрацьовано на практиці.

Важливо, що ремонтні роботи в приміщенні ДНЗ було виконано з урахуванням енергозберігаючих технологій.

Контактна інформація

ВЕРБА Віктор Дмитрович,
Привільненський сільський голова

вул. Перемоги, 249, с. Привільне, Баштанський р-н,
Миколаївська обл., 56130, Україна
Тел.: (05158) 9-43-04
privilnenska.silskarada@yandex.ua

Тема 3.

**ВЛАДА ТА ГРОМАДА:
ІНФОРМУВАННЯ,
ДІАЛОГ, УЧАСТЬ**

КРАЩІ ПРАКТИКИ ОБЛАСТЕЙ

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

Обласний конкурс міні-проектів розвитку територіальних громад «Разом в майбутнє»

Обласний конкурс міні-проектів розвитку територіальних громад «Разом в майбутнє» проводиться з метою сприяння територіальним громадам сіл, селищ, міст Харківської області у розв'язанні місцевих проблем соціально-економічного характеру й створення умов для підвищення активності громад.

ПЕРЕДУМОВИ

Конкурс міні-проектів «Разом в майбутнє» впроваджено для вирішення таких проблем:

- стимулювання діяльності громадських організацій, органів самоорганізації населення, об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), ініціативних груп громадян через надання фінансової підтримки для впровадження їхніх суспільних ініціатив;
- поширення позитивного досвіду, набутого окремими громадами, у розв'язанні соціально-економічних проблем місцевого значення;
- створення сприятливого клімату для внутрішнього розвитку територіальних громад шляхом підвищення рівня їхньої самоорганізації;
- об'єднання ресурсів органів місцевого самоврядування й громадськості для розв'язання соціально значущих проблем територіальних громад сіл, селищ, міст Харківської області.

ПРАКТИКА

З метою сприяння територіальним громадам сіл, селищ, міст Харківської області у розв'язанні місцевих проблем соціально-економічного характеру й створення умов для підвищення активності громад рішенням Харківської обласної ради

від 18 серпня 2011 року № 227-VI запроваджено обласний конкурс міні-проектів розвитку територіальних громад, який відповідно до прийнятої 22 грудня 2011 року комплексної програми «Розвиток місцевого самоврядування в Харківській області на 2012–2016 роки» має назву «Разом в майбутнє».

До участі в конкурсі запрошуються громадські організації, органи самоорганізації населення, ініціативні групи громадян, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, легалізовані у встановленому порядку на території адміністративно-територіальних одиниць Харківської області.

Пріоритетними напрямками конкурсу є поліпшення стану матеріально-технічної бази закладів і об'єктів охорони здоров'я, соціального захисту, культури, фізичної культури та спорту, освіти, транспорту, житлово-комунального господарства, а також зміцнення матеріальної бази творчих колективів, облаштування дитячих ігрових і спортивних майданчиків, ремонт пам'яток, у тому числі місцевих визначних пам'яток, історичних будинків і споруд, благоустрій місць відпочинку населення — парків, скверів, алей тощо, а також освітнє, наукове та інформаційне забезпечення розвитку територіальних громад. На 2014 рік конкурсним комітетом було визначено головні пріоритетні напрями конкурсу — «Енергоефективність» та «Екологічність».

Умови конкурсу

Конкурс проводиться за двома категоріями міні-проектів:

- проекти, у яких загальний обсяг фінансування не перевищує 50,0 тис. грн;
- проекти, у яких загальний обсяг фінансування не перевищує 150,0 тис. грн.

Проекти виконуються на умовах обов'язкового співфінансування

Процедура конкурсу

Як правило, документи на участь у конкурсі подаються з січня до березня, оголошення результатів — у квітні, а реалізація міні-проектів відбувається з травня до листопада.

Зразки необхідних документів, вимоги і критерії оцінки міні-проектів оприлюднюються на офіційних сайтах обласної ради та Асоціації органів місцевого самоврядування Харківської області.

Положення про конкурс затверджено рішенням обласної ради від 18 серпня 2011 року № 227-VI.

Результати

Протягом 2012–2014 років в області реалізовано 205 міні-проектів на загальну суму 12822,5 тис. грн. у тому числі:

- у 2012 році — 51 міні-проект на суму 1781,0 тис. грн (49 територіальних громад);
- у 2013 році — 78 міні-проектів на суму 4889,5 тис. грн (73 територіальні громади);
- у 2014 році — 76 міні-проектів на суму 6152,0 тис. грн (59 територіальних громад).

У цілому на території 181 громади було впроваджено 90 енергозберігаючих та 5 екологічних проектів; побудовано та облаштовано 40 дитячих ігрових майданчиків; відновлено та благоустроєно 10 спортивних майданчиків; покращено матеріально-побутову базу 10 творчих колективів; відремонтовано понад 50 приміщень соціально-побутового призначення.

Контактні особи

- **Немикіна Людмила Петрівна**, керівник Центру розвитку місцевого самоврядування при Асоціації. Тел.: 700-05-54.
- **Камаса Маргарита Валеріївна**, начальник відділу міжнародних та мікрорегіональних зв'язків, моніторингу проектів і програм Харківської обласної ради. Тел.: 700-31-28.
- **Пронькіна Галина Степанівна**, радник президента Асоціації ОМС Харківської області з фінансових питань. Тел./факс: 705-14-26.

Детальніше про конкурс на веб-сайтах Харківської обласної ради: oblrada.kharkov.ua та Асоціації: association.kharkov.ua

Харківська обласна рада

Центр розвитку місцевого самоврядування при Асоціації органів місцевого самоврядування Харківської області

2011–2014 роки

Буклет конкурсу міні-проектів розвитку територіальних громад «Разом в майбутнє» у Харківській області

Міні-проекти виконуються на умовах обов'язкового співфінансування. Максимальна сума гранту з обласного бюджету не перевищує 50 % вартості проекту. Внесок конкурсанта (громадської організації, ініціативної групи, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків та інших) — не менше 5 %. Внесок місцевих бюджетів (сільського, селищного, міського та районного бюджетів), приватного партнера та інші джерела, не заборонені чинним законодавством України, — не менше 45 % (у тому числі кошти місцевих бюджетів — не менше 10 % від загальної вартості проекту). Районними та міськими радами, у разі необхідності оптимізації процесу фінансування проектів-переможців, здійснюється розподіл сум субвенції між сільськими, селищними і міськими (міст районного значення) бюджетами. Кошти субвенції долучаються до відповідних бюджетів і витрачаються відповідно до діючого бюджетного законодавства і рішень органів місцевого самоврядування за умови забезпечення повного співфінансування з інших зазначених у міні-проектах джерел. Реалізація міні-проектів здійснюється на підставі договорів, що укладаються між переможцями конкурсу, відповідними органами місцевого самоврядування та іншими учасниками-партнерами.

У 2012 році було профінансовано 51 міні-проект на загальну суму 1 781 000 грн., у тому числі: з обласного бюджету — 1 200 000 грн. (67,4 %), з бюджету відповідних районних рад — 156 700 грн. (8,8 %), з місцевих бюдже-

тів — 210 600 грн. (11,8 %), з інших джерел фінансування (ініціативні групи, підприємства, громадські організації тощо) — 213 800 грн. (12 %). У 2012 році в реалізації міні-проектів брали участь 26 районів та 2 міста обласного значення, а саме: органи місцевого самоврядування (2 районні, 4 міські, 31 сільська та 12 селищних рад), 11 громадських організацій, 33 ініціативні групи громадян, 3 ОСББ, 3 комерційних підприємства, організації, установи тощо.

У 2013 році було профінансовано 78 міні-проектів на загальну суму 4 889,5 тис. грн., у тому числі: з обласного бюджету — 2 374 000 грн. (49,1 %), з бюджету відповідних районних рад — 158 600 грн. (2,9 %), з місцевих бюджетів (з бюджетів сільських та селищних рад) — 1 813 700 грн. (36,4 %), з інших джерел (ініціативні групи, підприємства, громадські організації тощо) — 559 100 грн. (11,6 %). У 2013 році в реалізації міні-проектів брали участь 20 районів та 4 міста обласного значення, а саме: органи місцевого самоврядування (1 районна, 13 міських, 46 сільських та 13 селищних рад), 15 громадських організацій, 48 ініціативних груп громадян, 9 ОСББ, 6 комерційних підприємств, організацій, установ тощо.

У 2014 році реалізується 76 міні-проектів на загальну суму 6 152 000 грн., у тому числі: з обласного бюджету — 2 991 900 грн. (48,7 %), з бюджету відповідних районних рад — 106 700 грн. (1,7 %), з місцевих бюджетів (з бюджетів міських, сільських та селищних рад) — 2 567 600 грн.

(42,1 %), з інших джерел (ініціативні групи, підприємства, громадські організації тощо) — 485 800 грн. (7,5 %). У 2014 році в реалізації міні-проектів беруть участь 20 районів та 3 міста обласного значення, а саме: органи місцевого самоврядування (2 районні, 9 міських, 10 сільських та 38 селищних рад), 11 громадських організацій, 59 ініціативних груп громадян, 6 ОСББ, 13 комерційних підприємств, організацій, установ тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Завдяки реалізації в Харківській області такої практики, як обласний конкурс міні-проектів «Разом в майбутнє», було досягнуто таких якісних змін:

- суттєво активізовано діяльність територіальних громад, у тому числі вміння та навички підготовки проектних пропозицій, спрямованих на впровадження їхніх суспільних ініціатив;
- створено сприятливий клімат для внутрішнього розвитку територіальних громад шляхом підвищення рівня їхньої самоорганізації та здорової конкуренції, обміну досвідом, набутим окремими громадами, у розв'язанні соціально-економічних проблем місцевого значення;
- підвищено якість взаємодії всіх рівнів місцевого самоврядування (обласний, районний, міський, сільський, селищний) шляхом об'єднання зусиль та ресурсів органів місцевого самоврядування й громадськості для розв'язання соціально значущих проблем;

- налагоджено постійний діалог та інформування територіальних громад й органів місцевого самоврядування щодо вирішення проблем та ініціатив місцевого значення з метою забезпечення стійкого розвитку територіальної громади;
- створено умови для виявлення в громадах нових лідерів та їх професійного зростання.

Упродовж 2012–2014 років майже в усіх районах та містах обласного значення Харківської області було реалізовано 205 міні-проектів на загальну суму 12 822 500 грн. У результаті впровадження цих міні-проектів на території 181 громади (37 % від загальної кількості громад області) було відбудовано та облаштовано 40 дитячих ігрових майданчиків; відновлено та благоустроєно 10 спортивних майданчиків і місць активного відпочинку мешканців сіл та селищ; впроваджено 90 енергозберігаючих заходів, у тому числі освітлено населені пункти; впроваджено 5 екологічних заходів; покращено матеріально-побутову базу 10 творчих колективів; відремонтовано приміщення та вирішено інші проблеми соціально-побутового характеру (ремонт об'єктів охорони здоров'я, соціального захисту, освіти, транспорту, ЖКГ, придбання обладнання для ФАПів та амбулаторій сімейної медицини, відновлення пам'яток, благоустрій місць відпочинку населення) — 50.

Розроблено та затверджено рішенням обласної ради Положення про порядок проведення обласного конкурсу міні-проектів розвитку територіальних громад «Разом в майбутнє», створено та

Буклет конкурсу міні-проектів розвитку територіальних громад «Разом в майбутнє» у Харківській області (продовження)

Сергій Чернов — голова Харківської обласної ради, ініціатор заснування конкурсу «Разом в майбутнє»

Мета конкурсу

Сприяння територіальним громадам Харківської області у розв'язанні місцевих проблем соціально-економічного характеру й створення умов для підвищення активності громад.

Основні завдання конкурсу

- стимулювання діяльності громадських організацій, органів самоорганізації населення, об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, ініціативних груп громадян через надання фінансової підтримки для впровадження їхніх суспільних ініціатив;
- поширення позитивного досвіду, набутого окремими громадами, у розв'язанні соціально-економічних проблем місцевого значення;
- створення сприятливого клімату для внутрішнього розвитку територіальних громад шляхом підвищення рівня їхньої самоорганізації;
- об'єднання ресурсів органів місцевого самоврядування й громадськості для розв'язання соціально значущих проблем територіальних громад сіл, селищ, міст Харківської області.

Основні напрями конкурсу

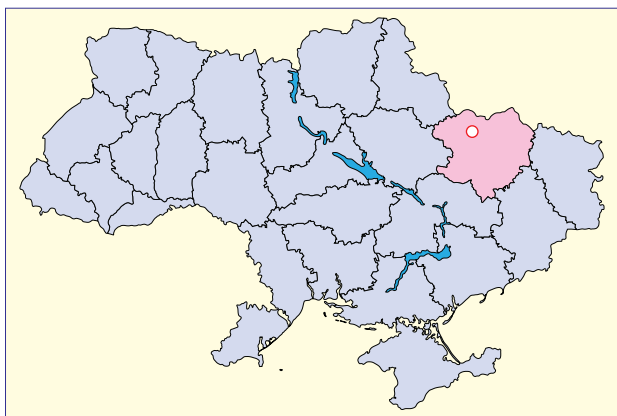
- **Енергозбереження, впровадження новітніх технологій**
- **Розвиток житлово-комунального господарства**
- **Облаштування дитячих ігрових і спортивних майданчиків**
- **Благоустрій місць відпочинку, парків, скверів, алеї**
- **Поліпшення стану закладів охорони здоров'я, культури, спорту, соціального захисту, освіти**
- **Розвиток транспортної інфраструктури**
- **Освітнє, наукове та інформаційне забезпечення**
- **Ремонт пам'яток, місцевих визначних пам'яток**

затверджено склад конкурсного комітету і секретаріату, проведено методичні практикуми та куцшові семінари у районах Харківської області з питань забезпечення якісної і вчасної реалізації міні-проектів, розроблено методичні рекомендації щодо спільних дій з реалізації міні-проектів. Секретаріатом постійно здійснюється консультування представників районних, міських, селищних та сільських рад, керівників ініціативних груп стосовно реалізації міні-проектів.

Для розвитку територіальних громад України впровадження такої практики, як обласний конкурс міні-проектів розвитку територіальних громад, є одним із найефективніших інструментів вирішення проблем та розвитку територій. Вагомість та доцільність реалізації зазначеного конкурсу міні-проектів виникає з переваг об'єднання ресурсів, у тому числі фінансових, на вирішення соціально важливих проблем та створення умов для стійкого розвитку територіальної громади (безпосередня участь громадян у визначенні проблеми місцевого значення, впровадженні міні-проекту та здійсненні контролю, постійний діалог влади і громади, обмін досвідом та думками, можливість оператив-

ного реагування з боку влади у разі виникнення перешкод тощо).

Інформація щодо конкурсу та стану реалізації міні-проектів постійно висвітлюється на сайтах Харківської обласної ради, Української асоціації районних та обласних рад, Асоціації органів місцевого самоврядування Харківської області, у випусках газети «Слобідський край», Всеукраїнському виданні «Місцеве самоврядування», Інформаційно-аналітичному бюлетені «Самоврядування Харківщини», на обласному телебаченні та радіо. Презентації конкурсу міні-проектів, обмін досвідом та обговорення у широкому колі відбувається під час засідань Асоціації органів місцевого самоврядування Харківської області, Української асоціації районних та обласних рад, під час трансляцій щотижневої програми «Рада on-line» та у програмі «Час обласної ради» на обласному державному радіо, під час засідань круглих столів, семінарів та тренінгів за участю вітчизняних та іноземних експертів і фахівців, численних заходах Ресурсних центрів Харківщини, у ході візитів делегацій Харківщини до інших регіонів України та іноземних країн, шляхом участі фахівців у мережі РЕГІОНЕТ та міжнародних заходах.

Контактна інформація

КАМАСА Маргарита Валеріївна,

начальник відділу міжнародних та міжрегіональних зв'язків, моніторингу проектів і програм управління по забезпеченню діяльності керівництва апарату виконавчого апарату Харківської обласної ради

вул. Сумська, 64, м. Харків, 61200, Україна

Тел.: (057) 700-31-28

kamasa_margarita@i.ua, margarita@oblrada.kharkov.ua

<http://oblrada.kharkov.ua/>

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

Сприяння проведенню громадської експертизи рішень Дніпропетровської обласної ради та їх виконання

Представники громадських організацій беруть участь у засіданнях постійних, тимчасових комісій обласної ради, знайомляться з документами, які розглядаються на засіданнях зазначених комісій та груп, проводячи таким чином громадську експертизу, до якої мають можливість долучитися всі бажаючі представники інститутів громадянського суспільства. За підсумками громадської експертизи проектів рішень, які виносяться на сесію або вже затверджені обласною радою, громадськість складає та надає виконавцю рішення чи замовнику програми висновок, на підставі якого приймається подальше рішення щодо виключення питання з порядку денного сесії, або щодо його доопрацювання, або (якщо проводиться експертиза виконання рішення чи програми) щодо його ефективності.

ПЕРЕДУМОВИ

Запровадженню цієї ініціативи сприяло звернення представників громадських організацій до обласної ради з приводу надання можливості контролю сесійних рішень. На цій підставі з ініціативи голови облради була налагоджена співпраця представників громадськості з облрадою в рамках Меморандуму про співпрацю між Дніпропетровською обласною радою та громадською організацією (ГО), який було підписано 14 березня 2013 року.

ПРАКТИКА

На загальних зборах інститутів громадянського суспільства Дніпропетровської області була створена робоча група, діяльність якої спрямована на сприяння проведенню громадської експертизи та моніторингу діяльності облради. Громадська експертиза розпочинається з направлення Інститутом громадянського суспільства (ІГС) до Дніпропетровської обласної ради письмового запиту про проведення громадської експертизи проектів рішень облради або виконання рішень облради. Голова Дніпропетровської обласної ради наступного робочого дня після надходження від ІГС або коаліції ІГС письмового запиту щодо проведення

громадської експертизи проектів рішень облради або виконання рішень облради видає розпорядження про проведення громадської експертизи, а також направляє відповідний запит розробникові (автору) проекту рішення, виконавцю рішення або відповідальному/замовнику програми, затвердженої рішенням обласної ради, щодо взаємодії з ІГС або коаліцією ІГС та сприяння проведенню експертизи. Розробник (автор) проекту рішення або виконавець рішення обласної ради взаємодіє з ІГС чи коаліцією ІГС, надає необхідні документи, сприяє проведенню громадської експертизи шляхом надання пояснень та ознайомлення з документами. За підсумками громадської експертизи проекту рішення ІГС або їх коаліція складає та подає голові Дніпропетровської обласної ради висновок згідно з заявленою метою щодо громадської експертизи про включення / не включення до порядку денного чергової сесії проекту рішення обласної ради, стосовно якого проводилась громадська експертиза.

Описана ініціатива була затверджена розпорядженням голови обласної ради «Про затвердження тимчасового порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності Дніпропетровської обласної ради» від 30.07.2014 р. № 64-Р.

Засідання з планування громадської експертизи рішень Дніпропетровської обласної ради

У процедурі проведення громадської експертизи мають право брати участь всі громадські організації, які мають офіційний юридичний статус.

Упровадження практики не потребує фінансових затрат.

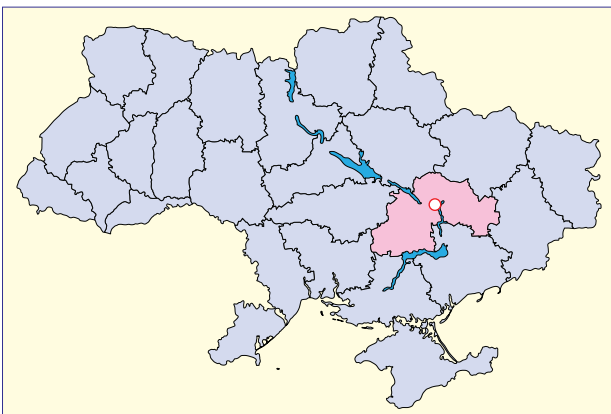
РЕЗУЛЬТАТИ

Найбільш важливим результатом упровадження цієї ініціативи є налагодження діалогу та більш тісного зв'язку між владою та громадою, а також формування прозорої, ефективної, відкритої й відповідальної влади. На сьогоднішній день це запорука успішного розвитку регіону.

Поточні результати експертизи проектів рішень двадцять сьомої сесії Дніпропетровської обласної

ради VI скликання такі: на сесію виносяться 18 питань, більшість з них (12) вже отримали позитивні висновки від робочої групи; ще по 6 проектах прийнято рішення продовжити громадську експертизу. Проекти рішень, які отримають негативний висновок за результатами громадської експертизи, не будуть включені до порядку денного сесії облради.

Про запровадження ініціативи було інформовано через інтернет-ресурси, зокрема через офіційний сайт Дніпропетровської обласної ради, а також в друкованих ЗМІ, зокрема у газеті «Зоря». Спільна діяльність Дніпропетровської обласної ради та НГО постійно висвітлюється на регіональних телевізійних каналах.

Контактна інформація

БЕЗУГЛИЙ Дмитро Георгійович,
заступник голови Дніпропетровської обласної ради
по виконавчому апарату

просп. Кірова, 2, м. Дніпропетровськ, 49004, Україна
Тел.: (056) 742-75-04
a.ermolenko1990@gmail.com
<http://oblrada.dp.ua/>

ВОЛИНСЬКА ОБЛАСНА РАДА

Створення регіональної системи підтримки місцевих ініціатив у Волинській області

Підтримка місцевих ініціатив здійснюється за рахунок коштів обласного бюджету та інших джерел на конкурентних засадах шляхом проведення щорічного обласного конкурсу, участь у якому можуть брати проекти, розроблені сільськими, селищними, міськими, районними радами, громадськими організаціями області, спрямовані на розв'язання актуальних проблем територіальних громад та розвиток місцевого самоврядування.

ПЕРЕДУМОВИ

У зв'язку з обмеженими можливостями місцевих бюджетів Волинської області залишаються невирішеними багато проблем територіальних громад. Фінансова неспроможність органів місцевого самоврядування вирішити місцеві проблеми створює соціальну напруженість у громаді, недовіру до місцевої влади з боку громади. Окремі проблеми могли б бути вирішені громадськими організаціями або ініціативними групами, однак місцеві громади Волині є недостатньо активними, не мають досвіду самостійного вирішення проблем, не мають необхідного досвіду підготовки проектів для залучення позабюджетного фінансування на розвиток територій.

Запровадження обласного конкурсу проектів місцевих ініціатив сприяє активізації громади, яка в результаті усвідомлює свою спроможність самостійно вирішувати місцеві проблеми, здобуває досвід підготовки та реалізації проектів, залучення позабюджетних коштів для потреб розвитку. Завдяки співпраці влади та громади при спільній реалізації проектів покращується діалог між ними, знижується рівень соціального напруження в громадах та в регіоні.

ПРАКТИКА

З метою розв'язання актуальних проблем територіальних громад, розвитку місцевого самоврядування області, забезпечення діалогу між владою і громадою та поширення позитивного досвіду, набутого у процесі реалізації проектів, було започатковано обласний конкурс проектів місцевих ініціатив.

Положення про конкурс було затверджено рішенням Волинської обласної ради від 12.03.2012 р. № 10/87. Цим Положенням визначено основні напрямки, за якими розробляються проекти, серед яких: розробка та реалізація проектів енерго- та ресурсозбереження; розвиток підприємництва; організація ефективної системи надання послуг населенню; удосконалення процедури прийняття рішень органами місцевого самоврядування; розробка пропозицій щодо розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування різних рівнів та механізмів добровільного об'єднання територіальних громад; удосконалення механізмів організації громадського порядку, охорони довкілля; організація просвітницької роботи в територіальних громадах тощо. Щороку із урахуванням зазначених основних напрямків визначається перелік пріоритетних напрямків конкурсу на рік. Із цією метою проводяться консультації із депутатами ради, а також з представниками місцевих рад та громадських організацій області.

Вищим органом, який здійснює загальне керівництво організацією та проведенням конкурсу й визначає переможця, є конкурсна рада. До її складу входять депутати обласної ради, представники місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, незалежні експерти та науковці. Члени конкурсної ради здійснюють свої повноваження на громадських засадах.

Вперше конкурс було проведено у 2013 році за пріоритетними напрямками: організація ефективної системи надання послуг населенню; розвиток ефективних механізмів управління; удосконалення

процедури прийняття рішень органами місцевого самоврядування; розробка та реалізація проектів енерго- та ресурсозбереження; розвиток підприємництва; організація просвітницької роботи в територіальних громадах; організація навчання спеціалістів органів місцевого самоврядування. Було встановлено максимальний розмір співфінансування проекту з обласного бюджету — 25 000 грн. До участі в конкурсі було допущено 32 проекти. З обласного бюджету виділено кошти в сумі 91 000 грн. для співфінансування 4 проектів-переможців.

З урахуванням успішного досвіду реалізації проектів 2013 року, у 2014 році фонд конкурсу було збільшено до 250 000 грн. (а згодом — до 272 800 грн.). Конкурс у 2014 році проводився за такими пріоритетними напрямками: організація ефективної системи надання послуг населенню; розвиток ефективних механізмів управління; удосконалення процедури прийняття рішень органами місцевого самоврядування; розробка та реалізація проектів енерго- та ресурсозбереження; удосконалення механізмів організації громадського порядку, охорони довкілля; організація просвітницької роботи в територіальних громадах; організація навчання спеціалістів органів місцевого самоврядування.

На конкурс було подано 37 проектів, з них переможцями було визначено 11 проектів. Ще 2 проекти було віднесено до категорії резервних. Усі проекти, включно з резервними, були профінансовані.

Загальна вартість реалізованих проектів складає 813 200 грн., у тому числі: у 2013 році — 188 600 грн., у 2014 році — 624 600 грн.

Співфінансування учасників конкурсу становить: у 2013 році — 63 600 грн., у 2014 році —

250 100 грн. Залучено також кошти партнерів: у 2013 році — 34 000 грн., у 2014 році — 101 700 грн. (у тому числі внесок громади — 3 500 грн.).

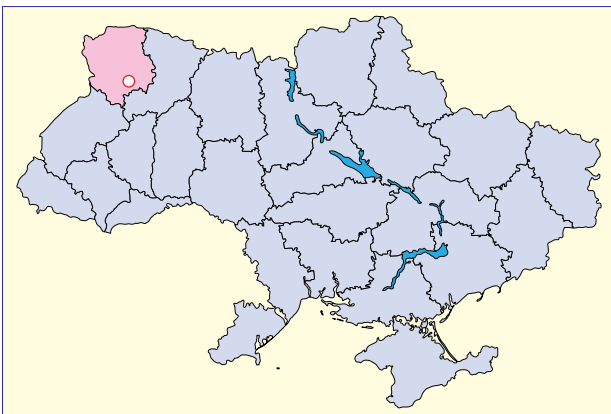
Переможцями конкурсу стали 2 громадські організації та 14 органів місцевого самоврядування (9 сільських рад, 3 міські ради та 2 районні ради Волинської області).

РЕЗУЛЬТАТИ

У результаті реалізації проектів — переможців конкурсу:

- вирішено 16 проблем територіальних громад у сферах: енерго- та ресурсозбереження; громадського порядку, охорони довкілля; організації ефективної системи надання послуг населенню; розвитку ефективних механізмів управління та в інших сферах;
- крім коштів грантів на реалізацію проектів загальною вартістю 363 800 грн., залучено внески учасників конкурсу у сумі 313 700 грн. та кошти партнерів у сумі 135 700 грн.;
- підвищився рівень активності громади, яка усвідомила свою спроможність самостійно вирішувати місцеві проблеми;
- 69 учасників конкурсу (органи місцевого самоврядування та громадські організації) набули досвіду з підготовки проектів та зможуть залучати кошти міжнародної технічної допомоги для вирішення проблем громади;
- покращено співпрацю місцевої влади та громади.

Інформація про позитивний досвід підтримки місцевих ініціатив розміщувалася на офіційному сайті обласної ради.

Контактна інформація

ПРУС Ірина Олексіївна,

заступник начальника відділу з питань бюджету, економічної політики та проектної діяльності виконавчого апарату Волинської обласної ради

Київський майдан, 9, м. Луцьк, 43027, Україна

Тел.: (0332) 77-83-32

iryna_prus@mail.ru

<http://volynrada.gov.ua/>

КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА РАДА

Хазяйнуємо там, де живемо

У рамках пілотного проекту з реалізації Закону України «Про органи самоорганізації населення» створено 138 органів самоорганізації населення (сільських комітетів) у віддалених сільських місцевостях, які не мають належного представництва своїх інтересів в органах місцевого самоврядування громади.

ПЕРЕДУМОВИ

На території Кіровоградської області є 619 населених пунктів, де територіально відсутні органи місцевого самоврядування, з них 241 населений пункт віддалений від центру територіальної громади більш ніж на 5 км. Таким чином, представники місцевих рад в умовах тотальної економії не можуть впливати на розвиток вказаних населених пунктів, а громада практично не може мати представництва своїх інтересів в органах місцевого самоврядування.

ПРАКТИКА

У січні 2013 року на конференції Кіровоградської обласної асоціації органів місцевого самоврядування, де були присутніми представники всіх 439 місцевих рад, було прийнято рішення щодо впровадження на території області під патронатом Кіровоградської обласної ради пілотного проекту з реалізації Закону України «Про органи самоорганізації населення», а саме створення органів самоорганізації населення (сільських комітетів) у сільських місцевостях, які віддалені від сільських рад і представники яких не можуть впливати на розвиток громади села та мати представництво своїх інтересів в органах влади.

Проект спрямовано на:

- запровадження нових механізмів розв'язання місцевих проблем на базі ринкових відносин, демократичних принципів і партнерства органів самоорганізації населення спільно з органами місцевого самоврядування, підприємницькими структурами та громадськими організаціями;
- узагальнення та поширення досвіду роботи, спрямованої на розв'язання проблем розвитку органів самоорганізації населення;
- здійснення окремих організаційно-технічних заходів, виконання яких має суттєво впли-

нути на поліпшення життєдіяльності певної територіальної громади, сукупності територіальних громад або адміністративно-територіальної одиниці;

- удосконалення інформаційної політики з питань розвитку органів самоорганізації населення;
- відбір проектів і програм з метою надання за рахунок коштів державного бюджету фінансової підтримки для розвитку місцевого самоврядування;
- розроблення інноваційних підходів до вирішення питань місцевого значення;
- використання сучасних управлінських технологій;
- урахування пріоритетних напрямів програм соціально-економічного розвитку регіону та держави на поточний рік.

Реалізацію проекту було здійснено силами Кіровоградської обласної ради та Кіровоградської асоціації органів місцевого самоврядування в декілька етапів. Так, на першому етапі було розроблено «дорожню карту» та типові документи зі створення та реєстрації органів самоорганізації населення (сільських комітетів) у державних органах. Також на першому етапі було визначено населені пункти, які віддалені від центру територіальної громади більш ніж на 5 км і в яких населення складало понад 50 осіб.

На другому етапі спільно з головами сільських рад проведено пошук активістів у тих населених пунктах, де рекомендувалось створення органів самоорганізації населення (далі — ОСН), у подальшому активістам передано розроблені Асоціацією матеріали та надано допомогу в проведенні громадських зібрань щодо прийняття рішення про створення в їх населених пунктах ОСН.

На третьому етапі в районах проведено куцтові семінари для представників місцевих ОСН, на

яких відпрацьовано стратегію розвитку ОСН Кіровоградщини та розповсюдження досвіду діяльності найкращих ОСН області, а також обговорено шляхи вирішення проблемних питань, які виникли в процесі їх діяльності.

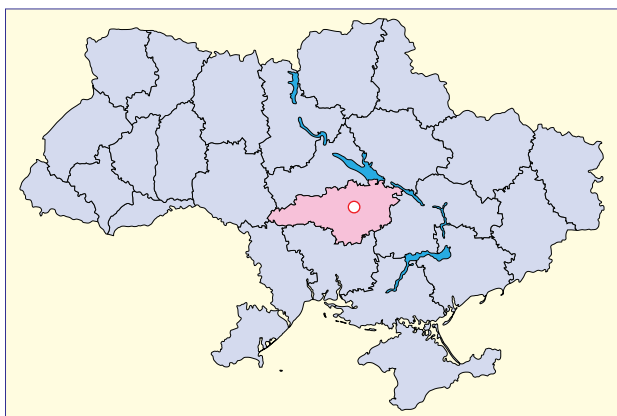
Реалізацію проекту здійснено за кошт Кіровоградської обласної асоціації органів місцевого самоврядування власними силами. Загальний бюджет проекту склав близько 20 тис. грн.

РЕЗУЛЬТАТИ

У результаті реалізації проекту в Кіровоградській області створено 138 органів самоорганізації населення, які активно розвиваються самі та

розвивають свої територіальні громади, беруть участь у конкурсах проектів, проводять масові заходи за участю громади, відстоюють інтереси громади в органах влади тощо.

Під час реалізації проекту головною проблемою стала пасивність громад у суспільному житті села. Так, деякі активісти одноосібно не могли провести зібрання громад, у такому випадку громадські зібрання проводили сільські ради, які мали можливість зібрати громаду та розповісти про переваги створення в цих населених пунктах ОСН. Таким чином, більшість зібрань було проведено саме за присутності голів сільських рад, які пояснювали громаді перспективи розвитку села за активної діяльності ОСН.

Контактна інформація

НИЖНИК Володимир Валерійович,
радник голови Кіровоградської обласної ради,
виконавчий директор
Кіровоградської обласної асоціації органів
місцевого самоврядування

пл. Героїв Майдану, 1, м. Кіровоград, 25022, Україна
Тел.: (0522) 30-15-81, (095) 317-33-11
koaoms@ukr.net
<http://oblrada.kirovograd.ua/>

КРАЩІ ПРАКТИКИ РАЙОНІВ

ТОМАКІВСЬКА РАЙОННА РАДА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Управління змінами для розбудови громадянського суспільства через діяльність Томаківського районного ресурсного центру громадських ініціатив

З метою пошуку нових можливостей для стійкого розвитку громад та залучення інвестицій, розвитку міжсекторного партнерства, розбудови дієздатних громад, посилення їх інституційної спроможності, а найголовніше — зміни світогляду до самопомогі через співпрацю та партнерство при Томаківській районній раді створено районний ресурсний центр громадських ініціатив (консультативно-дорадчий орган).

ПЕРЕДУМОВИ

До створення районного ресурсного центру громадських ініціатив у громадах Томаківського району були такі основні проблеми: особливо виразно відчувався високий рівень патерналізму; відсутні механізми об'єднання громади; низький рівень зворотного зв'язку; відсутність сучасних управлінських підходів (проектний менеджмент та ефективні комунікації).

З метою вирішення вказаних проблем у 2011 році Томаківською районною радою було організовано роботу районного ресурсного центру громадських ініціатив, девіз якого: «НАДИХАЄМО НА РОЗВИТОК!!!».

ПРАКТИКА

Поштовхом для створення районного ресурсного центру громадських ініціатив стала участь району у спільному Проекті ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», де районною радою на 100 % використано можливості участі району в Проекті (I, II фази та компонент енергоефективності).

Пріоритетними напрямками діяльності районного ресурсного центру громадських ініціатив є:

випереджаюча освіта для стійкого розвитку, розбудова громадської активності, стійкий розвиток (екологічний напрямок), підвищення рівня самоосвіти сільських голів і громадських активістів, запровадження сучасних підходів проектного менеджменту в діяльність органів місцевого самоврядування і громадських організацій. Ці напрямки спрямовані на нормотворчу діяльність, розбудову партнерської мережі громадської активності, здійснення моніторингу діяльності громадських організацій і ОМС, застосування інформаційно-комунікаційних технологій, промоцію району як історичного козацького краю.

Районним ресурсним центром громадських ініціатив розроблено низку нормативних документів місцевого значення, зокрема, в таких напрямках:

- 1) випереджаюча освіта для стійкого розвитку — Положення про районний конкурс учнівської творчості «Я люблю свій рідний край»;
- 2) розбудова громадської активності — Програма впровадження політики міжсекторного партнерства і залучення громадських структур у процеси підготовки та реаліза-

Томаківський районний центр громадських ініціатив в дії

- ції місцевих програм й розвитку громад Томаківського району до 2015 року; Положення про активізацію громадської активності, яким затверджено методику оцінювання співпраці громадських організацій з органами місцевого самоврядування;
- 3) стійкий розвиток (екологічний напрямок) — Положення про районний конкурс з розробки екоідей із застосуванням кластерного підходу в системі «вища школа — школа — місцеве самоврядування» на основі міжсекторного партнерства;
  - 4) підвищення рівня самоосвіти сільських голів і громадських активістів — Методичні матеріали для громадських організацій: щодо розвитку міжсекторного партнерства в системі «влада — громада — бізнес»; щодо умілого планування розвитку територіальних громад;
  - 5) запровадження сучасних підходів проектного менеджменту в діяльність органів місцевого самоврядування і громадських організацій — Положення про конкурс проектів і програм стійкого розвитку місцевого самоврядування в Томаківському районі.

Ресурсним центром активно розбудовується партнерська мережа громадської активності з ОМС, Асоціаціями всіх рівнів, науковцями, громадськими та екологічними інституціями, с/г товаровиробниками.

Ресурсний центр здійснює моніторинг діяльності громадських організацій і ОМС відповідно до

розробленої методики оцінювання співпраці громадських організацій з органами місцевого самоврядування, формує історії успіху громад.

Ресурсним центром впроваджено застосування інформаційно-комунікаційних технологій для: підвищення рівня самоосвіти, освіти громадських активістів та сільських голів; пошуку інформації щодо діючих проектів, програм; обміну досвідом; промоції майстрів народної творчості та заходів щодо проведення районного козацького фестивалю «Маків цвіт»; розвитку молодіжного руху Томаківщини. Створено рубрику «Районний ресурсний центр громадських ініціатив інформує» в районній газеті «Наш край».

Ресурсним центром розроблені заходи щодо промоції району як історичного козацького краю шляхом створення сторінки в соцмережі «Однокласники» «Козацький фестиваль Томаківщини «Маків цвіт».

Крім того, наразі сформовано кластер співпраці у форматі «вища школа — школа — місцеве самоврядування» з вищими навчальними закладами — Дніпропетровським національним університетом залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна та ДРІДУ НАДУ при Президентіві України для випереджаючої освіти в напрямку стійкого розвитку.

Центр утворено рішенням Томаківської районної ради від 09.09.2011 р. № 89–8/VI «Про створення районного ресурсного центру громадських ініціатив».

За методологією Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» 10 із 13 гро-

мад отримали змогу навчитись об'єднуватись навколо проблеми та відчуті разом причетність до спільної корисної справи. Проект став справжнім каталізатором підвищення рівня активності громад, в результаті чого було реалізовано 14 громадських ініціатив. Крім того, ОМС і громадськими організаціями району було проведено спільне планування місцевого розвитку і як результат — 7 ініціатив громад внесено в Програму соціально-економічного та культурного розвитку району. Цільовою аудиторією проекту було визначено населення Томаківського району (25 657 чол.).

Ресурсним центром активно розбудовується партнерська мережа громадської активності. Наразі партнерами є: Асамблея громадських рад Закарпаття, Виноградівська районна рада Закарпатської області, Українська асоціація районних та обласних рад, Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад, Дніпропетровська обласна асоціація органів місцевого самоврядування, Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна, ДРІДУ НАДУ при Президентіві України, Інститут енергозбереження та енергоменеджменту НТУУ «КПІ», Українська інноваційна компанія «Зелені технології», Дніпропетровська обласна екологічна асоціація «Зелений світ», Кіровоградський інститут соціокультурного менеджменту, Центр підтримки громадських і культурних ініціатив «Тамариск», сільськогосподарські товаровиробники та приватні підприємці Томаківського району та ін.

У ресурсному центрі власноруч облаштовано наочний інформаційний стенд із зображенням карти району з позначками територіальних громад, в яких були реалізовані ініціативи, та фотоколажами щодо успішної їх реалізації, інформаційні дошки; виготовлено календар «Досягнення громад завдяки співпраці» та презентована добірка матеріалів (з питань впровадження проектів з енергоефективності; щодо розбудови центрів громадських активістів; матеріали конференцій, семінарів щодо розвитку громад у співпраці з органами місцевого самоврядування; з розвитку руху із самоорганізації населення; щодо участі громад у міжнародних конкурсах, проектах; поради щодо розбудови активних громад у співпраці з ОМС; щодо розвитку молодіжного руху; електронний каталог (презентації громад, проекти — переможці конкурсів, фотоархів успіхів громад)). Для зворотного зв'язку з громадськими організаціями району в ресурсному центрі облаштовано: скринька «Громадська думка»; спеціалізована інформацій-

на дошка щодо діючих фондів, конкурсів, проектів; спеціалізована інформаційна дошка щодо діючих семінарів, конференцій, тренінгів, навчань; фотоколаж-порадник «Рецепти успіху»; скринька «Відгуки та пропозиції».

РЕЗУЛЬТАТИ

Якісні показники:

- Створено громадські організації як нові інституції громадської активності.
- 10 із 13 громад району отримали змогу взяти участь у Проекті ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», в результаті чого було реалізовано 14 громадських ініціатив.
- Розроблено 24 проекти для участі у Всеукраїнському та обласному конкурсах проектів і програм розвитку місцевого самоврядування, з яких 21 — проекти-переможці.
- Усього залучено (з різних джерел) 3 500 тис. грн., а це — чотири гривні залучених інвестицій на кожну гривню зведеного бюджету району.
- Змінено світогляд мешканців громад до самопомогі через співпрацю.
- Упроваджено демократичні принципи управління в систему місцевого самоврядування (діалог в системі «громада-влада», вироблення спільного бачення та узгодження дій для вирішення важливих питань).
- Підвищено рівень громадської активності.
- Томаківський районний ресурсний центр громадських ініціатив став переможцем у конкурсі на кращі районні ресурсні центри громад України в рамках спільного Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» і отримав можливість підвищити організаційно-технічне забезпечення діяльності.
- Упроваджено інструменти для мобілізації громад Томаківського району.
- Активізувався молодіжний рух (спільно з громадськими організаціями розробляється план заходів до Програми молодіжної політики).
- 28 школярів району здійснюють експериментально-дослідницьку діяльність (у рамках співпраці з Дніпропетровським національним університетом залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна).
- З метою розвитку та популяризації Томаківського краю започатковано районний козацький фестиваль «Маків цвіт».

Кількісні показники:

- Кількість розроблених проектів для участі в конкурсах, проєктах — 53, з них проєкти-переможці — 39.
- Досягнуто 100 % участь громад району в проєктній діяльності.
- Кількість створених громадських організацій в районі — 14.
- Кількість партнерів — більше 45.
- Кількість проведених круглих столів, тренінгів, семінарів — 49.
- Кількість організованих поїздок-навчань місцевих активістів та сільських голів для організації роботи громадських організацій — 58.

Становлення громадських організацій відбувалось під час перших діалогів у громадах, які виявили ініціативу і ризикнули взяти участь у Проєкті ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» (I фаза). Це була ретельна та непроста робота, пов'язана з роз'ясненням населенню суті об'єднання та донесення до їх свідомості можливості спільними зусиллями вирішити важливі питання територіальних громад. Громади не завжди були готові до співпраці через відсутність лідера, низький рівень громадської активності, байдужість. І першим кроком до визначення колективного ба-

чення майбутнього та впровадження спільних ініціатив було створення громадських організацій в територіальних громадах району.

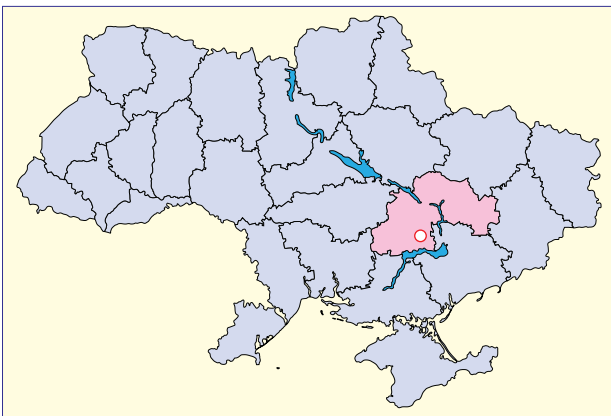
Продовжуючи співпрацю громад району у II фазі Проєкту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», слід відзначити, що свідомість людей змінилась, громади згуртувались, стали рушійною силою, яка прагне кращих змін і здатна їх здійснити.

Томаківський районний ресурсний центр громадських ініціатив є дієвим, придатним для впровадження в інших громадах. Адже вперше через діяльність районного ресурсного центру громадських ініціатив відбулося управління змінами в місцевому самоврядуванні для розбудови громадянського суспільства.

За сприяння Томаківського районного ресурсного центру громадських ініціатив були організовані візити та прийоми делегацій для обміну досвідом.

Завдяки діяльності ресурсного центру досягнуто високих результатів, є перспективи і плани на майбутнє, а найголовніше — векторність в діяльності щодо консолідації спільних зусиль у напрямку розв'язання нагальних проблем життєдіяльності територіальних громад району.

АДЖЕ РАЗОМ ДІЄВИШЕ!

Контактна інформація

СКРИПЧЕНКО Наталія Миколаївна,
голова Томаківської районної ради

вул. Леніна, 14, смт Томаківка, Томаківський р-н,
Дніпропетровська обл., 53500, Україна
Тел.: (05668) 3-10-02
rada_tom@ukr.net

МАЛОВИСКІВСЬКА РАЙОННА РАДА КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Створення центрів місцевої активності для розвитку громади на базі будинків культури та бібліотек

Створення центрів місцевої активності для розвитку громади (ЦМА) передбачає впровадження методології основ соціокультурного менеджменту у роботу клубів та бібліотек з використанням сучасних інтернет-технологій, європейського досвіду, законодавства України, а це сприятиме підвищенню відкритості влади та посиленню активності жителів громади.

ПЕРЕДУМОВИ

З моменту проголошення незалежності і суверенітету України на теренах нашої держави стали нові виклики у галузі культури з питань духовності та формування активного громадянина, закладення основ повноцінного громадянського суспільства. Система діяльності закладів культури (будинків культури, сільських клубів, бібліотек) розбалансована і потребує сучасних перетворень, матеріальна база закладів застаріла та занепадає. Члени громад району, керівники органів місцевого самоврядування мали бажання щось змінити у сфері культури, але не володіли сучасними технологіями соціокультурного менеджменту, не мали інформації про досвід європейських держав у питаннях розвитку активності громад. Однак процеси спілкування між членами громади і представниками органів місцевого самоврядування, депутатами різного рівня та представниками органів виконавчої влади з кожним роком все більше потребували розвитку, вдосконалення та нових форм співпраці. І на певному етапі постали питання ефективного використання приміщень закладів культури з користю для громади та місцевої влади.

ПРАКТИКА

З 2010 року при Маловисківській районній раді у рамках Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» створено районний ресурсний центр розвитку громад. Головними завданнями діяльності ресурсного центру є сприяння громадським організаціям, керівникам органів місцевого самоврядування, ініціативним

групам у реалізації інвестиційних проектів, пошук нових підходів до розвитку територіальних громад, організація і проведення навчальних тренінгів та семінарів для зацікавлених осіб. Дослідження проблем у діяльності закладів культури та пошук нових, сучасних шляхів їх вирішення — один із напрямків роботи ресурсного центру.

Ознайомившись з діяльністю Міжнародного фонду Чарльза Стюарта Мотта, на прикладі громадської організації «Інститут соціокультурного менеджменту» (м. Кіровоград) представники закладів культури, учасники проекту пройшли стажування по грантовій програмі фонду «Школа громадської участі».

Оволодівши інструментами соціокультурного менеджменту та сучасними технологіями зі створення центрів місцевої активності на базі будинків культури, сільських клубів та бібліотек, Маловисківська районна рада у співпраці з Оникіївською, Новогригорівською сільськими радами та Маловисківською районною бібліотекою з червня 2012 року розробили та розпочали впровадження проекту «Центри місцевої активності для розвитку громад». У ході реалізації проекту Оникіївською сільською радою та громадською організацією «Оникієве для нащадків» було розроблено та направлено на грант проект «Перші кроки до успіху» (створення громадської світлиці при сільській бібліотеці як центру місцевої активності громади). Проект отримав грант Програми «Посилення впливу громадянського суспільства» Міжнародного фонду «Відродження».

За результатами реалізації проекту «Перші кроки до успіху» при сільській бібліотеці та сіль-

*Центр місцевої активності
на базі Будинку культури села Новогригорівка
Маловисківського району Кіровоградської області*

ському Будинку культури було обладнано громадську світлицю, придбано комп'ютерну техніку з підключенням до мережі Інтернет. Організовано проведення круглих столів з представниками влади з питань доступу до публічної інформації. Організовано участь молоді в інтернет-телемостах зі своїми ровесниками зі сходу та заходу України. Запроваджено проведення безкоштовного юридичного консультаційного пункту. Налагоджено випуск сільського інформаційного бюлетеню. Центр місцевої активності — громадська світлиця при Оникіївській сільській бібліотеці та сільському Будинку культури — став осередком співпраці влади та громади.

У рамках районного проекту зі створення центрів місцевої активності для розвитку громад при Новогригорівському сільському клубі за ініціативи громади була створена та юридично зареєстрована громадська організація «Відродження Новогригорівки».

Активність громади була викликана небажанням миритися зі складними процесами занепаду села. Закриття школи та відсутність дитячого садочка, поступове руйнування сільського Будинку культури стали стимулом для жителів громади різного віку розпочати боротьбу за свою громаду. Члени громадської організації організували у сільському Будинку культури збори громади, запросивши як рядових членів громади, так і керівництво сільської ради, сільських та районних депутатів, керівників сільськогосподарських підприємств. Результатом зборів стало підписання угоди про співпрацю та фінансову підтримку між

громадою, сільською радою та представниками місцевого бізнесу. Затверджено плани розбудови громади та посиленої участі кожного з питань відродження села.

У процесі реалізації домовленостей:

- капітально відремонтовано сільський Будинок культури;
- при Будинку культури засновано громадські об'єднання за інтересами;
- створено громадську світлицю;
- організовано святкування культурно-мистецьких заходів;
- активізувала свою роботу сільська бібліотека;
- матеріальна база закладів культури села поповнилась комп'ютерною технікою з підключенням до мережі Інтернет, плазмовим телевізором, настільними іграми для молоді, музичними інструментами.

За сприяння ресурсного центру районної ради та колективу районної бібліотеки розроблено низку заходів, які направлені на реалізацію проекту зі створення центрів місцевої активності на базі закладів культури.

За методичної підтримки районного ресурсного центру колективом бібліотеки було розроблено та подано на грант до програми «Бібліоміст» проект з розширення інтернет-комунікативної бази бібліотеки. У результаті отримання гранту районна бібліотека отримала 12 комплектів комп'ютерної техніки з підключенням до мережі Інтернет. При районній бібліотеці реалізуються молодіжні ініціативи: дитячо-юнацька громадська організація «Ліга інтелектуальних ігор»; поетична студія «Мрія»; жіночий клуб «Світлиця»; інформаційно-консультаційний портал «Захист прав дітей в Україні»; медіа-інтернет-проект «Пізнаємо Україну через діалог»; творча майстерня «Публічна бібліотека сьогодні, яка вона»; проект за участю старшого покоління «Вища народна школа». Розроблено та впроваджено проекти екологічного спрямування «Наше місто — чистий дім» та «Здай батарейку — врятуй крота». Спільний проект з податковою службою та представниками бізнесу «Податкова звітність без кордонів». Завдяки впровадженню новітніх форм роботи та соціокультурних технологій Маловисківська районна бібліотека ім. Лесі Українки як центр місцевої активності громади потрапила у 12 кращих бібліотек України за результатами проекту «Простір ідей» на 5-му Всеукраїнському інформаційному телевізійному каналі.

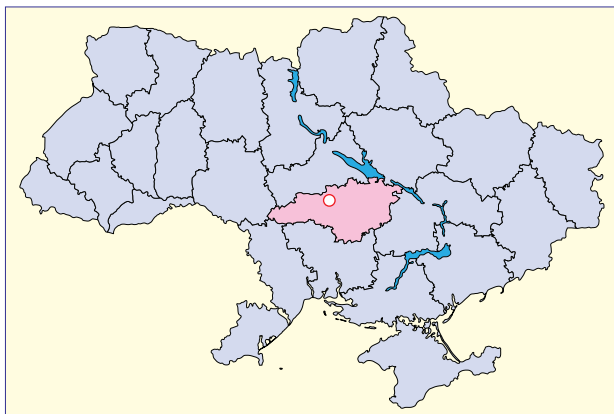
Під час реалізації проекту зі створення центрів місцевої активності для громади на базі закладів культури використовувалися сучасні медіа-інтернет-технології, соціальні мережі та інтернет-ресурси, польський досвід та технології зі створення ЦМА.

Нестандартні підходи у роботі з молоддю, представниками старшого покоління, представниками влади сприяли активності громади усіх населених пунктів, у яких впроваджувався проект. За результатами впровадження проекту Маловисківською районною радою прийнято рішення про вивчення та впровадження досвіду, отриманого в ході реалізації проекту, у громадах району.

Цільові групи проекту: учні загальноосвітніх шкіл, члени молодіжних організацій, представники старшого покоління, члени громадських ветеранських організацій, представники органів місцевого самоврядування, представники виконавчої влади, підприємці, депутати різних рівнів.

Партнером проекту виступила громадська організація «Інститут соціокультурного менеджменту» м. Кіровоград.

Бюджет проекту зі створення центрів місцевої активності розвитку громад на базі закладів культури склав 200 тис. грн. Джерелами фінансування стали: районний бюджет — 30 тис. грн., бюджети сільських рад — 70 тис. грн., грантові програми Міжнародного фонду «Відродження» та програми «Бібліоміст» — 50 тис. грн., місцеві підприємці — 15 тис. грн., внески громади через громадські організації-партнери — 35 тис. грн. Усі заходи проекту реалізовувались на умовах співфінансування.

РЕЗУЛЬТАТИ

За результатами реалізації проекту у пілотних громадах відбулися кардинально якісні зміни у питаннях ставлення жителів громади як до об'єктів соціальної сфери, які перебували у занепаді, так і до розвитку територіальної громади. Так, громада села Оникієве розпочала активно впроваджувати європейську методологію «Разом дієвіше» у питаннях розвитку громади. Громада розробила низку мікропроектів, взяла участь у грантових програмах та на умовах співфінансування провела енергозберігаючі заходи у місцевій школі (заміна віконних рам на склопакети). На тих же умовах відремонтовано сільську лікарську амбулаторію, закуплено медичне обладнання. Спільними зусиллями на місцевому стадіоні збудовано спортивний майданчик. Громадська світлиця стала інформативно-ресурсним центром громади.

Громада села Новогригорівка власним коштом відремонтувала місцевий Будинок культури. При ньому відроджено сільський аматорський хорвий колектив, який має статус народного. Організовано гурткову роботу з молоддю. Бібліотека села стала найкращим сільським закладом культури у районі. Сільський Будинок культури є центром місцевої активності розвитку громади, а громадська світлиця — затишним місцем для збору громадян села.

Маловисківська районна бібліотека ім. Лесі Українки — один з найкращих закладів культури міста з постійними зборами громадян, круглими столами та творчими лабораторіями громадської активності. Бібліотека є обласним демонстраційним закладом з обміну досвідом з розробки та впровадження соціальних проектів.

Контактна інформація

ЖОВТИЛО Леонід Борисович,

заступник голови Маловисківської районної ради

вул. Жовтнева, 78, м. Мала Виска,
Маловисківський район,
Кіровоградська обл., 26200, Україна
Тел.: (05258) 5-12-75, (067) 520-84-20
MVLeonid69@gmail.com
<http://mvrada.org/>

ХОТИНСЬКА РАЙОННА РАДА ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Створення Модельних правил благоустрою територіальних громад Хотинського району та їх впровадження у громадах

Правила благоустрою є особливою і важливою компонентою місцевого нормативного поля, оскільки вони визначають принципи співжиття членів громади. Їх ухвалення знаходиться у компетенції місцевої ради, і ця обставина робить Правила благоустрою в руках місцевої громади та її керівництва ефективним інструментом наведення порядку на території громади.

ПЕРЕДУМОВИ

У Хотинському районі Чернівецької області в окремих населених пунктах Правила благоустрою прийняті, але, як показала практика, процес розробки документа, його впровадження та ефективність застосування носили формальний характер. Із самого початку було втрачено основний принцип ефективності документа, а саме — широка участь громади в розробці та прийнятті цього важливого місцевого нормативного акта. На жаль, органи самоврядування громад, в переважній своїй

*Зліва направо:
голова Хотинської районної ради
Руденко Дмитро Іванович,
заступник голови Хотинської районної ради
Кравецька Тетяна Іванівна,
голова Хотинської районної державної адміністрації
Юзва Юрій Михайлович,
Крутенківський сільський голова
Стрижборода Віктор Миколайович*

більшості, не усвідомлювали важливості дії Правил як правового акта, який дає досить серйозні можливості та методи впливу в процесі наведення порядку на підвідомчій території. Як показує практичний досвід успішних громад, такий документ у час правових неузгоджень та протиріч дає можливості надолужити прогалини чи недоліки чинного законодавства в умовах конкретної територіальної громади.

ПРАКТИКА

Головне напрацювання проекту — Модельні правила благоустрою — були використані безпосередньо у проекті в 10 пілотних громадах при створенні власних Правил благоустрою цих громад. У подальшому вони стали інтелектуально-правовою базою Хотинської районної громадської організації «Центр євроінтеграції» при створенні і запровадженні Правил благоустрою у всіх інших сільських громадах Хотинського району. Окрім того, видані у рамках проекту книгу та компакт-диск щодо Правил благоустрою та відповідну інформацію в Інтернеті мали можливість використати громади всієї України при застосуванні потенціалу Правил на користь громад. Центр євроінтеграції надавав практичні і юридичні безоплатні консультації з цих питань за запитами представників громад. Безпосередньо отримали користь від проекту 10 пілотних територіальних громад, що ухвалили рішення про власні Правила благоустрою. Загальна чисельність населення цих громад — 18 тис. осіб.

Запит до Міжнародного фонду «Відродження» на проект склав 99 710 грн. при розрахунковій вартості проекту 109 910 грн. Різниця була покрита за

рахунок власних ресурсів ГО «Центр євроінтеграції» та залучених коштів. Внески місцевих рад були важливими для виконання проекту, але їх складно підрахувати. У проекті брали участь американські та українські волонтери. Проект виконувався у співпраці із Хотинською районною радою та сільськими радами, що були обрані у проекті. Були залучені також експерти з провідних буковинських і загальноукраїнських громадських організацій.

РЕЗУЛЬТАТИ

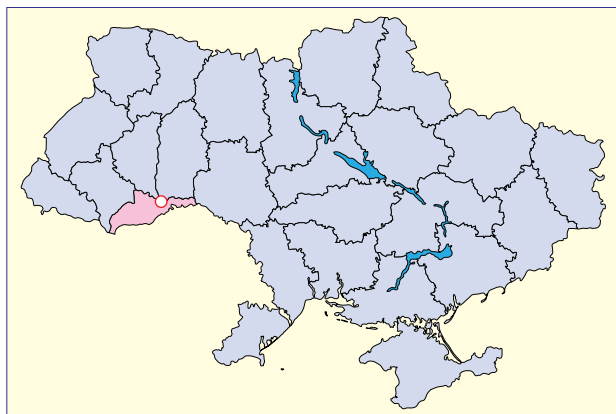
Головним результатом проекту було створення Модельних правил благоустрою як базового документа, що дозволило ГО «Центр євроінтеграції» продовжити роботу щодо повного охоплення громад району, а районній раді як партнеру проекту — здійснювати методичну та координаційну функцію щодо сільських рад і громад у питанні застосування потенціалу Правил благоустрою.

Конкретним результатом стало ухвалення власних Правил благоустрою у 10 сільських громадах.

До результатів проекту слід віднести також видання книги та компакт-диску з проблематики Правил благоустрою, що створило матеріальні можливості для поширення результатів проекту по всій Україні.

Районна рада як партнер проекту отримала у своє розпорядження базову наробку проекту — Модельні правила благоустрою, що дозволило їй у подальшому разом з ГО «Центр євроінтеграції» вести роботу із запровадження Правил благоустрою у всіх громадах району.

На завершальному етапі узагальнення та поширення досвіду проекту відбувся аналіз досвіду впровадження Правил благоустрою громадами району, проведена науково-практична конференція щодо результатів проекту та проблематики Правил благоустрою із запрошенням представників

*Крутеньківський сільський голова
Стрижборода Віктор Миколайович:
спілкування з односельцями*

усіх громад району спільно з Хотинською районною радою, робочі матеріали проекту висвітлювались в районних та обласних ЗМІ.

Видано книги та CD (наклад по 1000 примірників) з вміщенням Модельних правил благоустрою, супутніх аналітичних і узагальнюючих матеріалів та зразків Правил благоустрою громад для поширення у Чернівецькій області та Україні, видання розіслано у бібліотеки області та України. Модельні правила благоустрою були розміщені на інформаційному порталі територіальних громад Чернівецької області та сайті «Громадський простір».

Контактна інформація

ДОМАНЧУК Андрій Григорович,
заступник голови Хотинської громадської організації «Центр Євроінтеграції»,
депутат Хотинської районної ради

вул. О. Кобилянської, 2а, м. Хотин, Хотинський р-н,
Чернівецька обл., 60000, Україна
Тел.: (03731) 2-17-15
hotrada@rambler.ru

ГУЩАК Олег Васильович,
начальник відділу з питань розвитку, управління проектами та залучення інвестицій виконавчого апарату Хотинської районної ради

вул. О. Кобилянської, 2а, м. Хотин, Хотинський р-н,
Чернівецька обл., 60000, Україна
Тел.: (03731) 2-17-15
hotinvest@ukr.net
<http://gromady.cv.ua/ht/rada/>

ЛЕБЕДИНСЬКА РАЙОННА РАДА СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Підтримка проекту Сумського обласного об'єднання громадян «Усвідомлений вибір народу»

Цей проект спрямований на надання первинної безоплатної правової допомоги сільському населенню, розбудову сільських правових консультантів (параюристів), навчання сільських голів, організацію конкурсів на надання кваліфікованої первинної правової допомоги сільському населенню.

ПЕРЕДУМОВИ

Однією з проблем у діяльності сільських громад є відсутність на місцях спеціалістів з надання первинної правової допомоги населенню, а отримання таких послуг у місті не завжди є доступним через віддаленість сіл, недоліки у транспортному сполученні, високу вартість проїзду тощо.

ПРАКТИКА

Виконавцями практики є Сумський громадський центр правової інформації та консультацій, усі 23 сільські ради Лебединського району, партнерами — Лебединська районна рада та Лебединська районна державна адміністрація, про що укладені відповідні угоди.

Сумським громадським центром правової інформації та консультацій з урахуванням пропозицій сільських громад була розроблена тематика навчання з найбільш актуальних питань життєдіяльності громад. Місцем проведення навчання ви-

значено Лебединську центральну районну бібліотеку, періодичність проведення — один раз на місяць.

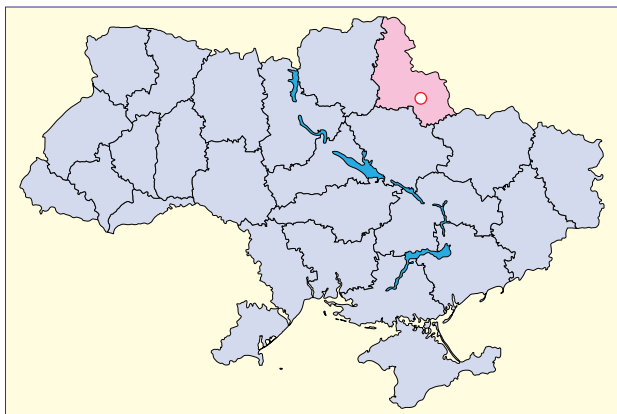
Бюджет практики складає 48 360 грн. за рахунок коштів Сумського обласного об'єднання громадян «Усвідомлений вибір народу».

РЕЗУЛЬТАТИ

У результаті запровадження практики досягнуто підвищення якості послуг, які надаються населенню органами місцевого самоврядування району.

Успіху практики сприяла її актуальність та підтримка з боку сільських рад.

Етапи реалізації практики систематично висвітлювались в міськрайонній газеті «Життя Лебединщини», по міськрайонному радіомовленню «Світанок», на офіційних сайтах Лебединської районної ради та Лебединської районної державної адміністрації.

Контактна інформація

ПОЛОВА Ганна Василівна,
керуюча справами виконавчого апарату
Лебединської районної ради

вул. Сумська, 12, м. Лебедин, Лебединський р-н,
Сумська обл., 42200, Україна
Тел.: (05445) 2-15-53
lebrada@sm.ukrtel.net
<http://lebrada.gov.ua/>

КРАЩІ ПРАКТИКИ МІСТ

НІКОПОЛЬСЬКА МІСЬКА РАДА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розробка міської комплексної Програми з екологічної безпеки та оздоровлення м. Нікополя на 2014–2017 роки та її інформаційно-промоційний супровід

Проект передбачав проведення комплексної екологічної оцінки стану навколишнього природного середовища міста Нікополь з використанням світових стандартів і норм з питань екологічної безпеки, у тому числі екологічний аудит міста, на підставі якого було розроблено міську комплексну Програму з екологічної безпеки та оздоровлення міста Нікополь до 2020 року.

ПЕРЕДУМОВИ

Місцева громада систематично висловлювала незадоволення станом навколишнього середовища міста Нікополь під час обговорення стратегічних пріоритетів розвитку міста на громадських слуханнях, зустрічах, круглих столах тощо. Щорічні статистичні дані свідчать про збільшення техногенного навантаження на навколишнє середовище у зв'язку з діяльністю потужних підприємств — потенційних забруднювачів.

Для подолання цих негативних тенденцій та дотримання показників стану міського середовища в межах, що створюють комфортні та здорові умови для життя і діяльності населення, необхідно було провести комплексну оцінку стану навколишнього природного середовища та екологічний аудит міста і розробити на його основі міську комплексну Програму стабілізації екологічної ситуації та оздоровлення міста з метою поліпшення екологічної ситуації та створення комфортних умов проживання мешканцям міста. При цьому була необхідність підвищити поінформованість населення з питань діяльності в галузі охорони довкілля та самоорганізації громади міста задля її сталого роз-

витку шляхом проведення інформаційно-просвітницької кампанії.

ПРАКТИКА

У рамках Проекту було проведено 2 публічних конкурси на визначення переможців щодо виконання робіт з написання технічного завдання для проведення комплексної оцінки та безпосередньо проведення екологічного аудиту території міста.

Майже рік у місті Нікополь проводився комплекс робіт щодо оцінки стану навколишнього природного середовища та екологічний аудит міста. Ця робота здійснювалась Науково-дослідним інститутом екологічних проблем при Міністерстві охорони навколишнього середовища за повної підтримки міської влади та за участі громадськості.

У рамках розробки комплексної Програми з екологічної безпеки та оздоровлення міста було проведено ряд заходів щодо громадського обговорення кожного пункту цієї Програми, де також були включені пропозиції щодо заходів зі створення сприятливого середовища та умов для збалансованого соціально-економічного та екологічного розвитку м. Нікополя, інвестиційно-сприятливого

Засідання робочої групи з розроблення Програми з екологічної безпеки та оздоровлення м. Нікополя

клімату для залучення бізнесу до діяльності в галузі охорони довкілля. Програма була написана в проєвропейському форматі з використанням досвіду канадських і українських фахівців у галузі екології.

Підхід, який був впроваджений керівником проєкту А. Близнюк, став унікальним і корисним практичним досвідом співпраці всіх зацікавлених сторін. Цей підхід був побудований на сукупності таких основоположних принципів:

- **Постійні та детальні консультації.** Керівник Проєкту підтримувала відкриті комунікаційні зв'язки з робочою групою Проєкту, партнерами Проєкту, підрядними установами щодо розробки технічного завдання для проведення комплексної оцінки стану навколишнього середовища та іншими зацікавленими сторонами впродовж усього терміну дії Проєкту, що забезпечило обмін інформацією, даними та пропозиціями про хід його впровадження. Для належного виконання Проєкту згідно з його завданнями на робочих нарадах обговорювались проміжні результати Проєкту, ризики, які можуть вплинути на подальший хід реалізації Проєкту і заходи щодо їх мінімізації.
- **Залучення та активна участь громадськості міста** (у тому числі гендерно збалансованої кількості жінок та чоловіків різних вікових груп), **а також великого та малого бізнесу** (у тому числі представників підприємств державного і недержавного секторів). До заходів Проєкту були залучені громадські організації, представники Громадської ради

при міському голові, Комітету з управління впровадженням Стратегічного плану економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності міста Нікополь до 2015 року, експертна рада із залучення інвестицій, дві постійні депутатські комісії Нікопольської міської ради (комісія з питань містобудування, землекористування та охорони навколишнього середовища; комісія з питань бізнесу, споживчого ринку, сфери послуг, транспорту та зв'язку), представники підприємств державного і недержавного секторів, а також Рада директорів міста, Координаційна рада підприємців та інші зацікавлені сторони. Спеціалісти виконавчого органу Нікопольської міської ради братимуть активну участь у діяльності робочої групи, яка буде створена для виконання проектних завдань.

- **Використання перевірених і випробуваних методів і підходів.** Експерти та члени робочої групи мали знання та значний досвід діяльності у сфері захисту довкілля, які і були використані в цьому Проєкті.
- **Використання результатів попередньої роботи та існуючого досвіду, а також наявної інформації.** Усі доречні та наявні дані, правила, процедури та методології були зібрані, вивчені, проаналізовані та належним чином враховані в роботі та рекомендаціях. У подальшому це надало можливість Проєкту ґрунтуватися на роботі, котра була проведена в контексті залучення результатів попередніх програм та проєктів.
- **Планування строків виконання всіх етапів Проєкту.** Тривалість Проєкту складала 17 місяців. Його впровадження вимагало проведення широкого спектру робіт. Важливим елементом Проєкту було чітке планування заходів, контроль за їх виконанням і взаємодія з боку як керівника Проєкту, так і Комітету з управління впровадженням Стратегічного плану економічного розвитку та конкурентоспроможності міста Нікополь.
- **Моніторинг та оцінка проміжних і заключних результатів Проєкту, ризики та шляхи їх подолання.** Постійний моніторинг виконання заходів Проєкту та індикатори його успішності дали змогу робочій групі швидко реагувати на всі виклики та ризики Проєкту.
- **Ефективний менеджмент Проєкту.** Чітке розмежування обов'язків згідно з проектними

ми завданнями та відповідно до конкретних сфер досвіду і знань консультантів та підрядників були підкріплені загальним контролем і чіткою відповідальністю керівника Проекту.

Проект було реалізовано Нікопольською агенцією регіонального розвитку у співпраці з Нікопольською міською радою та громадськістю міста за фінансової підтримки Уряду Канади. Нікопольська міська рада і партнери Проекту засвідчили свою підтримку щодо безпосередньої участі їхніх працівників на волонтерських засадах в його реалізації.

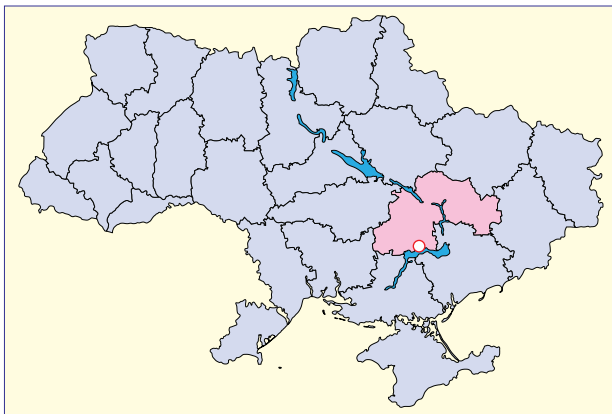
Проект було профінансовано в рамках Проекту «Місцевий економічний розвиток міст України» за фінансової підтримки Федерації канадських муніципалітетів на загальну суму 395 тис. грн. Волонтерський внесок громадських організацій та фахівців виконкому Нікопольської міської ради склав 217 тис. грн.

РЕЗУЛЬТАТИ

Місто Нікополь стало першим містом в Україні, яке провело комплексну екологічну оцінку стану природного навколишнього середовища міста та екологічний аудит його території. Як результат — розроблена міська комплексна Програма з екологічної безпеки та оздоровлення м. Нікополя до 2020 року, яка буде прийнята в IV кварталі 2015 року (на період з 2016 по 2020 рік) на сесії Нікопольської міської ради. Якісні зміни — це розроблена міська комплексна Програма з чіткими кількісними показниками, у т. ч. фінансуванням всіх заходів екологічного спрямування. Також

поінформовано впродовж реалізації Проекту понад 15 000 населення. Виготовлено буклет щодо правильного поводження з побутовими відходами у кількості 1000 екз. і розповсюджено по квартальним комітетам міста (приватний сектор). Зменшено кількість стихійних звалищ у межах міста на 10 % у 2014 році порівняно з 2013 роком. Залучено понад 10 експертів, науковців у галузі охорони довкілля, у т. ч. міжнародних. Проведено семінар з екологами потужних промислових підприємств міста на тему «Добровільне проведення екологічних аудитів на підприємствах міста та сертифікація на відповідність реалізованих видів діяльності вимогам природоохоронного та іншого законодавства», круглий стіл з представниками виконавця екологічного аудиту території міста, спільне засідання з Координаційною радою підприємців при міському голові та тему «Впровадження екологічних технологій в підприємницькій діяльності», круглий стіл з Радою директорів потужних промислових підприємств міста на тему «Мінімізація техногенного навантаження на довкілля м. Нікополя» і багато інших заходів, у т. ч. з молоддю.

Це нова практика, яка ще взагалі не впроваджувалась в інших містах України. Є необхідність в її поширенні та презентаціях по всій території України, оскільки стратегічна екологічна оцінка територій областей, міст, сіл та селищ на сьогодні є вже досить актуальною і затребуваною. І місто Нікополь готове поділитись своїм досвідом у реалізації такого унікального проекту по всій території України та за кордоном.

Контактна інформація

БЛИЗНЮК Анжела Михайлівна,

директор — голова правління ГО «Нікопольська агенція регіонального розвитку», депутат Нікопольської міської ради, радник Нікопольського міського голови

вул. Електрометалургів, 3, м. Нікополь,
Дніпропетровська обл., 53213, Україна
Тел.: (095) 626-05-22
lika11.72@mail.ru
<http://portal.nikopol.net/>

ТРОСТЯНЕЦЬКА МІСЬКА РАДА СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Активізація участі громадян м. Тростянець Сумської області у місцевому розвитку через створення квартальних комітетів та дієвої системи громадського моніторингу дій місцевих органів влади

У ході проекту створена ефективна модель взаємодії громадян з органами влади для вирішення актуальних місцевих проблем та сприяння самоорганізації громадян, а також для визначення місцевих пріоритетів розвитку на основі громадської думки.

ПЕРЕДУМОВИ

У місцевих програмах розвитку проблеми окремих мікрорайонів міста часто залишаються неврахованими, бо недостатньо лобіюються: найчастіше враховуються проблеми центру, а не його окраїн. Не завжди фінансується вирішення найбільш актуальних проблем, а насамперед тих, про які найчастіше повідомляють найактивніші вуличні комітети чи лобіюють депутати, часто керуючись власними інтересами (бізнесовими, приватними) чи інтересами певних груп. Зокрема, це стосується проблем, пов'язаних із житлово-комунальним господарством та благоустроєм міста. Свідченням тому є стабільно велика кількість звернень такого плану до ОМС — біля 700 звернень щороку. Проведений протягом 2013 року аналіз звернень громадян свідчить, що кожне третє письмове звернення до Тростянецької міської ради стосувалося саме комунальних проблем (благоустрій, будівництво та ремонт доріг, водозабезпечення, освітлення тощо). Ще приблизно 500 жителів щороку приходили із цими ж питаннями на особистий прийом до міського голови чи його заступника, що свідчить про їх важливість для жителів громади.

Причинами такого територіального дисбалансу у розвитку громади стало слабе представництво інтересів виборців депутатами у міській раді (відсутність звітності депутатів перед виборцями, низька обізнаність народних обранців про проблеми в окрузі, відсутність постійного зв'язку депутата з органами самоорганізації населення та і виборцями взагалі). Також часто є недостатньою можливість

представників віддалених вулиць дістатись до міської ради та донести свої проблеми в силу своєї зайнятості на роботі, обмеженості у фінансових ресурсах тощо, загалом не надто висока активність громадян у вирішенні місцевих проблем.

Крім цього, значною проблемою залишалася недостатність громадського контролю за вирішенням уже озвучених владі питань. Незважаючи на те, що проблеми висвітлювалися у місцевих ЗМІ та на кабельному телебаченні, в Інтернеті, проте більшість з них так і залишаються лише озвученими. Реакція на такі проблеми якщо і існує, то далеко не завжди вона є оперативною. Крім того, якщо проблема і була вирішена, то громадянин, який її озвучив, може так і не довідатись про це (якщо тільки проблема не стосується його особисто). А цілком можливо, що заявник сам бажав би взяти участь у вирішенні проблеми, залучити до цієї дії своїх знайомих, контролювати цей процес і потім поширювати свій позитивний досвід серед інших громадян. Таким чином, люди, не відчуваючи зворотного зв'язку на свої звернення, втрачають інтерес до участі у вирішенні місцевих проблем, а відтак схильні вірити у те, що не можуть впливати на процеси у власній громаді, що у підсумку призводить до поступової втрати довіри до влади і відмежування громадськості від участі у вирішенні місцевих проблем.

ПРАКТИКА

Представлена нами практика направлена, поперше, на удосконалення у місті Тростянець сис-

теми діяльності органів самоорганізації населення (створення квартальних комітетів) як механізму місцевого врядування. Ці органи через застосування механізмів місцевої демократії (збори громадян за місцем проживання, громадські слухання) доносять наявні місцеві проблеми та громадські ініціативи з їх вирішення до депутатів міської ради, керівників комунальних підприємств та міського голови.

Проведення постійних зустрічей представників Тростянецької міської ради, комунальних підприємств, депутатів міської ради із квартальними комітетами безпосередньо в мікрорайоні та налагодження чіткої комунікації із радою квартальних комітетів забезпечує можливість більш чіткого впливу громади на формування місцевої політики, прозорість формування бюджету та програми соціально-економічного розвитку, а також процесу використання бюджетних коштів у територіальній громаді.

Налагодження системи постійної звітності про виконання бюджету та плану соціально-економічного розвитку у мікрорайонах, запровадження практики, коли роботи муніципальних комунальних служб оплачуються лише за наявності на акті виконаних робіт підпису голови будинкового чи вуличного комітету, який підтверджує виконання роботи належної якості, а також постійне висвітлення цього процесу на громадському телебаченні забезпечує здійснення громадського моніторингу діяльності міської ради, депутатів у різних секторах та сферах.

Крім цього, в місті впроваджений і діє відкритий інтерактивний веб-майданчик під назвою «Відкрите місто», на якому громадяни в режимі реального часу повідомляють про актуальні проблеми, що виникли на їх вулиці чи у мікрорайоні, суспільно значущі проблеми громади. При цьому ця унікальна платформа дає можливість не лише написати про наявну проблему, додати до повідомлення фото чи відео, але і на актуальній карті міста чітко вказати її місцезнаходження (наприклад, відкритий люк чи стовп, на якому згоріла лампа). У свою чергу працівники міської ради, комунальних закладів та підприємств (усі вони в обов'язковому порядку зареєстровані на цьому веб-майданчику) майже миттєво отримують інформацію про міські проблеми та приймають рішення щодо вжиття необхідних заходів по їх вирішенню. Більш того, відповідне положення передбачає необхідність реагування комунальних служб на озвучену проблему протягом 3 днів, а на

її повне вирішення відводиться не більше місяця. Це дозволяє мешканцю персонально відстежувати хід розгляду та вирішення його проблеми, більше того, самому брати участь у її вирішенні (повідомивши про неї або самоорганізувавшись разом з іншими мешканцями для її вирішення). Керівники міської ради та комунальних служб отримали можливість здійснювати постійний контроль за виконанням цих заходів та вчасним наданням відповідей щодо вирішення чи причин неможливості вирішення названих проблем.

Загалом ця практика не лише забезпечує широку участь громадян у розробці та ухваленні рішень міською радою з питань місцевого розвитку, а й сприяє реальній підзвітності та прозорості в її діяльності та діяльності комунальних підприємств.

Загальний бюджет реалізації практики складає 126 тис. грн., з них 108 тис. грн. — отриманий грант у рамках конкурсу «Підтримка інститутів громадянського суспільства як рушіїв демократії і належного врядування», що адмініструється БФ «Творчий центр ТЦК». 18 тис. грн. — внесок Тростянецької громади.

Тростянець є одним із шести пілотних міст (ще Луцьк, Суми, Бурштин, Запоріжжя, Миргород), які впроваджують електронну платформу «Відкрите місто» за підтримки МФ «Східна Європа». Враховуючи досвід цих міст, до проекту протягом останнього року приєдналися міста Сарни та Добровірів. Ще кілька міст перебувають на різних стадіях приєднання.

РЕЗУЛЬТАТИ

1. Удосконалена система органів самоорганізації населення (ОСН). Створені місцеві нормативні акти, а саме Положення про загальні збори громадян та Положення про органи самоорганізації населення. На підставі цих документів в місті створено та легалізовано понад 200 вуличних та будинкових комітетів, які об'єднані у 7 квартальних комітетів. Кожен квартальний комітет має чіткі межі, свій центр — приміщення в мікрорайоні, де збираються на збори, обговорюють важливі для вирішення питання. Керівники органів самоорганізації населення мають відповідні посвідчення представників міської ради, що дає їм право координувати роботу комунальних служб на своїй території. У свою чергу комунальні служби без участі представника органу ОСН не розпочинають виконувати роботу, бо саме вони, як ніхто інший, знають суть проблеми на своїй вулиці, у дворі та ставлять певні вимоги до способів та шляхів вирішення проблеми.

Обговорення програм розвитку і міського бюджету та їх виконання під час зборів квартального комітету

2. Вироблення та прийняття управлінських рішень здійснюється із залученням громадян. Влада і громада спільно планують та розробляють соціально важливі програми міста та міський бюджет. Зокрема, до Програми міського розвитку на 2014 рік від ОСН надійшло понад 200 заявок, що були результатом засідань голів вуличних комітетів у мікрорайонах, на вирішення тих чи інших проблем. Понад 50 % з них за результатами обговорення у постійних комісіях та під час пленарних засідань ради увійшло до програми соціально-економічного розвитку та бюджету міста (всі проблеми не можуть бути вирішені одночасно через брак коштів). При цьому представники будинкових, вуличних та квартальних комітетів брали безпосередню участь у засіданнях ради, що давало можливість їм лобювати свої пропозиції.

3. Запроваджено дієвий механізм громадського моніторингу реалізації місцевих ініціатив та підвищено рівень підзвітності та прозорості діяльності міської ради. По закінченні кожного кварталу представники міської ради та підвідомчих комунальних служб звітують про свою роботу і, в першу чергу, про впровадження тих пропозицій, які були внесені цим ОСН до бюджету та програми розвитку. Інформація про такі звіти демонструється по місцевому кабельному телебаченню, на сторінках у соціальних мережах, друкується у ЗМІ та на сайті міської ради. Протягом реалізації цієї ініціативи було проведено 28 таких зборів, у яких загалом взяло участь біля 450 осіб — представників ОСН.

Крім цього, поточні проблеми, які надходять через веб-платформу «Відкрите місто», контролюються постійно модератором цієї платформи, який щотижня надає інформацію до міської ради про кількість зареєстрованих, прийнятих у роботу та виконаних заявок. З грудня 2013 по вересень 2014 року через «Відкрите місто» надійшло 305 заявок щодо проблем у місті, з яких 163 (53 %) вже виконано, ще 142 знаходяться у роботі (адже чимало із цих проблем потребує значного бюджетного фінансування). Втім найдієвіший механізм контролю — це громадський. Відкрита платформа дає можливість всім, хто заходить на неї, бачити, як вирішується проблема, яка комунальна служба чи фахівець міськради зволікає із вирішенням того чи іншого питання, що само по собі дисциплінує.

4. Зменшилась на 10 % кількість звернень до міської ради з житлово-комунальних питань, а також на 30 % — кількість особистих звернень на прийомі у міського голови та його заступника, що свідчить про зняття гостроти цієї проблематики. Щодо результативності розгляду звернень, то кількість проблем, які були вирішені позитивно, збільшилась на 24 % проти минулого року, що дає підстави говорити про дієвість проведених заходів по залученню громадян до планування місцевих програм та контролю за їх виконанням.

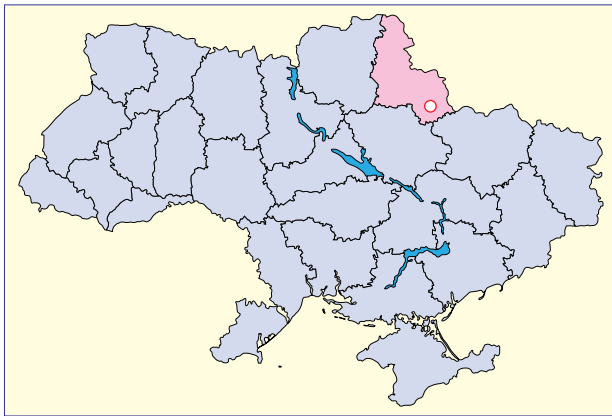
Щоправда, здійснювати відкрите, за участю широкого кола громадськості, планування бюджету та програм розвитку — справа нелегка та три-

вала у часі. Чимало працівників як міської ради, так і комунальних служб не розуміли, навіщо такі ускладнення в процесі створення основних документів, за якими працює громада протягом року? Чому не можна обмежитися пропозиціями депутатів, виконкому та комунальників? Проблему ускладнило те, що кількість пропозицій, наданих представниками ОСН під час їх формування, значно перевищувала бюджетні можливості громади. Проте виявилось, що громадськість здатна сама визначитися, які проблеми і на яких вулицях вирішувати в першу чергу, а які можуть почекати. Так сталося, що в одному із мікрорайонів було заплановано встановлення дитячого ігрового майданчика. Міська рада планувала його встановити на одній вулиці, але керівники ОСН запропонували інше місце — більш віддалене від центру міста. При цьому з аргументами голів цих вулиць погодилася й решта громадських представників од-

ноголосно. Дитячий майданчик було встановлено там, де вирішила громада. При цьому ніяких скарг і заперечень від жителів решти вулиць не було — бо самі так вирішили, а не влада розпорядилася. Так і по інших пропозиціях — всі суперечки знімалися на стадії обговорення між самими громадянами.

Практика, безумовно, є корисною для інших громад, адже розроблено досить вдалий алгоритм постійного діалогу з громадськістю, а особливо щодо місцевого розвитку — це запорука успішної роботи влади. Про свою ініціативу міська рада постійно інформує через ЗМІ: як місцеві, так і обласні, всеукраїнські — газету «Урядовий кур'єр», а також «Асоціацію міст України», «Інститут розвитку міст». Відзняті ГО «Голос громади» відеоролики про реалізацію цього проекту розміщуються в мережі Інтернет на акаунтах Facebook, «ВКонтакте», на YouTube.

Контактна інформація

ЗАЯЦ **Анатолій Михайлович**,

голова Тростянецької районної організації «Голос громади»

Тел.: (05458) 5-12-78
вул. Горького, 58а, м. Тростянець,
Сумська обл., 42600, Україна
nabat_09@mail.ru

ШАЦЬКА **Аліна Іллівна**,

секретар Тростянецької міської ради

вул. Миру, 6, м. Тростянець,
Сумська обл., 42600, Україна
Тел.: (05458) 5-18-40
AlinaSh@i.ua
<http://trostyanets-miskrada.gov.ua/>

ПАВЛОГРАДСЬКА МІСЬКА РАДА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Конкурс міні-грантів «Місто власними руками»

Щорічний конкурс міні-проектів у рамках Стратегії соціального партнерства Компанії ДТЕК і міста Павлоград спрямований на активізацію громади та вирішення актуальних соціально-економічних проблем міста.

ПЕРЕДУМОВИ

Слабкість громадського сектору, відсутність ініціатив у процесі вирішення суспільних проблем, відсутність необхідних знань для вирішення проблем та розробки спільних із містом проектів призводить до того, що інтелектуальні, фінансові, матеріальні, трудові ресурси самої громади практично не задіяні у розвитку міста. Низька фінансова спроможність міста стримує виконання соціально-значущих для громади проектів. У результаті виникає потреба їх додаткової фінансової підтримки.

Для цього важливим є мікрогрантування ініціатив громади, відібраних на конкурсній основі. Така робота міської влади з громадським сектором не тільки дає можливість вибрати найбільш ефективні проектні пропозиції, але й навчає громаду розробляти спільні з містом проекти та вирішувати найбільш актуальні проблеми.

ПРАКТИКА

Метою є сприяння розвитку громадської активності та ініціатив серед жителів через проведення відкритого Конкурсу міні-грантів «Місто власними руками» для громадських організацій, органів самоорганізації населення (ОСН), об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) та ініціативних груп громадських активістів, спрямованих на вирішення місцевих проблем.

Пріоритетними напрямками в рамках Конкурсу є підтримка громадянських ініціатив у соціальній сфері, сфері житлово-комунального господарства, сфері пропаганди здорового способу життя та популяризації занять спортом, розвиток освітніх, культурних і творчих ініціатив, ініціатив у сфері благоустрою міста.

У 2013 році фонд Конкурсу склав 96 048 грн. На Конкурс міні-грантів було подано 27 проектних заявок на загальну суму 916 000 грн., з

них 464 900 грн. — запитувана сума з фонду Конкурсу, а 451 300 грн. — запланований власний вклад учасників.

Ініціаторами проектів стали: ініціативні групи — 20 проектів, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків — 5 та громадські організації — 2.

Конкурсною комісією було визначено 7 проектів-переможців Конкурсу міні-грантів «Місто власними руками», які отримали фінансову підтримку в розмірі 96 048 грн.

1. Проект «Заміна зруйнованих асфальтових покриттів пішохідних доріжок та передпід'їздних майданчиків на тротуарну плитку та поточний ремонт парадних входів».

Реалізований ініціативною групою ОСББ «Підгірна, 2».

Ініціативна група в рамках проекту ставила перед собою декілька завдань: створити умови, які сприяють формуванню естетичного сприйняття громадян, забезпечити чистоту і порядок в місцях загального користування, сформуванню сприятливих умов життєдіяльності та безпеки для осіб з обмеженими фізичними можливостями, підвищити рівень виконання норм санітарії і техніки безпеки, ергономіки і загального підйому ступеня комфортності та краси нашого будинку, вулиці й міста.

Фінансова підтримка проекту з фонду Конкурсу міні-грантів склала 13 600 грн., власний внесок, запланований у розмірі 15 600 грн., фактично склав 18 500 грн.

У реалізації проекту взяли участь близько 60 осіб. Проведено 2 суботники, на яких працювало 53 волонтери, і 4 невеликих суботники, на яких працювало по 2–5 волонтерів. У результаті виконаних робіт укладено 142 м² тротуарної плитки і 84 п. м бордюрів. Завдяки активній участі в реалі-

зації проекту співвласників ОСББ вдалося додатково виконати облаштування і зміцнення водостічних труб, виготовити і зміцнити козирки над парадними входами під'їздів, пофарбувати фундамент будинку.

2. Проект «Подих скіфських степів».

Реалізований ініціативною групою КЗ «Павлоградський історико-краєзнавчий музей».

Мета проекту: створити для жителів міста історико-ландшафтний міні-парк, в якому об'єднати в хронологічній послідовності ключові цивілізації свого краю.

Фінансова підтримка проекту з фонду Конкурсу міні-грантів склала 13 600 грн., власний внесок, запланований у розмірі 2 500 грн., фактично склав 18 300 грн.

У реалізації проекту взяли участь більше 60 осіб. Проведено 6 суботників, в яких взяли участь колектив Павлоградського історико-краєзнавчого музею та парафіяни Павлоградської православної громади. Роботи з облаштування парку виконували не тільки працівники музею, а й священнослужителі. Вони у вільний час, знявши рясни, працювали і як будівельники, і як художники. Домовлялися з різними будівельними організаціями про закупівлю будівельних матеріалів. Будівельні роботи виконували самі, влаштовуючи суботники. Завезли ґрунт, пісок, поклали плитку, пофарбували паркан. У результаті було створено куточок під відкритим небом, який демонструє моменти нашої історії. Міні-парк розмістився у музейної стіни. Зображення на стіні розповідають про історію скіфів починаючи з IV тисячоліття до нашої ери. В історичному куточку з'явилися зелені міні-кургани, 3 кам'яні баби, стилізований «жертвник» та інші експонати.

3. Проект «Реабілітаційний парк «Милосердя».

Реалізований ініціативною групою СМСЧ № 7.

Мета проекту: створити на території СМСЧ № 7 умови (реабілітаційний парк) для відновлення порушених функцій організму, працездатності та психологічної стійкості хворих, більш раннього та ефективного повернення їх у суспільство.

Фінансова підтримка проекту з фонду Конкурсу міні-грантів склала 18 000 грн., власний внесок, запланований в обсязі 4 000 грн., фактично склав 58 200 грн.

Проведено 12 селищних суботників, на території лікарні більше 2 місяців постійно трудилися члени ініціативної групи, волонтери, спонсори та меценати! Завдяки спонсорам та партнерам здійс-

нено реконструкцію огорожі майбутнього парку, укомплектовано парк вуличними тренажерами і заповнено лавочками, квітковими вазами та тротуарною плиткою. Враховуючи соціальну значимість проекту, він знайшов відгук не лише серед підприємств міста, а й серед жителів, які взялися розписувати стіну забору завдовжки 90 м, з іншого боку огорожу розписували школярі, серед яких був проведений конкурс на кращий малюнок. Переможців визначали жителі району, що межує з СМСЧ № 7. У цілому, в будівництві реабілітаційного парку взяло участь більше 500 осіб.

4. Проект «Реконструкція та благоустрій скверу ім. Пирогова».

Реалізований ініціативною групою.

Мета проекту: здійснити роботи з реконструкції та благоустрою скверу ім. Пирогова при міській лікарні; розбити зони парку на репрезентативну, меморіальну та зону відпочинку; реконструкцію доріжок; відновлення зелених насаджень (обрізка, висадка нових); встановлення лавочок та освітлення.

Фінансова підтримка проекту з фонду Конкурсу міні-грантів склала 20 000 грн., власний внесок, запланований в обсязі 80 000 грн., фактично склав 134 300 грн.

Було проведено 5 суботників, де весь колектив міської лікарні взяв безпосередню участь у прибиранні території скверу, навантаженні будівельного сміття, плануванні клумб. У цілому, участь у суботнику взяли 265 осіб. У результаті було вивезено більше 280 м³ негабаритного сміття, обрізано та омолоджено дерева, розплановано ґрунт під посадку квітів, посаджено чагарник і багаторічні квіти. Міський сквер буде сприяти моральному вихованню людей, дасть їм можливість для повноцінного сімейного та культурного відпочинку, буде позитивно впливати на стан здоров'я дітей та підлітків, на їх естетичне та культурне виховання. Єднання жителів міста з природою і культурними цінностями за рахунок інвестицій в благоустрій міського скверу — благородна справа у вирішенні багатьох екологічних проблем, підвищенні культурного рівня людини. Міський сквер поліпшить якість повітря, сформує сприятливе середовище розвитку різноманітної флори і фауни, скоротить стоки стічних вод і послабить спеку у місті. А вкладення інвестицій в культурну спадщину міста Павлоград, у створення нового скверу та увічнення видатного діяча Миколи Івановича Пирогова помножить славу нашого рідного міста.

Реабілітаційний парк
«Милосердя»

5. Проект «Скалодром».

Реалізований ініціативною групою «Туристи міста».

Мета проекту: створення скалодрому на території фізкультурно-спортивного комплексу ім. В. М. Шкуренка.

Фінансова підтримка проекту з фонду Конкурсу міні-грантів склала 12 800 грн., власний внесок, запланований в обсязі 8 200 грн., фактично склав 12 900 грн.

Проведено 4 суботники, в яких взяли участь 110 осіб. Силами ініціативних груп 4 спортклубів міста виконано роботи по створенню скалодрому на території фізкультурно-спортивного комплексу ім. В. М. Шкуренка. Скалодром дає можливість звичайним людям вести здоровий спосіб життя, а також знайти собі нових друзів, які теж братимуть участь у сучасному русі.

6. Проект «Весь світ — майданчик для тренувань».

Реалізований ініціативною групою ЗОШ № 4.

Мета проекту — зробити дозвілля молоді корисним для здоров'я; показати, що воркаут — це відмінний спосіб провести вихідний день на свіжому повітрі, навчитися чогось нового, а заодно навчити інших тому, що вмієш сам; об'єднати хлопців зі спільними інтересами в єдине ціле; показати можливість отримання бажаних результатів без зайвих фінансових і тимчасових витрат; проінформувати молодих людей про новий на-

прямок фізичного розвитку, дворового виду спорту — воркаут.

Фінансова підтримка проекту з фонду Конкурсу міні-грантів склала 11 300 грн., власний внесок, запланований у розмірі 3 500 грн., фактично склав 2 500 грн. Проведено 4 суботники, в яких взяли участь 111 осіб. У результаті реалізації проекту в місті з'явився ще один майданчик для безкоштовних занять спортом на свіжому повітрі, молодь отримала можливість для приємного проведення часу з користю для свого здоров'я. Майданчик популяризує в місті новий і модний у молодіжному середовищі вид дворового спорту воркаут.

7. Проект «Подаруй дитині казку».

Реалізований ініціативною групою «Подаруй дитині казку».

Мета проекту: створити два дитячі міні-майданчики, де маленькі діти мали б змогу грати, навчатись спілкуванню, розвиватись і при цьому залучити батьків до створення дитячої мрії.

Фінансова підтримка проекту з фонду Конкурсу міні-грантів у розмірі 6 700 грн., власний внесок, запланований у розмірі 1 600 грн., фактично склав 4 200 грн. Якщо спочатку ініціативна група складалась із 29 людей, то в реалізації проекту взяло участь більш як 50 дорослих мешканців будинків по вул. Ленінградській. Було проведено 5 загальних суботників. Але люди виходили самі і в будні дні, щоб закінчити роботи по оформленню майдан-

чиків, збирали кошти на пісок, фарбу, домовлялись про доставку. Було ретельно підготовлено місця, зроблено огорожі з шин та дерев'яних колод навколо майданчиків. Біля них розташовані клумби. На самих майданчиках встановлено: дві пісочниці, дерев'яні машина з гіркою та паровозик, піраміда з шин, мотоцикл (зроблений з шин та дощок), дитячий столик з пеньків. Завезено 19 тонн піску. У процесі реалізації проекту було створено два дитячі майданчики для дітей до 10 років. Участь у проекті ще більше згуртувала мешканців будинків, які знаходяться в одному дворі. Для малечі з'явилось місце для активного відпочинку. Навіть у негоду на майданчиках завжди є діти.

Всі підтримані ініціативи були успішно реалізовані.

Всього для реалізації проектів-переможців освоєно 344 990 грн., в тому числі:

- 96 048 грн. — грантові кошти;
- 248 940 грн. — фактичний власний внесок проектів-переможців, разом із залученими коштами, що на 133 500 грн. більше від запланованого обсягу.

РЕЗУЛЬТАТИ

У рамках проведення конкурсу міська рада за фінансової підтримки ДТЕК сприяє лідерам ініціативних груп громадян, активістам громадських організацій в отриманні нових знань та навичок, які вони зможуть використовувати в подальшому для розвитку власних організацій та громади міста.

Підтримані в рамках конкурсу проекти спрямовані на вирішення нагальних проблем територіальної громади. На прикладі виконання міні-проектів ініціативних груп громадян та громадських організацій місто отримує соціальний ефект від об'єднання зусиль, спільної роботи та співпраці

ініціативних груп громадян, громадських організацій, органів місцевого самоврядування та бізнесу.

Залучення до адміністрування проекту ПМГО «Агенції економічного розвитку м. Павлоград» дозволило уникнути проблем з фінансуванням через систему Казначейства України та реалізувати проекти у визначені терміни.

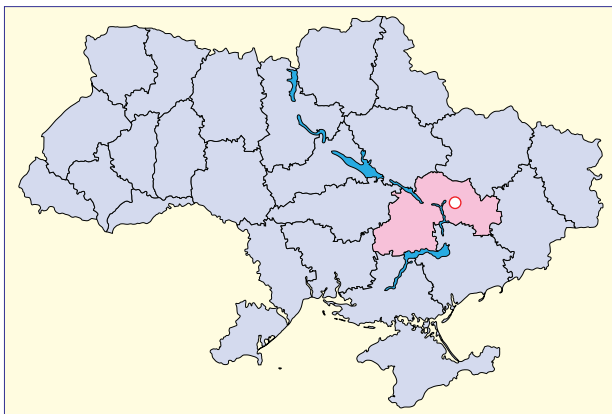
Завдяки ініціативі небайдужих городян павлоградці власними руками змінюють місто на краще. Місто стало ще гарнішим, а його мешканці мають ще більше місць для відпочинку.

Процес спільного планування влади та громади дав змогу зламати стару традицію, яка призвичаїла людей залежати від сторонніх осіб. Люди навчилися об'єднуватися задля самопомоги, а також активно долучатися до розвитку міста. Плани, ініційовані самими людьми, мають більшу цінність, аніж розроблені сторонніми особами від імені громади, оскільки громада знає власні проблеми краще.

При цьому жителі побачили, що міська влада дбає про розвиток і шукає способи для вирішення актуальних питань та може бути надійним партнером. Усі разом повірили у силу консолідації зусиль для спільної справи.

Підсумки реалізації проектів були презентовані на відкритті кожного з них із залученням телебачення та засобів масової інформації. Висвітлення проектів здійснювалось на офіційному сайті Павлоградської міської ради, на сайті Програми соціального партнерства ДТЕК та в місцевих газетах.

У січні 2014 року в м. Донецьку проведено фінальну конференцію конкурсу міні-грантів «Місто власними руками». За результатами аналізу серед 16 міст, де присутні компанії ДТЕК, які брали участь в проекті, м. Павлоград є лідером з інноваційності та залучення додаткових коштів мешканців міста до реалізації проектів.

Контактна інформація

ДЕНДЕБЕРЯ Любов Іванівна,

начальник відділу з питань залучення інвестицій, реалізації проектів та регуляторної політики виконавчого комітету Павлоградської міської ради

вул. Леніна, 95, м. Павлоград,
Дніпропетровська обл., 51400, Україна
Тел.: (0563) 20-02-88, (050) 750-45-44
pavlogradinvest@mail.ua
<http://pavlograd-official.org/>

ЖОВТОВОДСЬКА МІСЬКА РАДА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Створення студії «НАРД» (навчання, активний розвиток, дозвілля) для дітей та підлітків з обмеженими функціональними можливостями

Створено умови та методичну базу для соціалізації дітей з особливими потребами.

ПЕРЕДУМОВИ

Діти з вадами в розвитку різного віку (серед яких є діти — інваліди дитинства) неорганізовані, не мали можливостей для активної соціалізації. Зберігалася стала тенденція до збільшення кількості такої категорії дітей та підлітків у місті. Тому виникла необхідність створення студії навчання, активного розвитку та дозвілля (умовна назва «НАРД») з метою ефективного доступу до послуг у галузі освіти, підготовки до трудової діяльності та адаптації в соціумі дітей та підлітків з особливими потребами.

ПРАКТИКА

Проведено опитування та анкетування дітей і підлітків, їх батьків з метою визначення інтересів

та потреб дітей і підлітків з особливими освітніми потребами; підготовлено матеріали для програми соціалізації дітей і підлітків з особливими освітніми потребами; презентовано програму соціалізації дітей і підлітків з особливими освітніми потребами громадськості міста; розроблено нормативно-правову базу для спеціалістів студії «НАРД»; проведено методичний тренінг для потенційних співробітників студії «НАРД» по вивченню психофізичних особливостей дітей і підлітків з особливими освітніми потребами та ознайомлення з програмою соціалізації дітей та підлітків з особливими освітніми потребами; проведено косметичний ремонт приміщення 50 м², в якому розміщена студія «НАРД», та встановлено пандус на вході і поверху; встановлено обладнання для роботи студії «НАРД»; прове-

Верхній ряд зліва направо:
Сидорова Любов,
Блохін Олег,
Шокотько Людмила (керівник студії),
Лягушин Дмитро

Нижній ряд зліва направо:
Данелейченко Олександр,
Лелека Денис,
Рибалка Катерина,
Мисик Анастасія,
Морозова Поліна,
Смірнова Олена,
Рибальченко Дмитро

дено попередню роботу з контролюючими службами міста з узгодження актів-дозволів щодо роботи студії, узгоджено питання технічного характеру.

Бюджет гранту — 48 600 грн. Внесок органу місцевого самоврядування — 250 000 грн. Внесок громади — 1 500 грн.

РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЕКТУ:

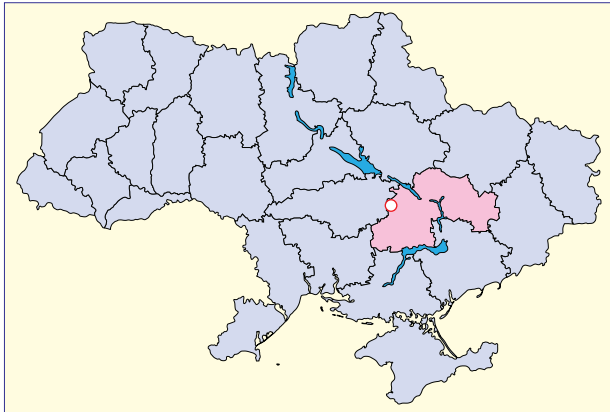
- створено методичну базу та максимально залучено відповідну категорію дітей і підлітків з психофізичними вадами до розвитку навичок соціальної взаємодії;
- підготовлено спеціалістів для роботи в студії;
- сформовано громадську думку в місті про потреби і проблеми дітей та підлітків з особливими освітніми потребами;
- залучено громадськість міста до участі у вирішенні проблем навчання, активного

розвитку і дозвілля дітей та підлітків з особливими освітніми потребами;

- організовано роботу гуртків за різними напрямками: музично-танцювальний та ужитково-прикладний.

На рівні ОМС переведено процес демократизації зі сфери політичного спілкування до рівня людей у громаді; надано можливість членам громади — особливо соціально вразливим — мати більший вплив на формування та прийняття владних рішень на місцевому рівні, що є надзвичайно важливим для життя громадян.

Реалізований проект створення студії «НАРД» є перспективним, оскільки створений на вже існуючій базі спеціальної школи, педагогічний колектив якої має достатній кадровий потенціал для досягнення очікуваних результатів та забезпечення реалізації інтересів зацікавлених сторін.

Контактна інформація

ЛУКАШОВА Наталія Юрївна,
директор школи

вул. 50 років Комсомолу, 25, м. Жовті Води,
Дніпропетровська обл., 52200, Україна
Тел.: (05652) 627-40
specskool@rambler.ru

КРАЩІ ПРАКТИКИ СІЛ ТА СЕЛИЩ

АНДРІЇВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА ПОКРОВСЬКОГО РАЙОНУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Підвищення добробуту сільських родин Андріївської територіальної громади шляхом створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу для розвитку молочного скотарства

Розвиток сільськогосподарської кооперації на селі як засіб зростання економіки малих виробників с/г продукції, оптимізація їхніх витрат на ведення господарської діяльності, спрощення доступу до агросервісних послуг та каналів збуту за допомогою сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу.

ПЕРЕДУМОВИ

Сільське населення займається молочним скотарством та свинарством. Сільська рада налічує 9 населених пунктів, де в особистих селянських господарствах утримується 464 корови. Громадська череда є однією з найбільших у районі. Основна маса сільського населення не працевлаштована, а отримує дохід від особистого господарства, який дає змогу прогодувати власну сім'ю. Сільська рада з 2004 року, залучаючи власників корів та за сприяння Дніпропетровської дорадчої консультативної служби, розпочала підсвіати пасовища. Були встановлені електропастухи на громадських пасовищах, заготовлено сіно, закладено силос тощо.

ПРАКТИКА

У 2007 році, залучившись підтримкою Дніпропетровської обласної організації «Сільськогосподарська консультативна служба», міжнародної благодійної організації «Добробут громад», які сприяють сільським кооперативам через створення дрібних

господарств, сільська рада подала проект «Підвищення добробуту сільських родин села Андріївка Покровського району Дніпропетровської області». Впровадження проекту мало на меті підвищення добробуту сільського населення через становлення та розвиток обслуговуючої кооперації як фактора згуртування сільських громад та сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення комплексом послуг, необхідних власникам особистих селянських господарств.

Проектом передбачена допомога щонайменше 80 сільським родинам шляхом надання племінних тварин (корів, свиней) та сільськогосподарського обладнання, які стануть надійним джерелом доходу та зайнятості сільського населення. Наразі, в рамках впровадження проекту, починаючи з 2011 року вже було надано безкоштовно 25 племінних нетелів чорно-рябої та червоно-степової породи (Голштин та Джерсей), 16 племінних свиноматок (породи Ландрас). Отримуючи тварину в дар від благодійної організації, господар

*Вручення подарунків
першокласникам
Братської ЗОШ
Андріївським сільським
головою
Кримовою Ольгою Яківною*

зобов'язується передати перший приплід жіночої статі іншій родині, яка потребує допомоги.

У березні 2010 року ініціативна громада на чолі з сільським головою, відчувши підтримку інвесторів, ухвалює рішення створити неприбутковий сільськогосподарський обслуговуючий кооператив (СОК) «Добробут Андріївки». Сільська рада не стояла осторонь проблемних питань, які необхідно було вирішити, — надала приміщення для офісу та пункту штучного запліднення, продала будівлю старої котельні для стаціонарного приміщення молокоприймального пункту, за обласною програмою надано безкоштовно молоковоз, доїльні установки. Для підтримки і організації роботи кооперативу сесією та виконкомом приймалися відповідні рішення. Перш за все, кооператив — це міні-громада. Сьогодні багато інвесторів та державних програм намагаються підтримати дрібного виробника. Досвід показує, що кооперація не потрібна фермерам, які мають 500–1000 голів худоби. Кооператив потрібний дрібним виробникам, а серед постачальників молока в Україні таких 80 %. Кооператив допомагає сформуванню вищої ціни, за яку можна здати продукцію переробникам. З населенням укладаються договори, які гарантують купівлю товару переробниками за стабільною ціною.

Основними зобов'язаннями кооперативу є поставка товару та контроль його якості. Застосовується танкер-охолоджувач, в лабораторії до-

сліджуються за п'ятьма показниками жирність, кислотність, білок, щільність, наявність води, проводиться додатковий аналіз на наявність антибіотиків у молоці. Крім того, якщо молоко відповідає європейським показникам якості, має вищу базову жирність, члени кооперативу (яких сьогодні вже 154 особи) одержують спеціальні бонуси.

СОК «Добробут Андріївки» отримав сільськогосподарське обладнання (два танкери для охолодження молока), лабораторне обладнання. Облаштовано пункт штучного запліднення. Завдяки проведеним тренінгам учасники проекту мали змогу отримати знання з різних аспектів утримання та відгодівлі ВРХ і свиней, а також прибуткового господарювання. Загальна вартість проекту склала 122 671 дол. США, які повністю були профінансовані БО «Добробут громад» (США), канадською компанією «Сокодеві», французькою «Данон еко-систем». Партнером проекту виступила Дніпропетровська обласна рада, яка виділила кошти на придбання молоковоза та доїльних установок на суму 250 000 грн. Співфінансування від членів кооперативу на підсів пасовищ та придбання доїльних установок — 15 000 грн.

РЕЗУЛЬТАТИ

У селі розвивається та гуртується громада, створено спортивний тренажерний зал, проводяться свята кооперативної родини, загальні збори, якісно працює правління кооперативу.

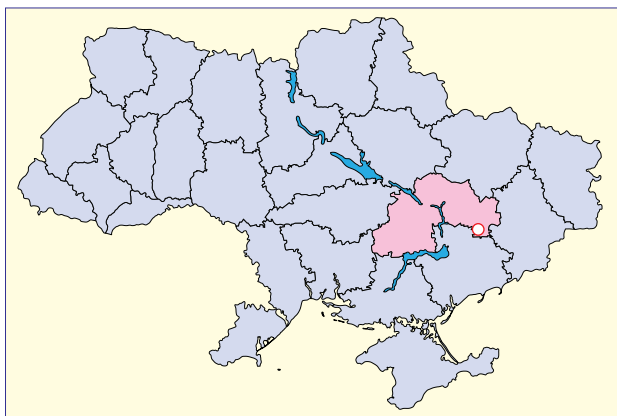

Заняття йогою
в кооперативному
тренажерному залі
«Добриня Андрійович»

У селі розвивається порівняно нова справа в Україні — сімейні ферми (вже є три таких ферми, на яких утримується до 12 голів корів). За нормальних закупівельних цін ферма окупиться протягом трьох років. Основні відмінності міні-ферми — це дуже багато світла, стін немає, їх замінюють спеціальні штори. Обладнано кормовий стіл. Тут своя лабораторія, охолоджувач. Крім свого молока, на фермі приймають і від членів кооперативу тричі на день до 800 літрів, а потім їх забирає кооперативний молоковоз. У середньому кожна корова на рік дає 6 500 літрів молока. Годують їх тим, що одер-

жують із своїх паїв. Самі заготовляють комбікорм і сіно. Створювався СОК у 2010 році, і тоді членами кооперативу були лише 14 осіб. Зараз у кооперативі 154 особи. На сьогодні кооператив щодня збирає близько 4 тонн молока, а планує до кінця 2015 року наростити збір до 15 тонн на день за рахунок корів нових членів кооперативу та розвитку міні-ферм. Тоді компанія-покупець обіцяє поставити переробний міні-комплекс для виробництва різних видів молочної продукції.

Розвиток сільськогосподарської кооперації — це засіб формування середнього класу на селі.

Контактна інформація

КРИМОВА Ольга Яківна,
Андріївський сільський голова

вул. Центральна, 15а, с. Андріївка, Покровський р-н,
Дніпропетровська обл., 53640, Україна
Тел.: (05638) 5-55-36
krimova.olia@yandex.ua
Luda.zuzu19@yandex.ua

ВАРВИНСЬКА СЕЛИЩНА РАДА ВАРВИНСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Вплив органу самоорганізації населення «Варин-плюс» на розвиток Варвинської територіальної громади

Орган самоорганізації населення, вуличні та будинкові комітети впродовж чотирьох років спільно із селищною радою успішно розбудовують територіальну громаду, вирішують найважливіші питання її життєдіяльності: ремонт доріг, відновлення вуличного освітлення, ліквідація стихійних сміттєзвалищ, косіння трави тощо.

ПЕРЕДУМОВИ

Жоден ОМС не має ні спроможності, ні фінансових можливостей для того, щоб упорядкувати всі вулиці та провулки (у Варві їх — 93, у містах іще більше). А тому мешканці на загальних зборах вирішили спільно із селищною радою брати участь у розбудові територіальної громади. Було прийнято Статут територіальної громади, створено ОСН «Варин-плюс», прийнято Положення про вуличні та будинкові комітети. З того часу (січень 2011-го) і донині йде спільна робота селищної ради та громадськості (ОСН «Варин-плюс») з розбудови територіальної громади.

ПРАКТИКА

ОСН «Варин-плюс» Варвинської територіальної громади має 43 вуличних та кілька будинкових комітетів, котрі впродовж останніх трьох років (2011–2014) впроваджують найрізноманітніші соціально-економічні та гуманітарні проекти, які допомагають ОМС в розбудові територіальної громади.

Приклади спільних заходів ОСН та ОМС, направлених на розбудову Варвинської територіальної громади:

1. Систематично проводяться загальні збори мешканців селища (у 2011 році їх було 37, 2012-му — 20, 2013-му — 15, 2014-му — 10), на яких

*Парад немовлят
до Дня Варви*

обговорюються господарські проблеми. Мешканці з допомогою представників ОМС окреслюють плани для спільного вирішення.

Зусиллями мешканців вулиць при підтримці селищної ради ліквідовано 8 стихійних сміттєзвалищ.

2. На вулицях Нова, Коцюбинського та Богдана Хмельницького (приватний сектор) встановлено та відремонтовано колодязі, обрізано гілля, яке взимку заважало снігоочищувальній техніці.

3. У 2012 та 2013 роках спільними зусиллями вуличного комітету мікрорайону «Аеродромний» та вуличного комітету вул. 900-річчя Варви введено в експлуатацію та відновлено вуличне освітлення. Мікрорайон «Аеродромний» — новозбудований, і тут вуличного освітлення ще не було. До цієї справи долучилися мешканці і спільно із селищною радою завершили цю справу. На вул. 900-річчя Варви ще в 90-х роках з невідомих причин було демонтовано вуличне освітлення, тож при фінансовій підтримці СТОВ «Дружба-Нова» мешканцям та селищній раді вдалося його поновити.

4. Жителі вул. Української на загальних зборах вирішили зібрати кошти на виготовлення ПКД на капітальний ремонт твердого покриття. Селищна рада звернулася з проханням до Чернігівської ОДА про включення цього проекту до Програми соціально-економічного розвитку області та виділення державної субвенції. Тож 2013 року субвенція була виділена і дорога відремонтована.

5. Прикладом втілення гуманітарних проектів може слугувати організація та проведення селищ-

ною радою спільно з радою ветеранів та вуличним комітетом свят вулиць, на яких вшановуються ветерани, наймолодші та найстарші мешканці, прославлені люди вулиці.

6. Під керівництвом членів будинкових комітетів за підтримки комунального підприємства «Господар» було виготовлено та встановлено два дитячі ігрові майданчики.

7. 2013 року Варвинська селищна рада підтримала ініціативу активних членів ОСН і допомогла в організації та проведенні обласних самодіяльних змагань зі стріт воркауту за активної фінансової допомоги СТОВ «Дружба-Нова».

Це — далеко не повний перелік корисних справ, здійснених Варвинською селищною радою спільно з членами ОСН «Варин-плюс» у плані розбудови Варвинської територіальної громади.

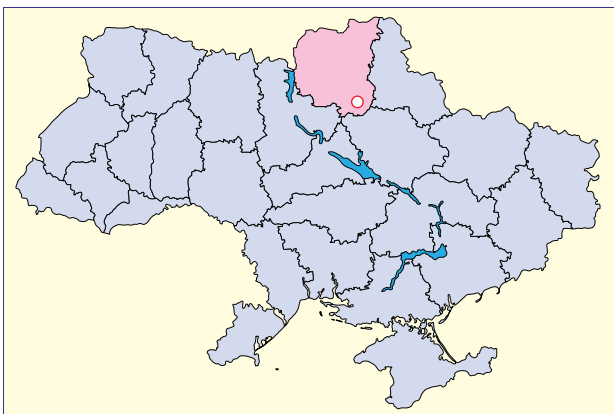
Бюджет корисних справ, які спільно втілюються ОМС та ОСН «Варин-плюс», як правило, складається з благодійних коштів та коштів ОСН.

РЕЗУЛЬТАТИ

Нині смт Варва — найчистіше й одне з найпривабливіших містечок Чернігівщини, яке живе під девізом: «Варва — наш спільний дім, тож будьмо господарі в нім!»

Сьогодні мешканці смт Варва намагаються різними методами допомагати селищній раді розвивати територіальну громаду.

Вперед і вгору — основний напрямок розвитку Варвинської територіальної громади.

Контактна інформація

САВЕРСЬКА-ЛИХОШВА Валентина Василівна,
Варвинський селищний голова

вул. Пилипенка, 3, смт Варва, Варвинський р-н,
Чернігівська обл., 17600, Україна
Тел.: (04636) 2-12-75, 2-11-9
savvv@ukr.net; vsrada@ukr.net

СУВОРОВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА ТУЛЬЧИНСЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Соціальна мобілізація жителів сіл Суворовського, Білоусівки, селища Пестеля на вирішення проблеми забезпечення населення громади та об'єктів соціальної сфери якісною питною водою і в достатній кількості шляхом побудови водогону по селу

Соціальна мобілізація жителів сіл Суворовського, Білоусівки, селища Пестеля на вирішення проблеми забезпечення населення громади та об'єктів соціальної сфери якісною питною водою і в достатній кількості шляхом побудови водогону по селу.

ПЕРЕДУМОВИ

До недавнього часу громадські та особисті криниці повністю задовольняли потреби населення. Однак останніми роками якість води в криницях значно погіршилась, а кількість води значно зменшилась. Усвідомлюючи важливість проблеми, жителі сіл взялися за її вирішення.

ПРАКТИКА

Жителі села Суворовського ініціювали та при підтримці сільської влади, сільськогосподарських товариств за участю Швейцарсько-Українського проекту підтримки децентралізації в Україні (DESPRO) реалізували проект будівництва водогону по с. Суворовському, с. Білоусівці та селищу Пестеля з метою забезпечення жителів села якісною питною водою.

Досвід активності громадян у вирішенні соціально значимих проектів демонструє їм, що лише через органи самоорганізації населення в тісній співпраці з органами місцевого самоврядування та іншими партнерами можна суттєво впливати на розв'язання найважливіших проблем, однією з яких була проблема водопостачання.

Інноваційність практики полягає в соціальній мобілізації населення на вирішення проблеми забезпечення жителів села та об'єктів соціальної сфе-

ри якісною питною водою і в достатній кількості шляхом побудови водогону.

Бюджет практики: місцевий бюджет: 55 тис. грн. Співфінансування: DESPRO — 485 тис. грн., СТОВ «Суворовське» — 90 тис. грн., ТОВ «АК «Зелена долина» — 8 тис. грн. Внесок місцевої громади — 1 112 тис. грн.

РЕЗУЛЬТАТИ

Збудовано 24,6 км водогону, проведено ремонт артезіанської свердловини та водонапірної башти, закуплено та встановлено другу водонапірну башту, забезпечено населення сіл Суворовського, Білоусівки і селища Пестеля (826 осіб) та об'єкти соціальної сфери села (загальноосвітня школа I–III ступенів, дошкільний навчальний заклад, медична амбулаторія загальної практики сімейної медицини, ФАП, продовольчий магазин, церковний храм) якісною питною водою в достатній кількості.

На цей час обслуговуючий кооператив займається обслуговуванням збудованого водогону та двох інших водогонів, які були збудовані раніше та забезпечували питною водою частину жителів села.

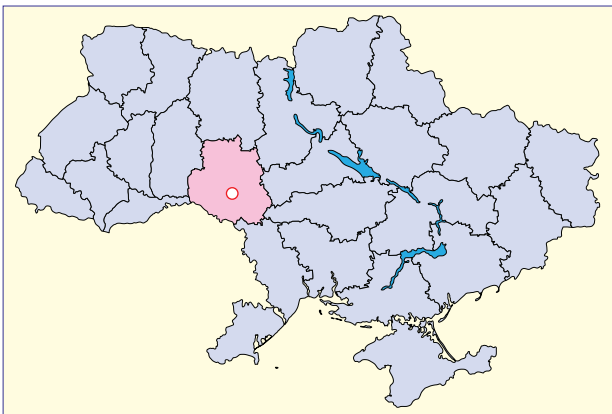
На базі обслуговуючого кооперативу «Суворовські криниці» неодноразово проводилися кру-

Відкриття першої черги водогону у с. Суворовське

глі столи з обміну досвідом представників органів місцевого самоврядування Тульчинського району, Вінницької області, Миколаївської області. Презентації практики проводилися на семінарах, які від-

бувалися за ініціативи Проекту DESPRO у Вінниці, Києві, АР Крим, Дніпропетровську. Досвід обслуговуючого кооперативу описано у спеціальній літературі, яка була випущена Проектом DESPRO.

Контактна інформація

РИЖЕНКО Володимир Іванович,
голова обслуговуючого кооперативу «Суворовські криниці»

вул. Верхова, 11, с. Суворовське, Тульчинський р-н,
Вінницька обл., 23643, Україна
Тел.: (04335) 3-77-04, 2-36-43
chagurand@i.ua

Інформаційне видання

Автори:

Абрам'юк І. А., Юрченко М. М.

**Збірка практик –
переможців конкурсу**

**«КРАЩІ ПРАКТИКИ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»
2014 року**

Підписано до друку 10.07.2015 р. Формат 60x84/8.
Умов. друк. арк. 13,02. Папір офсетний. Друк офсетний.

Видавництво «К.І.С.»

04080, м. Київ, а/с 1, тел. (044) 462-52-69

<http://kis.kiev.ua/>

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 677 від 19.11.2001 р.

Надруковано ТОВ «ВТС-ПРІНТ»

04080, м. Київ, вул. Фрунзе, 47, корп. 2,

(044) 227-78-17

